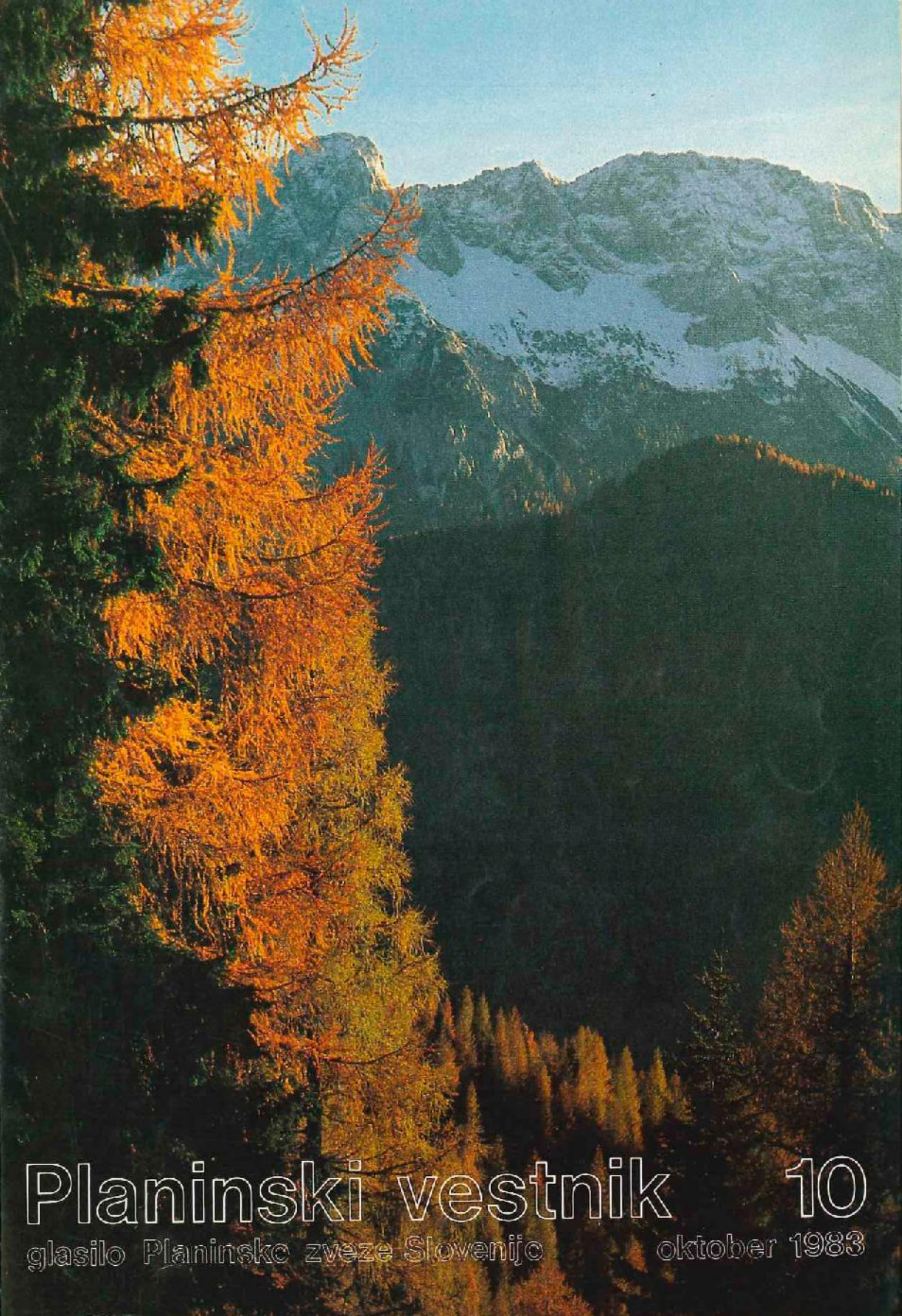

Planinski vestnik 10

glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 1983

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 1983

10

letnik LXXXIII izhaja od leta 1895

vsebina

Božo Jordan	Zapiski v planinskem dnevniku: Kornati	509
	Dva iz brigade PMDB Triglav 83	514
Tine Bucik	Chamonix — marec 1983	517
Rafko Terpin	Rodne 29. oktobra 1981	523
Blaž Črepinšek	Zapiski z Zasavske planinske poti	526
Matej Šurc	Kamenček planine v mozaiku življenja	528
Janez Lončar	Pobranki izpod Rete, III. del	531
	Dnevnik treh mladih planincev	535
Peter Markič	Psihologija 8000 m, 3. del	537
Dr. sc., dr. med.	Vloga in pomen planinarjenja pri	
Janez Rugelj	zdravljenju alkoholikov, II. del	543
	Društvene novice	546
	Iz planinske literature	550
	Alpinistične novice	551
	Razgled po svotu	553
	Na kratko...	555

Naslovna stran:

Košuta s poti na Setiše, 1922 m, fotografirano 26. okt. 1975 — Avtor France Vogelnik

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, p. p. 44 61119 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tina Oreš, iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savcenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Sagula (tehnični urednik), Franc Vogelnik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilonšek, Marjan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 650 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 30 S. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Logarska dolina okoli leta 1873

ZAPISKI V PLANINSKEM DNEVNIKU: KORNATI

BOŽO JORDAN

Kornati, 3. junij — 1983

»Odhod. In zažvižgal je vlak skozi mrak...« (O. Župančič) Morda tokrat ni zažvižgal, ker ni parnih lokomotiv, odpeljal je pa le proti Zagrebu, ob Savinji in Savi, skozi Karlovac, Josipdol, Blato, mimo Plitvic, čez Perušić, Lički Osik, Gospić. Tu smo opazovali premetavanje poštnih pošilk in obujali spomine, kako smo lani tavalili proti najvišjemu vrhu Velebita. Prišli smo v Knin, kjer so nas preklpili na vlak za Kistanje, Benkovac, Zadar. Iz Zagreba do Knina je 341 km, do Zadra je še 101 km po voznem redu. Celotna pot je dolga 558 km in vožnja je trajala dobrih 13 ur.

4. junij

Znašli smo se v Zadru. Peš smo jo mahnili do pristanišča, kjer nas je čakala ladja »PANONIJA«. Vkrcali smo se in odpluli po Zadarskem kanalu proti jugu, pod mostom med Ugljanom in Pašmanom, čez morsko tesen Ždrelac (1883 prekopen in ploven za manjše ladje, 1973 zgrajen most za otoško cesto, 1979 štiri metre poglobljen), ki ju sedaj razdvaja. Pripluli smo v Srednji kanal. Pred nami je Dugi otok. Zavili smo proti jugovzhodu. Desno pred nami je Lavdara, levo Sit. Pluli smo mimo Male Kurbe, Skale in desno Glamoča v zaliv Žut, do otoka z istim imenom. Planinsko karto smo zamenjali s pomorsko DUGI OTOK — ZADAR (1 : 100 000, 1975, dopolnjena 1980!). Žut je drugi največji otok kornatskega arhipelaga (obsežno otočje zavzema z vmesnim morjem

vred 22 % površine), leži med Pašmanom in Kornatom s 84 hišicami in 52 cisternami za vodo.

V žitskem zalivu (uvali) je več naselij. Naša ladja je pristala v Žešnja zmorašnja; tu sta dve hiši z eno cisterno in nad njima še dve s cisterno. V tem malem pristanu smo stopili na prvi otok in se mimo zgornje hiše odpravili proti jugu na najvišji vrh Gubavac, 174 m. Vzpon od tu ni označen, tudi ni težaven. Od zgornje hiše, kjer sta se sušili dve majhni mreži, smo šli v loku ob kamniti ograji proti vrhu. Ko lezemo čez njo, smo previdni, ker so kamni samo naloženi (»suhozid«) in se ograja rada hitro podre. Lani si je nekdo iz skupine tako zlomil nogo. To je kot »otoška ledeniška razpoka«, ki je za spremembo obrnjena navzgor. Z nje lahko mirno padeš.

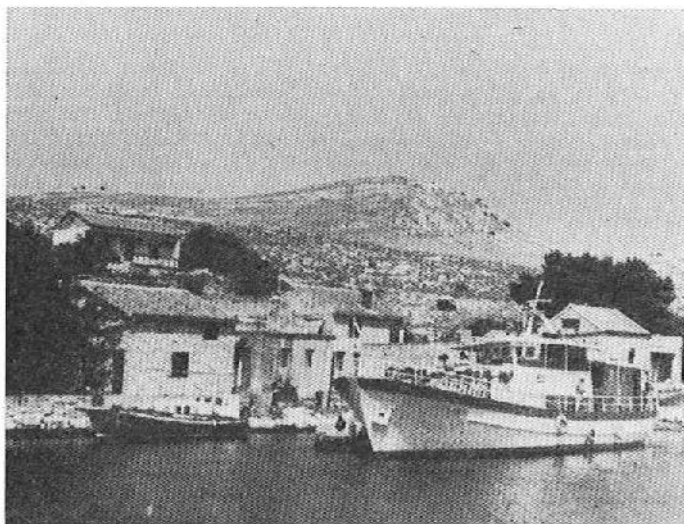
Žiga v plastičnem tulcu ni in tudi razočaranja ni. Na vrh smo hodili v največji opoldanski vročini in naš strojnik je dejal, da to ni običajno.

Vrnil smo se in odpluli proti severozahodu do otoka Iž. Opazovali smo obalo Ugljana. Malo stran od V. vrha, 236 m, so ostanki trdnjave-opazovalnice, ki so jo zgradili Benečani v začetku 13. stol. Obzidje je obkrožalo tudi benediktinski samostan sv. Mihovila (iz 10. stol., v sklopu trdnjave do 15. stol.). Ostanki cerkve in samostana so bili porušeni v zadnji vojni. S te otoške glave, 265 m, je lep razgled, sicer opazovalnice ne bi bilo; prav tako je lep razgled s kraja Preko. Zapluli smo v Iž Veli, to je vasica na obali drage, z dobro vidnim visokim zvonikom cerkve sv. Petra. Iz luke smo odšli v hotel Korinjak. Je na malem rtu, ki zapira vhod v zaliv. Pred njim je skalnat otoček (Školjić) Rutnjak. Tu smo ostali teden dni.

5. junij

Izpluli smo ob osmih, kurs 170°. Na Dugem otoku smo opazovali naselje Sali (tam je tovarna rib. konserv). Po vsem otoku se vije nova cesta. Pluli smo po Lavdarskem kanalu, mimo G. Abe v prehod Velika Proversa (2 m globine, 94 m širine) med Kornatom in Katino. V Proversi so oznake za narodni park Kornati, vhod 1. Tudi kos zastave kornatskega parka opozarja na to dejstvo.

Zapluli smo v zaliv Katina. Tu je bife Mare, Vela Proversa; lastnik je Šešelja Vjekoslav. Majhen pristan, ura pa je deset. Šli smo mimo hleva, na njem je markacija, po stezi na sedlo, čez katerega drži pot severno v M. Proverso (globina 1 m, širina 36 m), mimo osamljenega drevesa z markacijo proti vrhu, 116 m. Z vrha je lep razgled na zalivčke, kjer so bile tedaj zasidrane jahte, na M. Proverso, kjer je skozi daljnogled mogoče prebrati, da je tam drugi vhod v Kornate. Na severozahodu je zaliv Telaščica in skoro na zahodu je sosednji Murovnjak, 148 m, kamor smo namenjeni, in pod njim jezero Mir. Okoli poldne smo vpluli v zaliv Telaščica. Ta je na jugozahodnem koncu Dugega otoka, je največja in najvarnejša luka na jadranskih otokih (dolga 8,2 km, široka 200 do 500 m). Otoček na vstopu je Korotan. V zalivu je bilo med manevri zasidranih 70–80 vojnihi ladij avstroogrske mornarice. Zapluli smo v zaliv Mir. Do slanega jezera je kakih 300 m. Ob njem smo šli (med njim in obalo) po borovem gozdu do vnožja Muravnjaka.

Kravljaci,
v ozadju Metlina,
otok Kornat

Foto B. Jordan

Otoški transport

Vzpon na Katino

Foto B. Jordan

Vzpon na ta 148 m visoki hrib je bil v sončni pripeki in novi poti prava muka. Spustili smo se z njega in se namočili v jezeru, ki je za nekaj stopinj toplejše kot morje. Tujci so začudeno opazovali ljudi z nahrbtniki in težkimi čevlji. Jezero je dolgo 910 m, široko le 280 m, globina pa je do 10 m. Kosili smo pri sidrišču. Lep sprehod je od začetka jezera ob strmi obali in lepem borovem gozdu (dolga okoli 4 km, star okoli 150 let) proti Grpaščaku. V zalivu je tudi bife in počitniško naselje kranjske Iskre, s kašipotom za stene in jezero.

Preden smo šli domov, smo zapluli mimo Velike Abe in rta Vidilica ob strmi severozahodni obali Dugega otoka. Kako lepo je bilo opazovati z morske strani pot, po kateri smo malo prej hodili. Nekako pri Grpaščaku smo obrnili. Pogled se ti nehote usmeri na svetilnik Sestrice. Zavili smo pred njim mimo M. in V. Abe čez Proverso na lž.

6. junij

Za spremembo smo dan preživel brez ladje. Ogledali smo si spomenik padlim. Tu se začenja označena planinska pot na vrh Korinjaka. Treba je po betonski cesti mimo pokopališča in stare cerkve, potem pa na levo v podnožje vrha. Pri večji oljki pod električnim vodom zavijemo strmo navzgor. Na vrhu smo v jutranjem hladu! Korinjak, 168 m. Po vrhu nosi ime »planinski dom« Korinjak. Razgled je lep. Na zahodu je Ripnjak, 208 m, na Dugem otoku. Čez otok Rava (V. Rava, 81 m) je najvišji vrh Vela straža, 337 m. Za vzpon nanj z Luke čez Ravanac potrebujemo okoli tri ure in pol. Skoraj na jugu, sredi otoka, južno nad Luko, je Družinjak, 233 m in za obalo Mrzlovica, 200 m. Verjetno bi bila dobra pustoloviščina, če bi prečili V. Stražo, Družinjak, M. in V. Jezero (brez vode!), Mrzlovico, šli ob strmi obali do Grpaščaka in naprej na Muravnjak. Morda si jo je že kak kranjski planinec privoščil z njihovega kampa (pot je okoli 20 km).

Z Nacijem sva popoldne, po nevihti, še enkrat obiskala vrh, pa zato nisva potrebovala napisanih 40 min. Nazaj grede sva šla od cerkve v Drago in v zaliv Maslinčice. Tu sta bili zasidrani dve jahti, obnovljena pa je tudi večja počitniška hišica.

Z južnega sedla pod vrhom Korinjaka (razpadajoča domačija) drži steza (JZ) proti rtu Poljiščinac. Ta del do in onstran sedla je bil nekoč precej obdelan, vsaj tako se vidi, če greš tod po neoznačeni poti na vrh. Od cerkve drži steza (SZ) do rta Osiljinac.

7. junij

Odpluli smo po 10. uri po stari poti čez Proverso mimo svetilnika Sestrice, Obručana, Mrtovca, Levrnake v Kravljacičo na otoku Kornatu. Okoli poldneva smo začeli hoditi na najvišji vrh Kornata — Metline, 237 m. Nekaj markacij je ob stezi malo nad obalo, in na »puklu« zavijejo levo. Nič hudega, če bi jih zgrešili, treba je naprej do zaliva Striznja in po vzhodni strani »suhlega zida«, ki drži proti vrhu, nato po ravnici Dolac na Vrh Škrila; na severni strani je plošča. Če pa bi šli pravilno za markacijami, je treba poiskati smer za gozd (le nekaj dreves!) in suhi zid ter nekaj ograd, pa prehod, potem je treba po desni strani zidu na zahodni del vršine. Tu zavijemo na desno proti vidnemu vrhu s kamnom. V vsakem primeru smo v slabi uri na vrhu. Ogleda vredna je Vela ploča, ki je davni zdrs vrhnje plasti, debele za dobro ped. Dolžina plošče je okoli 210 m, višina pa 115 m. Je kar strma, pa že toliko izbrazdana, da guma kar dobro prime na njej.

Vrnili smo se s Kravljacičo med Borovnikom in Levrnako v zaliv Lojena. Zaradi vetra tam nismo pristali, da bi se povzpeli na 117 m visok vrh, ki je severozahodno od tistih dveh samotnih hiš na višini 9 m. Zasedrati bi se morali malo od obale in se prepeljati s čolnom k njej. To nam ne bi uspelo, saj čolna, ki je bil privezan na krmi, ne bi mogli sneti, ker so bili škripci zelo »dobro vzdrževani«.

Z druge strani, mimo otočka Šusice, pa je preozko, čeprav je voda dovolj globoka. Zelo lepi pogledi so na ostenje Mrlovaca, V. in M. Obručana, svetilnika Sestrice, kjer smo zavili proti domu. Morje je bilo razburkano, pihalo je in vetrovka je prišla prav.

8. junij

Potepanje po lžu, spet brez ladje. Šli smo mimo šole po dobro označeni poti, čez zaselek Porovac, ki je navadno zapuščen. Tam smo izmenjali nekaj besed z dvema starima vaščanoma, ki z žalostjo ugotavljata, da tu samo še dva učenca hodita v šolo. Potem smo šli do Jame. Ob poti smo našli tudi malo zaplato pšenice; nekoč jo je bilo več, kot so povedali. V jamo se nismo spustili, šli smo naprej do stare in nove cerkve Sv. Marije v senci velikih starih borov. Zanimivo si je ogledati grobnice. Spustili smo se na Mali Iž, kjer je veličasten spomenik.

»IZNIKLI IZ KRŠA I PLAVETNILA MORA, TEŽACI, RIBARI I POMORCI, ... 65 POGINULIH NA SUTJESCI. DRUG TITO POSJETIO JE MALI IŽ I OVAJ SPOMENIK 10. VIII. 1958 GODINE.«

V zalivu Knež je »konoba« KNEŽ (lastnik je Martinović Kazimir-Miro). Tu imajo ključ za muzej; vredno si ga je ogledati. Do naslednjega zaliva Komaševa je ob obali beton in hiša, ki smo jo videli na TV zaslonih, morda tudi kozo, ki je dajala 6 litrov mleka na dan. Letos grade vojaki cesto iz V. v M. Iž in tu sem srečal lanskega maturanta kot »konobarja« v njihovi kuhinji. Je alpinistični pripravnik in včasih uide na Korinjak! V V. Ižu je tudi muzejska zbirka, ki prikazuje njihovo lončarstvo.

9. junij

Najdaljša vožnja po Žuškem kanalu ob Kornatu. Opazovali smo lahko Gubavac z druge strani kot vso obalo Kornata. Lepo vidimo Metlino, Velo pločo. Nekako na koncu otoka Žuta, pred otokom Danje, je Dragovinjak, 163 m, za njim V. vrh, 154 m, z istim imenom je tudi onstran Metline, 212 m, dalje Smokvinjak, 98 m, na koncu pa rt Opat z Istomimskim vrhom, 109 m. Na koncu otoka Kornata je kapela, oznaka narodnega parka in precej »utrujena« zastava. Malo pred poldnevom smo zapluli v zaliv Lojena na otoku Smokvici. Tu je nekaj obnovljenih hiš. Med prvima dvema je označena planinska pot, ki gre med kamnitima ograjama (datum markiranja 10. 8. 1982 in v vodniku ni zapisana!), levo in nato desno ob zidu do vrha, 94 m severno od pristana. Nazaj grede sva z lčem obiskala vzhodni rt, kjer sva našla obnovljeno kapelo. Ogledovala sva si svetnika. Eden drži v naročju otroka in menda belo lilijo — ta naj bi bil sv. Alojzij, zaščitnik mladine, drugi ima na plašču rdeči križ, kaže rano na stegnu in ima ob sebi psa, ki mu je prinesel kruh. Menda je to sv. Rok, zaščitnik proti kugi in ostrini srpov in kos! Kako blizu od tu je nenaseljena Vela Kurba! Menda se moraš tu prej spokoriti in šele potem oditi v njeno kamnito goloto. Urok te bo varoval pred kačami? Ob obali sva odšla do sidrišča.

Partizani so z italijanskega mlnskega polja pobrali 105 morskih min in jih demontirali v Lojeni. Eksploziv so pošiljali na kopno. To je bil začetek tukajšnjega mineralstva in je na zahodnem rtu na visoki polici postavljen spomenik. Videli smo ga, ko smo pluli po Kornatskem kanalu na Lavso. Lavsa je peti otok po velikosti kornatskega arhipelaga. Zaliv Lavsa z bližnjim poljem je eden najslikovitejših predelov Kornatov in prav zato se tu rade ustavijo ribiške in turistične ladje (»grška gomila«, soline, rimska zgradba).

Tu je bila v zadnji vojni baza naših patrolnih čolnov. Vse hišice so porušila nemška letala.

Zasidrli smo se v Lavsi. Med hišami drži dobra steza na sedlo in naprej na vrh. Smo na vrhu treh enic! V tem zalivu je precej obdelane zemlje in tudi nekaj ovac je bilo videti. Je pa tu odlično morje za kopanje, ker ni meduz. Z vrha smo v loku šli nazaj, vendar je treba paziti: ko usmerjamo korak proti obdelani ograjeni zemlji, ni treba čez ogrado, ker jih je mogoče z malo iznajdljivosti vse obiti.

Odpluli smo naprej po Kornatskem kanalu med otočki kaj čudnih imen. Za Kravljajico je na obali cerkvice z napisom: »Kraljica mora, moli za nas.« Malo za njo je na hribčku Torete, 58 m v bližini plodnega polja Tarca, ilirska utrdba oziroma poznejši stolp. Pri cerkvi je verjetno stala v 6. stol. starokrščanska triladijska bazilika. Ta kraj je bil nekoč pomemben za Kornate. Velja pripomniti, da v območju narodnega parka, vsaj v nekaterih pristanhi in privezih, najdeš tablo »DEPONIJ ZA OTPATKE« in je odlagališče tudi urejeno.

Motiv z otoka
Smokvice

Foto B. Jordan

Triglavski dom na Kredarici je gorska postojanka z bogato narodno obrambno preteklostjo, plodno gorniško sedanostjo in zagotovljeno uspešno prihodnostjo.

Po rojstvu Slovenskega planinskega društva pred 90 leti je dovški župnik Jakob Aljaž zasnoval pogumni načrt o gradnji koče 2515 m visoko pod vrhom Triglava. Leta 1895 ga je začel uresničevati in že 10. avgusta naslednje leto je bila ob zvokih »Oj Triglav moj dom« postojanka svečano odprta.

Triglavska koča je odstranila strah pred vršcem in pospešila razvoj slovenskega gornišstva. Število pohodnikov na triglavsko pogorje je raslo. Postojanko na Kredarici je bilo treba povečati. Prvič so jo razširili že leta 1910, drugič leta 1954, obveza za tretje povečanje in prenovo pa je bila sprejeta ob 200-letnici prvega vzpona na Veliki Triglav. Zbrali smo voljo, pogum in oblikovali delovno navezo, v poletju 1982 pa so na Kredarici končno zabrnili stroji. Postojanka je dobivala novo podobo in le dve poletji sta zadostovali, da bo Triglavski dom ponosen stopil v tretje tisočletje. Ima 180 ležišč, prostore za zimske obiskovalce, stalni meteorološki observatorij in gorsko reševalno postajo, sprejme pa lahko več kot 300 planincev.

Odpiranje preurejenega Triglavskega doma bo najsvečanejši dogodek jubilejnega leta slovenskih planincev. Dan 17. september 1983 bo z zlatimi črkami zapisan v zgodovino gornišstva.

(Gregor Klančnik)

(Obširno gradivo o tem velikem planinskem prazniku in o Dnevu planincev, ki je bil tokrat pri Kovinarski koči v Krmi v organizaciji Planinskega društva Javornik-Koroška Beta dne 18. septembra, bomo objavili v 11. številki Planinskega vestnika!)

10. junij

Odpluli smo zadnjič čez Proverso mimo Levrnake do otoka Mane. Pristali smo kar ob strmi obali in poiskali skalne roglje za privez, kot jih poiščemo v naših gorah za sidrišče. Iz malo skakanja smo prišli na kopno in se povzpeli do filmskega mesta, 77 m, postavljenega 1961 za snemanje filma »Razbesnelo morje«. Tako, to ni staro zgodovinsko naselje, kot bi človek na prvi pogled lahko sklepal. Zapluli smo severo-zahodno, nato pa v Telaščico, v Mir na kosilo in nazadnje kopanje v Mir. Popodne smo odpluli čez Proverso v Veliki Iž.

11. junij

Namesto zjutraj smo iz Iža odpluli šele popoldan. Zvečer smo zapustili Zadar, naslednji dan smo bili, že v Celju. Ko nam je bilo včasih dolgčas, smo prebrali knjižice Amos-Rube Filipi: KORNATI, 1981; Leticija Šuljić: Zadar, Nin, Biograd (Zadarski otoki, Kornati), 1981, in prej omenjeno pomorsko karto. V potnem dnevniku in vodniku po planinski poti »KORNATI«, najdeš pravilnik in še kak podatek, čeprav ne vseh (PD OKI, Zagreb), lahko tudi v tujem jeziku!

In kadar se boste namenili tja — srečno pot in mimo morje!

DVA IZ BRIGADE PMDB TRIGLAV 83

BRANKA NAPOTNIK, Maribor

Predstavljam vam našo planinsko brigado. Brigada! Preprosta beseda. Spominja na mladinske akcije, morda na tiste, o katerih smo le brali ali pa smo jo sami doživeli pred dvema, tremi, tridesetimi leti...

Je pa razloček! Med našo, planinsko in drugimi, mladinskimi akcijami. Za planinsko vemo le mi, ki smo ji dali mesec svojih počitnic; tako kratek, a za nas pomemben del našega življenja. Zato želim, da vam jo predstavim, da spoznate njen namen in nas — brez olepšav.

Naša brigada je edina »planinska« v Sloveniji in Jugoslaviji in tako upravičeno govorimo, da je to specialna brigada.

Prva taka brigada je oživela l. 1979, ko so jo na PZS prvič postavili »na noge«. Bila je v Bavšici, lepi dolini pod našim Bavškim Grintovcem (za katero ve le malo ljudi), in sicer je delala le teden dni.

Drugič so se planinci-brigadirji iz vse Slovenije — srečali naslednje leto na istem kraju. Urejali so planinsko-vzgojni center — 14 dni. Ti dve akciji sta bili republiškega pomena in sta delovali v okviru MDA Posočje. Šele zadnja tri leta spada brigada v zvezno akcijo Posočje. 1981. leta je bila na planini Razor, 1982 pa na Planini Polog, kjer je tudi letos. Za razliko od tega, da je zadnji dve leti brigada delovala 21 dni, je letos trajala kar mesec dni, možnost udeležbe pa je bila za 14 dni, za 21 dni ali kar za ves mesec.

Pravzaprav je bil to doslej le kratek pregled njene »življenjske dobe«, nadvse pomembne za tolminsko občino, ki je po površini največja v Sloveniji, ko je nastala leta 1961 z združitvijo občin Bovec, Kobarid in Tolmin. Res je najredkeje naseljena, ker je mnogo hribov, zato je namen teh planinskih brigad, da pomagajo oživljati te hribe in planine. Z delom pašne skupnosti, s prizadevanjem drugih strokovnih organizacij, s pomočjo domačinov in s pomočjo planincev na tistem upamo in želimo, da se bodo vendarle počasi izbrisali sledovi opustelih planin. Zaradi zaraščenih pašnikov je živine bolj malo, manj, kot bi jo sedanjí pašni pogoji lahko zmogli. In tako je manj mleka, manj hrane, in bo torej potrebno te gorske pašne možnosti razširiti, ko bi planine spet »zvonile« z več kot 70-glavo čredo, tako kot je bilo to včasih...

Navsezadnje si tudi ljudje v teh krajih našo pomoč zaslužijo, saj so mnogo prestali, ko so med drugim doživeli tudi potres leta 1976, ki je povzročil velikansko materialno škodo. Naše naselje, pravzaprav je bila to le hiša, brez pohištva, vendar pa s kopalnico in preprosto kuhinjo je bilo torej na planini Polog, 9 km iz Tolmina, kilometer, dva pod izvirom Tolminke, pod dvatisočakoma Krnom in Bogatinom, ki sta nas predvsem v vro-

čih delovnih dneh neznansko vabila, vendar pa ob prostih nedeljah, zaradi utrujenosti, ni bilo več veliko navdušencev za tak izlet.

Ob naši hiški so bila v nekakšnem polkrogu še tri poslopja: hlev s 34 kravami in dve orodjarni. Na sredi tega polkroga še stojita drogova za dviganje in spuščanje planinske in državne zastave.

Vstajali smo ob petih, ob spuščanju ali dviganju zastave pa smo peli. Odhod na delo je bil po »štamovski« (naši planinski himni) bolj živahen.

Delali smo marljivo.

Hidrocentrala je bila osnovni problem. Skopali smo 35 jam za električne drogeve, od katerih jih je bilo sedem na skoraj nemogočem, krušljivem, kamnitem, strmem bregu, na posekl. Štirje smo tam kopali eno jamo ves dan, navadno pa se nam je ob najmanjši nepredvidnosti sprožilo kamenje in je jamo zasulo... Kopali smo tudi kanal za visokotlačno cev in pomagali pri drugih gradbenih delih.

Med kmečka dela štejem postavljanje tristo čredink na Srednjici in Pologu (dve planini). (Pašnik se razdeli na več delov, nato se postavijo čredinke. To so leseni ali železni koli, povezani z navadno žico. Živino tako vsak dan spustijo v drug del, da se paša hitreje obnavlja in je izkoristek trave večji.)

Čistili smo tudi pašnike, kosili pri edinem kmetu tam okoli. Vsak dan je šel kdo h kmetu pomagat. To smo delali z veseljem, s srcem, s pesmijo in ponosom in z željo, da bi bil z našimi mladimi rokami zadovoljen.

In tako smo se lotevali več različnih del v enem dnevu hkrati. Delali smo po skupinah na več planinah hkrati, z jedrom na eni planini.

Povprečna starost je bila 19 let, zato je razumljivo, da je bilo temu primerno tudi vzdušje v taboru. S tremi traserji in preprostim, odličnim komandantom.

Družabne večere ob tabornem ognju, lutkovne igrice, brigadirski krst, brigadirske poroke, strelska in druga tekmovanja — smo organizirali sami. Deloval je tudi tečaj za mladinske vodnike, pevski zbor... Pisali smo biltene in hodili na izlete. Povabljeni smo bili tudi v center naših brigad v Kobarid, vendar nas življenje v naselju (Posočje) ni navdušilo. Preveč smo vzljubili planino. Nismo samotarji, vendar pa smo raje živeli tam, v miru, brez vonja po civilizaciji, brez obiska filmov, trgovin, gledanja televizije, poslušanja plošč... Imeli smo se veliko lepše. Povabili so nas tudi na otvoritev spomenika padlemu borcu Dušanu na Most na Soči.

Res, bilo je lepo. Živeli smo s pastirjem, pomagali smo kuharicama. Okusna hrana je krepila voljo do dela in dobro razpoloženje, kajti naša dela so letos zahtevala več fizičnih naporov (lani smo predvsem čistili pašnike), toda zdaj se »vsaj kaj vidi«, da smo opravili pomembno delo.

Odhod s planine ni bil... No, ja, tudi kakšna solza je orosila presušeno zemljo. To je razumljivo, saj smo planino vzeli za svojo, za svoj dom. Bili smo, kot bi večno živeli z njo. Navsezadnje, naučili smo se delati, spoštovati kmečko delo in — imeli smo se radi.

MARKO ŽITKO-REGLAVC, Ankaran:

Bližal se je prvi julij, dan, na katerega smo vsi brigadirji PMDB Triglav že nestrpnost čakali. To je bil namreč dan, ko smo se brigadirji po 1. srečanju v Bavšici zopet srečali. Zbrali smo se pred avtobusno postajo v Tolminu in nasmejani odrinili na 9 kilometrov oddaljeno planino Polog. Pot do planine je, ob zbijanju šal in dovtipov, kmalu potekla.

Sledila je namestitve. Fantje smo imeli za prenočevanje na voljo fantastično in prečudovito urejeno podstrešje. Vsak si je poiskal svojo penasto gumo in ob njej razložil svoje stvari. Kdor se je znašel, si je v lesen strop zabil še kak žebelj in si tako naredil prelep obešalnik. Ob zaključku brigade je bilo v strop zabitih nešteto takih žebeljev. Ko smo nazadnje odstranili še vse pajčvine, smo končno lahko razmestili še spalne vreče in tako je bila naša vselitev končana. Treba pa je že vnaprej povedati, da je bila streha nad nami pločevinasta, tako da smo imeli ob sončnih dnevih pravo savno, pa še zastoj! Je pa tudi užitek, ko po taki strehi toleče toča. V takih primerih smo morali na podstrešje prav pošteno kričati, da smo se lahko razumeli.

Dekleta, prave »mestne frajlice«, pa so spale v sobah, ki pa so bile precej manj domiselno urejene kot naše podstrešje. Je že tako, da smo fantje bolj iznajdljivi.

Na Polog pa sta prišli z nami tudi dve kuharici; obe smo vsi zelo spoštovali. Prvič zato, ker sta nas pri hrani že prav pretirano razvajali, in drugič zato, ker sta s pravilno slovensčino zelo vplivali na naše domače izraze.

Zbori so bili razred zase. Ko je naš komandant Luka ukazal pozdrav zastavi, smo fantje zapeli s tako gromkim glasom, da so začele krave, ki so bile v bližini na paši, prestrašeno dvigati glave in presunljivo mukati. V takih primerih nas je pastir Viktor prav jezo ošinil s pogledom, saj se je bal, da bodo njegove ljube kravice zaradi naših krikov še zbojele. No, in res sta dve kravi zbojele. Ampak, verjemite mi, mi nismo imeli prstov vmes.

Delovni dnevi pa so potekali takole:

5.30 — vstajanje, nato telovadba, zajtrk, zbor, kjer je Pajči povedal, kaj bomo delali tisti dan, nato pa smo odšli na delo. Najprej smo kopali luknjice za drogce. Te luknjice so bile ponekod v prelepih strminah, tako da delo res ni bilo težavno. Nato smo v te luknjice vtikali malo večje količke, po katerih bodo nekoč napeli »štromarji« žico, da bo na Pologu končno zasvetila »ta prava« elektrika in ne tista iz agregata. Potem smo na udarnem dnevu kopali jarek, v katerega bodo mojstri nekega lepega dne položili cevi, po katerih bo voda prihaja do hidrocentrale. Pomoč smo nudili tudi bližnjemu kmetu Bleku, vendar mislim, da smo mu naredili več škode kot koristi. Vsak dan je namreč moral žrtvovati kak litrček sadjevčka pa potice, sira... Dela pa so potekala tudi na čredinkah in vodovodu. V bajti je namreč zmanjkovalo vode in tako smo bili ravno pri vodovodu najbolj zagnani.

Večeri so bili prav romantični. Ob tabornem ognju smo se vedno nabolj razživelili in naši glasovi so zamirali šele proti jutru. Zagnanec Brenčelj je tako nekoč dobil »strel v glavo«, žarnica se mu je posvetila in ustanovil je pevski zbor. Sicer pa je bil toti Štajerc vedno za šale in vsi smo se mu prav od srca nasmejali, ko se mu je odprla zapornica.

Od interesnih dejavnosti je najbolj izstopal tečaj za mladinske vodnike. Vsi kandidati za mulovodce so se po cele dneve učili in sedeli ob knjigah pozno v noč. Naj ob tej priložnosti spomnim mladinsko komisijo pri PZS, da je program za MV res preveč natrpan, saj so časi brihtnih glav že minili, zato naj na sprejemnih izpitih zares nehajo spraševati, kakšna je razlika med »gamašami« in derezami. Vsi pa tudi vemo, da je lavinska vrstica namenjena izključno »za privezovanje lavinskih psov«.

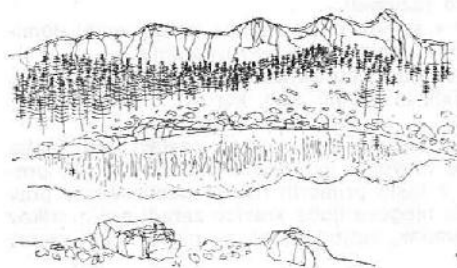
Naslednja interesna dejavnost je bil šport. Na kolikor toliko ravnem pašniku smo pokosili koprive in »uredili žogobrc«. Tu so se prirejale prvenstvene »mednarodne utakmice između dva sela«. O modricah, podplutbah in ranah, ki smo jih na taki tekmi dobili, ne bi govoril. Bilo pa jih je za malo morje.

Treba je omeniti tudi informativno dejavnost. Tu se je še posebej izkazala naša Šefica, ki je po cele dneve tipkala matrice za bilten. Upravičeno smo se že bali, da ji bo na koncu še rit prirastla za stol. Zna pa ta naša Šefica tipkati celo desetprstno (kaj si ti nor!). V neposredni bližini pa je bil vedno tudi Dragan, ki je bil namesto motorja »vedno privit« na ciklostil.

Naj ne pozabim omeniti še četverico vrlih Gorenjcev z Janijem na čelu, ki so našemu ekonomu Žoži naredili največ prometa. Za pitje piva je bil še posebej zdresiran očarljivi Dolfe, ki je prekosil (pokosil) celo samo Pšenico.

Da moški polovici ni bil nihče kos, pove še dejstvo, da so se nas bali celo inštruktorji za MV. Neko noč smo namreč imeli »žur« pozno v noč. Na podstrošju pa je takrat z nami spal tudi predavatelj prve pomoči. Dolgo se je premetaval in se trudil, da bi v našem trušču lahko zaspal. A mu ni uspelo. Zato je obupano dejal: »Fantje, a ne bi šli raje v interesno sobo? Pa še lučko imate dol.« Na to njegovo prošnjo se je oglasil Dragan, ki je ravno naslednji dan opravljal izpit iz prve pomoči: »Ti bom pokazou jest lučko!« Ubogi dohtar se je tako zelo prestrašil, da je potem vso noč tiho trpel in sploh ni več odprl ust.

Na tako podoben način so dnevi hitro minevali in prišel je dan slovesa. Napočila je poslednja noč, brigadirske poroke in petje ob tabornem ognju v zgodnje jutro. Ko sem takole še zadnjič sedel ob ognju in zrl v njegove plamene, sem prišel do nekaterih spoznanj. Tu zares spoznaš prave tovariše. Med nami vlada tovarštvo, iskrenost in nesebičnost. Pri bližnjem kmetu spoznaš trdo delo planinskega kmeta in se ga naučiš spoštovati. Pridobiš nove delovne navade, ki te kasneje spremljajo skozi življenje. Krona vsega pa so vsekakor novi prijatelji, ki so prišli v brigado zaradi istih namenov kot ti sam. Tako ti ni vseeno, ko se moraš nazadnje posloviti od njih. Še vedno pa ostanejo prijateljstva, pisma, razglednice, obiski...

CHAMONIX – MAREC 1983

TINE BUCIK

V soboto zutraj vstanemo zgodaj in še utrujeni odkorakamo proti mestnemu središču. Kot že prenekateri dan doslej ubiramo znano smer po chamonixkih ulicah, mimo Lachenalovega športnega bulika proti samopostrežni trgovini. Ko vstopimo, so naše oči dvakrat večje. Trije pari lačnih oči iščemo eno samo dobroto — piščanca. Že skoraj razočarani, odškripljemo z vozičkom proti blagajni, ko se prikaže izza vogala nasmejana prodajalka z velikim pladnjem vročih, dišečih in ravno prav pečenih piščancev. Kako smo si jih v minulih treh dneh želeli! Ko Čopek še računa, koliko mark bi ga to veljalo, spozna, da perutnine sploh ne mara, midva z Vanjo pa že nosiva proti izhodu v vrečkah vsak svojo lastno žrtev. V skromni jedilnici prijazne madame J. si z njima polnimo skržene želodce, ju zalivamo z mlekom in »Kronnenburg Pilsom« in le še od udarcev po ledu razboleli členki na rokah nas spominjajo na dogodke prejšnjih dni.

Šest nas je. Z Matijevčevim kombijem drvimo skozi noč mimo Benetk, Padove, Verone, veličastnih spominov kulturne zgodovine. Daleč za nami, za miljo, ostajajo vsakdanje skrbi, obveznosti, prost prehod čez mejo, v glavah pa se začenjajo rojevati druge misli. Mirko in Blaž bosta poskusila srečo v Ameriški v Druju, Zvone in Vanja Japonsko v Velikem vogalnem stebru, midva s Čopkom pa smer Bonatti-Zappelli v isti steni. Zame bo to prva plezalna zima v Franciji. Nekateri so pozimi že bili tam, a jim vreme ni bilo naklonjeno. Tudi letos so slovenski alpinisti že taval v magli po montblanskem pogorju. In kaj bo usojeno nam?

Zgodaj jutraj, ko so trgovine še zaprte, se v Chamonixu zlomljenih gibov, neprespani in premrazeni skobacamo iz vozila. Vreme je res lepo in ko nam prijatelji, ki so tu že teden dni, povedo, da je nebo vseskozi takole brez oblaka, imamo občutek, da smo že vse zamudili. Postanemo nemirni, že prvi trenutek, ko smo prišli, bi radi drobili visokogorski granit in led. Končno se le unesemo in se namestimo v eni izmed sob stare, a prijetne hiše nad železniško postajo. Soba ima šest pogradov, pogled na chamonixsko pokopališče in eno dobro lastnost: noč v njej velja le 22 frankov. Dopoldan gremo v mesto past oči in nakupit nekaj opreme, ki jo bomo potrebovali. S Čopkom nimava kož za smuči in ko se nama v neki izložbi prismejejo pred oči, začneva preračunavati dinarje v marke, marke v franke in narobe... Končno pošljeva k vragu vse devalvacije, konvertibilne, in nekonvertibilne valute, in s psi v žepu zapustiva trgovino. Naslednji dan, v nedeljo, Vanja odpelje Mira in Blaža v Argentiere — spremenila sta načrt. Poskusila bosta preplezati direktno smer v Les Droites. Kot skoraj vse smeri v francoskih Alpah tudi ta še nima jugoslovanske zimske ponovitve. Nato se na spodnjo postajo midijske žičnice odpravimo še sami. Kako smo se nasmodili! Optimizem nas je zavedel do te mere, da smo mislili: prideš, kupiš vozovnico in se odpelješ v višino. Karto res kupiš brez problemov, toda ob karti dobiš neko tablico s številko gondole, ki ti pove, da boš prišel na vrsto šele čez dobre tri ali štiri ure. Vse jutranje vožnje so namreč rezervirane za smučarje, ki se potem v spremstvu vodnikov ali brez njih, z grozo v očeh, v grozdih ob vrveh spuščajo po ledenem toboganu z zgornje postaje žičnice na Aig. du Midi, ko s še vedno z mehкими nogami boječo smučajo mimo razpok med orjaškimi seraki in šele nekje na Mer de Glace spet zadihajo s polnimi pljuči in doživijo turni smuk »A la Vallée Blanche« v vsej njeni veličastnosti.

Prvo srečanje

Orjaški nahrbtnik me skoraj prekucne, ko prehitavam mirujočo kačo na midijskem grebenu in komaj z eno roko še ujamem debelo ladijsko vrh, sicer bi neprostoovoljno odbrzel na Midijsko sedlo. Zaradi silne peze na ramah okorno odsmučamo pod Mont Blanc du Tacula. Superkuloar se pne kot srebrna nitka med rdečimi granitnimi stebri. Zdi se mi napet, a prijazen. Letos je Zvončku prizanesel. Hvalimo svojo pamet, ki nam je prišepnila, naj vzamemo v Francijo smuči. Brez njih v tem globokem snegu, ki vrh vsega zahrbtno prekriva razpoke, res ne bi nikamor prišli. Psi, nalepljeni na smuči, nam pomorejo, da smo v slabih dveh urah mimo Velikega Kapucina pod Trizobovim sedlom. Ob pritrjenih vrhov počasi sopihamo proti bivaku Ghiglione, ki stoji prislonen v strmino na sedlu. Zabavljamo čez domiselnost Francozov, ki so med granitne sklade zabili macole in na te macole pritrdili vrvi, s katerimi si sedaj pomagamo navzgor. Na sedlu obnemimo. Odpre se nam fantastičen pogled na vzhodno steno Brenve in na severo-vzhodno steno Grand Pilier d'Angla. Velikanski seraki so zagvozdni med skalnate lijake in v lednih odstavkih sploh ni snega. Temen, moten led se zdi nezemeljski. Kot da

bi skozi vrata gledali v popolnoma drug svet. In po tem vertikalnem svetu bomo jutri plesali mi? Tesnoba nam počasi leze pod kožo. Vreme je izredno in zunaj še sije sonce, toda vsi ždimo v bivaku, se bašemo s hrano, buljimo v tla in se ne trudimo, da bi bili dobre volje.

Proti večeru moč vetra naraste in ponoči, ko se grejemo v spalnih vrečah, nas prebujajo močni sunki, kot da hočejo iztrgati bivač iz strmine in ga zagnati v labirint razpok dol na Brenvinem ledeniku. Zvone začne tožiti, da ga boli zob. Bolečina se mu je razlezla na celo polovico glave. Molčimo. Nihče noče vstati. Ko se počasi prične daniti, nam je jasno, kot temno nebo zunaj, da je šla naša tura po zlu. Sedaj si želimo samo še, da bi veter ne pojenjal. In kot nalašč se zjutraj umiri, toda mi pobereemo cunje in se obrnemo v dolino. Še pogledamo ne v steno. Zvone z glavo kot tristo-kilski zaboj, počasi odsmuča v dolino, s Čopkom in Vanjo pa se v ihti zapodimo po ozebniku v Tour Rondou. Po treh urah smo malce pomirjeni spet pri smučeh, se preobujemo in odsmučamo proti ledenemu morju, ki se koplje v soncu. Med razpokami na prelomu ledenika so trije nori Slovenci vnesli nemalo zmede med mirne in nič hudega sluteče smučarje, ko so na vrat na nos prebrzeli med ozke ledene prehode, z nerodnimi nahrbtniki na ramah preskakovali razpoke; še najbolj so se smučarji morali čuditi Čopku, ki je mimo vseh Marker, Tyrolia, Salomon... okovij, na starih Elanovih »metalkah« z okovjem na jeklenico in v gozdarjih uprizoril pravo malo šolo (neprostovoljnega) baleta med razpokami. Pod Montensom si lomimo vratove, ko iščemo dve pikici v vertikalni zahodni steni Malega Druja, akademska Janeza sta se spravila v Grossovo smer. Ne najdemo ju; no, vsaj zebe ju ne, saj je sonce celo popoldne uprto v njuna tilnika. Odsmučamo po gozdni cesti do Chamonixa in ko se pri poslednji kristjanji preuknem pred vhodna vrata hiše naše prijetne stanodajalke, s katero smo se pogovarjali v glavnem z rokami, mi je jasno, da nam je narava podarila čudovit dan — jutranja agonija, kot da je pozabljena.

Naslednji dan počivamo. Vreme je neusmiljeno, na zahodu se ne pokaže niti oblček. Blaž in Mirko se nasmejana vrtna iz Les Droites. Smer sta preplezala v enem samem dnevu, bivačirala sta že na drugi strani grebena. Ko nam še Kita pove, da je Kozjekov Pavle v dveh dneh sam obletel v fantastični kombinaciji Les Droites in Les Courtes, smo kot na trnih. Nekdo med nami je dejal: »Fantje, če pa zdajle ničesar ne zlezemo, potem raje nikomur ne povejmo, da smo bili v Chamu.«

Drugo srečanje

Nabavimo si hrano, pripravimo si nahrbtnike in naslednji dan, v sredo, smo spet v hribih. Na bivač Ghiglione pridemo sedaj veliko lažje in hitreje kot zadnjič. Glave nas ne bolijo in odlično se počutimo. Toda pogled na Vogalni steber je isti. Senca čez steno je še prav tako temna kot zadnjič in led ni nič prijaznejši. Pa se zdaj nič ne ukvarjamo s temi mislimi; trudimo se, da bi čimveč pojedli, v steno bomo vzeli bore malo hrane, razdiramo šale in prepričani smo, da nam bo jutri uspelo.

Vsak pestuje svoje misli, ko zlezemo v sparno vrečo in skušamo zadremati. Odločili smo se, da gremo tokrat v steno že zvečer. Pod nami ležita dva Čeha. Nameravata v Mont Maudit. Čisto tiho sta; verjetno ju mučijo podobne misli kot nas, ki se premetavamo na pogradih in ne moremo zaspiti. Na misel mi pride Blažovo pripovedovanje o sanjah, ki so ga mučile pred tremi dnevi zvečer pred vzponom na argentierski koči. Sanjal je o vstopu v direktno smer. Ravno, ko sta hotela z Mirkom vstopiti, je zabobnelo in polovica severne stene Les Droites se jima je zrušila na glavo. V grozi je zakričal — in se zbudil. Še Mirko ga je s krmežljivimi očmi prestrašeno gledal. Bilo mi je všeč, da ga ni bilo sram priznati, da ga je bilo strah. Ne vem, ali Vanja in Zvone sedajle sanjata o podoru Hruškinega seraka v Japonsko smer ali ne, meni je pri srcu precej tesno.

Zvečer začne Zvonetu spet kljuvati v glavi, grlo ima povsem zagnojeno. Hitro se domeni-mo za spremembo načrta. Zvone se odloči, da ne gre z nami, torej se bomo z Rašičani združili v eno navezo. Menimo, da je najpametneje iti v smer, ki jo pozna vsaj eden med nami. Vanja je pred nekako sedmimi leti z Zvonetom opravil prvo jugoslovansko ponovitev tudi sicer precej redko plezane smeri Dufour—Frehel, ki poteka levo od smeri Bonatti—Zappelli v Vogalnem stebru. Zgornjem skalnem delu sta se izognila v Boivinovo varianto po navpičnem zaledenem žlebu, ki jo je Boivin preplezal v kombinaciji s smerjo Cecchinel—Nominée le teden dni pred njima. Za to smer se odločimo končno tudi zato, ker nima še zimske ponovitve...

Ob devetih zvečer nimamo več obstanka. Odskočimo s pogradov in se hitro pripravimo. Upamo, da bomo imeli dovolj luči, s seboj imamo le nekaj Zmajevih baterijskih vložkov, ki ne vzbujajo pretiranega zaupanja. Že v notranjosti bivača si pritrldimo dereze in se navežemo za zgornji plato Brenvinega ledenika. Potihoma se pozdravimo z Zvonetom, ki noče gledati, kako se pripravljamo in odhitimo za žarkim snopom svetlobe Vanjeve svatilke. V tem trenutku zavidam Zvonetu. Sedajle leži še zavrt v tople krpe,

ko se bo pokazalo sonce, bo posedel pred bivačkom in z očmi spremljal tri pike v ledeni vertikali, nato pa bo počasi odsmučal v dolino. Ne vem pa, kako je pri srcu njemu, ko nas je slišal rožljati z opremo, naš pritajeni pogovor v napetem pričakovanju in zven pločevinastih vrat, ki smo jih zaprli za seboj; prav nič manj si ni želel uspeha kot mi. Od sedla Moore kar se da visoko prečimo vznožje vzhodne stene Brenve. V temi imamo srečo in najdemo čudovite prehode v sicer orientacijsko neprijetnem svetu; neumnem kmetu še na asfaltu zraste krompir. Še sami ne vemo, kdaj smo se znašli na snežišču pod vstopnimi skalami Hruške. Vstopimo že pred polnočjo. Prvi razležaji nas dobesedno razveselijo, tesnoba pred vzponom zapusti. Razmere so odlične, sneg je ravno prav trd, tako da plezata prvi in tretji v navezi hkrati. Tega manevra si v strmejšem svetu ne bomo smeli privoščiti. Ko smer zavije rahlo proti levi, postane bolj strma in v zamenjavo za trd sneg spodaj, naletimo sedaj na gladek, trd led; listi led, ki je bil od daleč tako neprijazno temen. Zdaj smo previdnejši. V temi opazujem Vanjevo silhueto, ko pleza proti levi. V prvih metrih zmeče v črtno velike količine krožnikov krhkega ledu, ki se v plasteh lomi pod udarci cepina in lednega kladiva. Čes čas dobi že takšno mero občutka, da ne zamahne z oklom več, kot je potrebno,

A — Brenva, vzhodna stena, smer Major

B — Grand Pilier d'Angle, severovzhodna stena, smer Dufour-Frehel z Boivinovo varianto

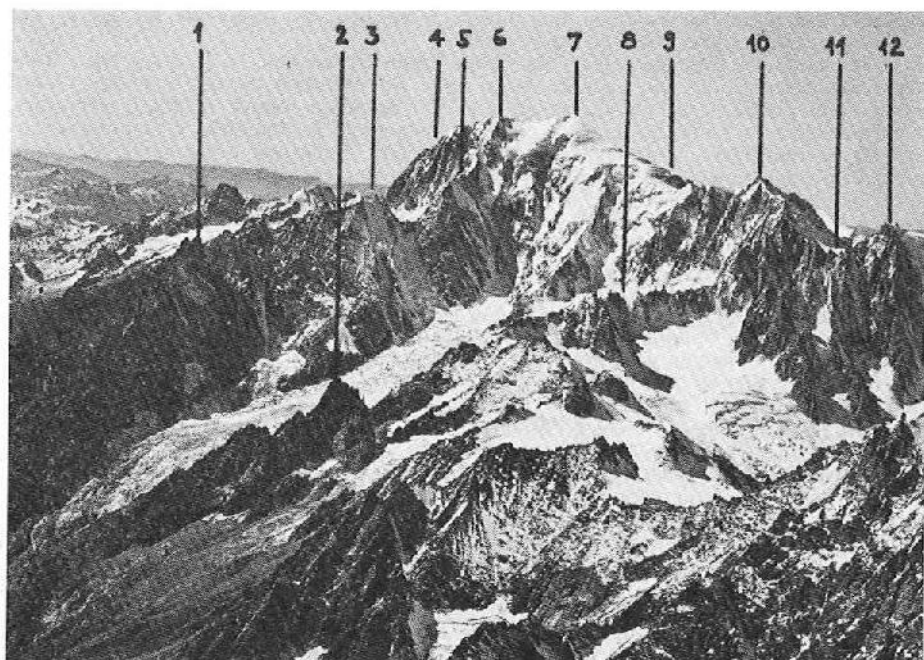
in vedno bolj spretno telovadi po tej fantastični gladki ledeni površini. Naslednji raztežaji so si v temi na las podobni in minejo skoraj v sanjah. Nikjer se ne zadržujemo predolgo in ko pridemo do skalne zapore, se ločimo od originalne smeri — ta gre tu naravnost navzgor po skalah — in odplezamo še malo proti levi, kjer nam stena ponudi eleganten prehod po ledu med temnimi granitnimi skladi. Do tu pa smo plezali od šestdeset do petinšestdeset stopinj strmemu svetu, sedaj pa se nam nad glavami stena v resnici postavi pokonci.

Medtem se že zdani. V vznožju ključnega raztežaja Vanja koplje poličko in si ureja varovališče. Moje stojišče je v lednem žlebu, točno v vpadnici in vedno glasneje preklinjam projektile ledu, ki švigajo mimo mene z zgornjega varovališča. Štirideset metrov pod menoj Slavko stoka, ker mu je ravnokar velik kos ledu priletel na ramo in ga skoraj zbil iz ravnotežja. Nad mano Vanja zabija s cepinom »Hummingbird« profilarja v razpoko. Naenkrat zasveti iskra, jeklo visoko zazveni in v trenutku, ko pogledam navzgor, mi na čelado prileti nekaj kovinskega. Nagonsko pritisnem kolena k strmini in med koleni zagledam okel Vanjevega cepina. Preprosto: vijak, ki drži konico cepina k ratišču, se je zrahljal in odvil. Spreleti me: še niti čez najtežji raztežaj nismo, pa smo že ostali brez enega orodja, rezervnega vijaka pač nimamo s seboj. Ko s Čopkom priplezava do zgornjega stojišča, se domenimo, da bo Vanja preplezal ta raztežaj prvi, jaz pa mu bom dal svoj cepin. Matijevec se zapodi v led, ki na začetku raztežaja še ni pretrgano strm. Proti sredini preseže petinšedemdeset stopinj, od tam naprej pa se vzdigne tanka ledna prevleka, ki prekriva gladke plošče, povsem navpično. Na vrhu je zasajen v vertikalno skalnat nos, za katerim se stena malce prelomi in tam si je možno urediti varovališče. Vanja mojstrsko opravi s tem raztežajem, v zgornjem delu se z nogama upira v skalo in dereze neusmiljeno škripljejo po trdem granitu. Prekobili se čez rob in zabije tri kline v špranjo v stropu, saj drugih razpok ni, led pa je pretenak za vijake. Sedaj sem jaz na vrsti. Eno vrv imam pritrjeno. Spodaj gre še kar udobno z enim cepinom, z drugo roko se opiram na pritrjeno vrv. Bolj ko napredujem, bolj me težak nahrbtnik, strmina in ena oporna točka premalo vlečeta iz ravnotežja. V najboljši strmem delu me napredujem več s cepinom, ampak se grem skalno plezarijo. Vanja me opozori, da bi bilo bolje v levo, okrog skalnega nosu, kjer je preprostejši prehod. Prevržem vrv in v tegu vrvi prečim v levo, zatikajoč sprednje zobe derez v drobno vodoravno razpoko. Nekje na sredini, ko ni nobenega pametnega oprimka, začutim, da me težnost vleče iz stene. Kri mi gre v glavo, srčni utrip začutim v sencah. Vetrne hlače, anorak, pomožne vrvice, nahrbtnik, vse mi naenkrat postane hudo odveč. V domači steni bi takle odstavek odplezal z lahkoto, tu pa se mi vse zatika, vse me vleče v globino. Že precej v stiski stegnem telo močno proti levi in v trenutku se zahvalim materi naravi, da me je obdarila z dolgimi rokami; z levico otipam za prst široko razpoko, obdržim ravnotežje, se dvakrat prestopim, nekaj udarcev v led s cepinom in že sem pri soplezalcu. Tedaj zaslišimo daleč na desni gromozansko pokanje. Japonska je prav danes doživela čiščenje spodnjega dela. Precejsen kos ledu z levega Hruškinega seraka namreč pomete celo spodnjo polovico te smeri, v katero sta namepravala Zvone in Vanja. Umik tam ni mogoč. Vanja sedaj strmé gleda v valeče se ledene gmote in tudi Zvonetu spodaj na soncu pred bivakom najbrž hitreje utripa srce.

Sonce

Še dva zelo strma raztežaja nas ločita od vznožja visečega ledenika pod robom našega stebra, kjer se stena položi. Ko čez čas Čopek varuje tik pod serakom in ko se mu velik odlomljen kos ledu kot mogočni ladijski premec sklanja nad glavo, plezam kar se da hitro, da čim hitreje ubežimo iz tega nevarnega sveta. Čopek preklinja kot na tekmo vanju psovalcev in ko pridem do njega, mi je jasno, za kaj gre. Kjer se stena položi tja do petdeset stopinj naklonine in kjer se poleti razvežeš in ročno odmarširaš proti robu stene, se sedaj lesketa povsem prozorna ledena površina. Sonce je naredilo svoje. Tri raztežaje še prekleto varujemo in koljemo krhki trdi led. Vanja pleše po ledu le z enim cepinom, z drugo roko se prosto opira na strmino in benti, da mu bo ta cirkus požrl živcev za trideset let.

Počasnih korakov prisopihamo na greben, kjer nas prvič danes oblijejo sončni žarki. Kot zdravilo deluje toplota na naše zategnjene mišice. Predolga pot je še pred nami, da bi se že tu veselili uspeha, lepote divjine, življenja. Po slabi uri počivanja na osončenih granitnih skladih, ko nam noge bingljajo proti Frêneyskim stebrom, gremo naprej in za robom nas čaka novo presenečenje. Snežni del Peutereyskega grebena, ki nam še ostane do vrha, je prav tako leden in terja od nas vso previdnost, tako nas noč ujame še krepko pod vršnim grebenom Mont Blanc de Courmayeur. Imamo le še nekaj vložkov za baterije in še ti nas prijetno presenetijo, ko po dobre pol ure delovanja pocrkajo. Ob devetih zvečer se prekobalimo čez vršno opast italijanskega Mont Blanca in ostane nam samo še prečenje malo navzdol in na vršno kupolo najvišjega evropskega hriba. Odločimo se za bivak. Skopljemo si neke vrste grob tam, kjer je strmina najmanjša

1. Aig. Noire de Peuterey (3772 m)
2. Aig. de la Brenva (3268 m)
3. Aig. Blanche de Peuterey (4107 m)
4. Freneyski stebri
5. Grand Pilier d'Angle (4243 m)
6. Mont Blanc de Courmayeur (4748 m)

7. Mont Blanc (4807 m)
8. Col du Trident — zavetišče Ghiglione (3679 m)
9. Col de la Brenva (4303 m)
10. Mont Maudit (4465 m)
11. Col Maudit (4032 m)
12. Mont Blanc du Tacul (4248 m)

in se spravimo v spalne vreče. Presenetljivo kmalu nam postane toplo in ko skušam, zaviti v vse kose obleke, spalno in bivak vrečo, pripraviti kuhinjski in skuhati po 24 urah prvo stvar, ki bi nam napolnila želodce, me zaslanjani Morfej za Čopkom in Vanjo, ki že vlečeta dreto, nežno potegne iz prav nič zmrzujoče realnosti in me popelje v začaran svet bliskovito menjajočih se kadrov, čudovitih barv ter tisočerihih znanih in neznanih obrazov in dogodkov.

Zbudim se z dnem. Začuden si priznam, da mi je bilo kar prijetno toplo. Kuham čaj z načrtom, da za tem litrom vrele vode pride na vrsto drugi pa tretji... Ta vizija se mi sesuje, ko tričetrt ure čakam, da se sneg in led vsaj malo ogrejeta. Sklenemo, da bomo počakali sonce. Vreme je čudovito; iz udobnega bivaka opazujemo dolino Aoste pod nami, visoke vrhove Dauphinéje v daljavi pa na desni francosko nižavje, ki ga delno zakriva orjaška kupola Mont Blanca. Niti najmanjši oblček, ki bi popestril temno modrino, se ne prevaža po nebu. Ko sončna meja preskoči naše modrikaste nosove, skočimo iz vreč in že se pretegujemo v soncu, si nameščamo dereze in pripravljamo bivak. Zapodimo se čez ledeno vesino po grebenu in v kratkem času že stojimo zadihani na vrhu Mont Blanca. Nič se ne zadržujemo, kar odnese nas proti Vallotu.

Razpoke

Proti Bossonskega ledeniku v globokem snegu premetavamo noge, kot da ne bi bile naše. Belo prostranstvo pred nami je tako zelo široko; nekje v daljavi se prelomi in izginja v globino. Prehodom ga kot v sanjah; kazalci na uri tečejo, kot stroj prestavljam noge in zdi se mi, da se nikamor ne premaknem. Gledam vrh Aig. du Midi, še vedno je pod menoj. Pri sebi seštevam višinske metre, ki jih moramo še prehoditi do srednje postaje žičnice, in groza me je. Malo zaostanem za Vanjo, hodim po njegovih stopinjah in gledam naokrog. Naenkrat začutim želodec v vratu in desno nogo pri ušesu. Na komolcih zabingljam — leva noga se mi je udrila v razpoko. Še preden me uspe zgrabiti strah se prekobalim na desno ramo se prekučnem čez glavo in že sem na varnem. Mimo mene prismočajo trije Francozi. Ne preveč potihem jim preklinjam smuči, spočita

telesa in polne čutare v lahkih nahrbtnikih. Moja usta so pogoltnila že skoraj pol ledenika in sedaj zopet cmokajo za tekočino.

Malo nad kočjo na Grandes Mulets mi Vanja izgine izpred oči. To je čisto blizu francoskih smučarjev in ti zdaj začnejo nekaj vpiti. Ko pridirjam do tja, zagledam Vanjo v nerodnem položaju. S komolcema se s težavo opira na robove razpoke. Nahrbtnik, ki mu je zlezal na tilnik, mu potiska glavo v sneg, noge pa bingljajo v razpoko. Francozi so že razvili vrv, naredimo zanke in s skupno močjo ga potegnemo na varno. Sedaj šele pogledam v razpoko. Stene so previsne, dno pa se izgublja daleč v temnomodri globini. Presneto, skrajni čas je, da se navežemo. Skleneva, da počakava Čopka. Stopiva nekaj snega, dodava sladkor — za kuhanje čaja nam zmanjkuje časa. Radi bi ujeli zadnjo gondolo v dolino, ki pelje že ob petih. Oba pestujeva v mislih vsak svojo razpoko, Čopka pa še od nikoder. Začne naju skrbeti. Kaj, če je on tudi srečal kakšno hinavsko prekrito razpoko višje gori? V tem že prihrumi do naju in na vprašanje, kje je bil tako dolgo, dobiva odgovor: »Iz razpoke sem se kobacal.« Lepo navezani se precej previdneje odpravimo naprej. Utrujenost se nam vedno bolj pozna in zadnje metre ledenika, ki minejo v hudi sončni pripeki, zmoremo z muko.

Zdaj je treba samo še prečiti pobočje do srednje postaje žičnice, ki stoji na Plan de l'Aiguille. Vanja pravi, da ti ta del poleti vzame vsega uro hoje. Sedaj je tri, torej moramo do petih doseči žičnico. Snamem si dereze in se zapodim naprej, da bi zadržal zadnjo gondolo za kakšnih pet minut. Že po nekaj metrih mi je jasno, da me čaka kalvarija. Sneg je malo seseden, tako da mi prva stopinja drži, druga pa se mi vdre do goleni, v tretjo padem do stegna in tako naprej. Tako se kobalim poševno po pobočju vse do ledenika Pélérins. Ure nimam, zato ne vem, koliko časa mi je še ostalo. Čudovita narava me obdaja. Vse naokrog belo polje, na desni stebri in ozebniki v Aig. du Midi, pred menoj Chamoniške igle, nad glavo pa pod temnomodrim nebom neslišno polzi gondola. Sprašujem se, ali je to zadnja danes. In vsakič, ko zazvoni zvonček in se od tal odlepi še ena in se zapodi v višino, sem za kanček bolj optimističen. Pot mi lije po obrazu, ko grabim po blatnem kamenju desne krajne ledeniške groblje. Zadnjih petsto metrov gnilega snega med granitnimi balvani in rušjem dobesedno preplavam, zakopan skoraj do pasu. Planem v postajno stavbo med čakajoče turiste in na uri nekega Američana ugotovim, da do petih manjka še deset minut. Dve plavajoči piki v snegu pod postajo pa prav tako postajata večji in večji. Še danes bomo v Chamonixu. Ko sem kasneje Vanji povedal, da bi šel v dolino peš, če bi zamudili zadnjo vožnjo, me je samo pomilovalno gledal in si najbrž mislil, da je sonce na mojih skisanih možganih že opravilo svoje.

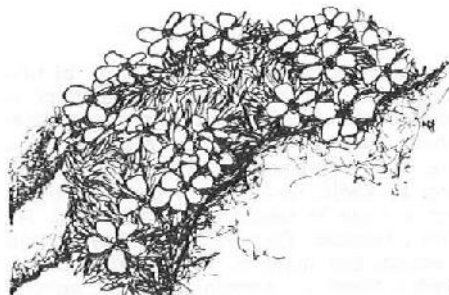
Tako pa zdaj v pozno popoldanskem soncu sedimo na nahrbtnikih pred samopostrežno trgovino, vsak s svojo steklenico, utrujeno se nasmihač drug drugemu in vsemu svetu, zadovoljni s sabo, z dosežkom, z našim deležem k ugledu slovenskega alpinizma v svetu, predvsem pa bogatejši za čudovito doživetje, s pomočjo katerega je naše življenje še kanček bolj polno, intenzivno in resnično vredno, da ga živimo.

OPOMBA:

V dneh od 5. 3. do 13. 3. 1983 smo se v Chamonixu mudili: Zvone Andrejčič, Blaž Jereb in Mirko Pogačar (AO Radovljica) ter Slavko Frantar, Vanja Matijevac in Tine Bucik (AO Rašica).

— Les Droites, S stena, smer Cornuau—Davaile (1000 m, 80°/60°—75°, V.). Prva jugoslovanska zimska ponovitev, Blaž Jereb—Mirko Pogačar,

— Grand Pilier d'Angle, SV stena, smer Dufour—Frehel z Boivinovo varianto, (1000 m, 80°—90°/55°—75°, 15 ur), 1. zimska ponovitev, 1. jugoslovanska zimska ponovitev, Slavko Frantar—Vanja Matijevac—Tine Bucik (AO Rašica).

RODNE 29. OKTOBRA 1981

RAFKO TERPIN

Z avtobusi so nas razvozili po vaseh. V mojem nas je bilo enajst z mano vred; nekaj starejših dedcev — v Cerknem so bili po opravkih, nekaj prvičkov, trije četrtrkarji in jaz — učitelj. Malčki so se spakovali v šipe, četrtrkarji so občasno ugibali, kam jo maha njihov tovariš; ko so v Laharni, Žabžah, Kojci izstopili, so me nekateri poiskali z očmi, nekoliko sramežljivo kajpak: Vidite, tu sem doma!

Aha! sem jim vrnil nasmeš. Pa so zgrmeli v hiše vsi lačni.

Jaz pa na Rodne!

Dan je bleščeč, čedno jesensko sl je nebo nalovilo ostro sivobelih oblakov, vetrovi so zaorali visoko nad Idrijco in popoldne sl je ves čas podajalo zdaj iskrivo bolečo svetlobo zdaj omamno oktobrsko resnost. V oblakih kot po nevihti, ki se je sploh ne spominjam, se trgajo prebliski nenadnih toplih luči in napol resne grožnje ob robovih obzorja drse mimo, ne da bi se me dotaknile. Ha! Kaj bi tisto!

Na Nemcih me vržejo ven. Tu vsi vedo, kje se gre na Rodne. Po poti, po vozniku, po ozkem grebenu; levo melnasta grapa, desno grmovnata strmina. Pretirna kamenina razkritega preloma bo kmalu požrla voznik. Verjetno bomo potem kar skakali čez. Stopam, v srcu skačem po mehki ravni skozi dišeč borov gozd. Enkratnemu razpoloženju bi lahko rekel vnovično pozdravljanje vsega znanega, malega in drobnega, ki mi prihaja naproti. Vse od nekega poznega. Iz prejšnjih dni. Srečanja mi begajo po glavi, naj so telohi v aprilu, bele naglavke ob poti, sirovke v jesenskem hladu, rosa, jutranja pajčevina, megla v neznanem, vzdih in kriki. Škoda je srečati človeka, kadar imam s seboj toliko opraviti. Nekako poskakujem, tako daleč stran sem se umaknil. Vem, ko bi možje s teh bregov vedeli o mojem počutju, bi se obregnil: Kako malo dedca je v njem! Ha! Pod mladim borovjem se zavalim v suho travo, skicirka mi skoči v naročje, barve so tu — so tam. Stare senožeti se v krepkih hrbtih spuščajo v grape nad Laharno, vmes črni redke smreke, zlate breze čemé v hladnih sencih. Na robu pokosenih zelenih livad stoje svisti. Za Žabžami se izpod Degarnika in Poliških Krnic drenjajo hrbti, tu in tam nasekani in pusti. Za njimi na vzvišeni planoti dremljejo Police; vas se je zagnila v tepkah in jablanah, z lipami ovenčana cerkev se kaže sredi polja. Zdi se, da sem tudi tam; ob robu njive vidim težke zrele sončnice in skoznje mrčasto Kojco v zlatega plavem. Ljudje so tam, starci s svojim premirnim življenjem. Veliko stvari gre mimo njih. Enkrat, dvakrat na leto še jaz... Da, tistih nekaj otrok poznam, le moje Police so nekaj drugega. Kaj? Je to zgolj zelena ravan, pot sredi polj, pusta suhota njihovih Krnic, voznik h Kremenkarju, brezštevilni pogledi na griče in hrbte onkraj divjih grap? Spominjam se ajdovih, koruznih njiv, krompirja. Pred menoj je vas, v kateri redkokdaj koga srečam. In za vasjo, za grapami, je široko razprostrt Daber, na vrh lesk se spotegnejo loki. Plavo je, plavo. Maham s pasteli, nekaj vsaj bledega zlata hočem natresti po papirju. V kako tekoč ritem so ujete Police, me prešinja! Vsi hrbti so moji. Dajem jim barvo, poslušam jih. Bom ujel ta zven, bo ostal vsaj v meni? Kako bo, ko se bom v čistem zimskem večeru usločil pred belim platnom? Bo spet prišlo vame kot star nikdar pozabljen dah? Bom zmogel živo in vdano vsa ta vračanja? Odslej se bom namreč vračal, to vem, to čutim v krvi.

Premaknem se izpod borovja dalje v breg. Uberem jo na zahodno stran Roden po pozabljeni, izginuli stezi, ki mi je nekega maja odkrila cele vrtove pegastih kukavic. Da, to so prave Rodne, blago nagnjena planota z najvišjim vrhom 690 m med Kazarsko in Orehovsko grapo, južno pod samo 1300 m visoko Kojco. Rodne so celo v kmečkem svetu napol pozabljene, precej nekdanjih košenic se le še zlati iz leta v leto. Po suhih dolinah, ki se vlečejo izpod vrha, pokosijo s kosilnico, revnejša trava nekaj korakov višje ostaja nedotaknjena. Tako se zgodi, da se na jesen zelene doline spotegnejo preko Roden v gladkem zamahu. Daleč za njihovim koncem na strmih tihniku pod Dabrom ždi Tiunk.* Tu na planoti večkrat sedem in zijam mimo brinov in brez. Krajine, ki jim sonce daje obraze, hite preko reke. Beležim in godem v sebi: Vrh lesk se je Idrijci dobro postavil na pot, v lep ovinek jo je prisilil. Za izpostavljenim vrhom bo Lipnik, sijajno staro gnezdo v sedelcu, strmo nad reko. Urban nad njim se je že davno sesul, a spominjam se njegovega ognjišča. Daleč na vzhodni strani Arbišča — pod Kremenkarjem, poznam Snevišče, tisti kozolec, dvojec tam, bo letos gotovo dočakal svojo zadnjo zimo. Za Tiunkom je umrl Lokovčen. Streha se je udrla in skrila plavo posteljo na podstrešju. Stekleničke starih zdravil so bile stresene tam okrog, zmeraj jih je bilo škoda zavreči. Sončen kraj pred hišo ne služi nikomur. Perunike so še na škarp. Milin ob potoku pod hišo je sesut, obokan kamnit mostič je šel. Nekdanja livadica, strma

* Tiunk = tilnik mi ne zveni domače!

senožet, vrt, zelnik — vse se je zagnilo v leskovje. Le potok je večer mladenič. Globoko v dolini se pod cesto pretoči v Idrijco.

Misel se mi mota le okrog Stopnika; vse vidim, saj je tu pred mano. Stopnik — to so bližnje samote v odročnih strminah, to so tudi prazni domovi, obrnjeni v sosednji breg ali sami k sebi. Moje poti so ničevne, ko mi stopijo pred obraz v minulih dneh izgubljeni rovtarski hribovci. Čez Vresnico in mimo Loškarja sem hodil; pri Žefu se spomnim gluhega možakarja, ki se je strašno spoznal na vreme in stoletno pratiko. Pod zadnjim in najtežjim klancem k njegovi bajti še stoji zidano znamenje in v njem spokorjeno ponižno piše: Ljubi kristjan, spomni se me vsak dan, jaz pa se te bom na sodni dan. In Žef s kucija, ta cesar slajnih razgledov, je osamel. Od vsega nekdanjega v skromnosti rojenega zanosa, korajže in neznanske volje — bosta popotniku prihranjena izvir pod bližnjo skalo in bajen pogled iznad zidovja. Videl sem poba — tedaj je pač kot pravi otrok živel le za danes — ki je šel tam mimo. Pobil je še zadnje šipe. V njem ni bilo spoštovanja. Šel je mimo in si zaželel zvena razbitih stekel. Naravno, vrigel je kamen, udaril s palico, postregel si je... V Loškem že od nekdanj bahavo stoji neomešana zelena hiša. Klet se je sesula v koprivah. Niže pod gozdom ležita travnik in njiva. Nad kuhinjskim težkim štedilnikom se boči ogromna napa, na njenem vzravnem robu so še zdaj jajčne lupine, ki jih je tam nekdo priročno odložil. Je bil to zadnji zajtrk tistega dne, ko so zapuščali kmetijo? Kaj vse je umrlo z njihovim odhodom! Kako težko je stopiti mimo prazne hiše! V glavi tedaj vre, človek bi rad vse vedel, kilav spomin ne prinaša niti enega razbrazdanega obraza. Vsi ti ljudje so v senci, le slutim jih, zamišljam si jih. Skozi krošnje visokih dreves slišim njihove glasove, obronki na robovih njih govore o njihovih pomladih, zatočnost na pognojenem gnijočega ščavja je le današnja vsakdanjost. V samoti klokoče voda.

Pod to grobo lepoto se zaganja cesta, redke hiše se slinijo k bregu. Delo čaka povsod in čas reže vsakemu po rezino volje, luči in barve.

Skiciram, da, skiciram po suhih Rodnah. Zbiram trpke resnice o strminah, planotah in poljih. Barve lijejo, padajo, pojejo. Širok dan je, čeprav jesensko popoldne že leze vase. Nebo trosi čistino, senca in zlato se plazita preko hrbtov. Čvrsta, v vsakem novem trenutku nenadna svetloba, udarja preko krajin. Vse je v nebu, včasih pomislim. Slikam pa griče. Saj to tu pred mano je krajina gričev, nebo vendar samo diha čeznjo, široko, v jedkem zamahu. Nebo je v barvah. Tako mora biti. Raztepio se je v rumenem starih senožeti, v mirnem spokoju zelenih košenic v Policah, Šebreljah in Cerkljanskih Ravnah, v plavem mrču Sjavniške grape; čez Utre in Škrbino ga je nekaj ušlo; v Čepovanskih Vršah in Škopici tiči; preko Strmca, Lokvarskega vrha in Skutnic se popelje v enem loku. Hudournik in pod njim Oblakov vrh! Ha!

Šolarji radi naslikajo sonce, z rumeno preko plavca. Hja! bolj v srcu zastokam in jim povem, kaj sonce je, kdo ga bo slikal in kako. Ne, saj me ne moti zeleno sonce. Tudi plava in vijoličasta sonca imam rad. Včasih skušam komu dopovedati, da je imeniten užitek naslikati na primer modro sonce. Zakaj ne?! Kdor hoče pripovedovati z barvami, jih mora jemati in dojemati živo, resnično in vsakdanje. Mi smo tu in barve so tu. Potepam se po Rodnah. Na robu planote nad Laharno čepim, za brinjem rumeni stara trava, doline so mirne, le v oblakih gomazi. Vedno novi obrabi pritavajo preko Polic, v grapah zakrknajo. Slast popoldneva je neznanska. V tej samoti ni lepšega kakor biti sam in po svoje gledati v svet, vroče silovito ali hladno preračunljivo. Trenutki se ne starajo, navadno si le sledijo. V tem skoraj nezavednem stanju ne bi grebel po sebi, o čem sploh morem razmišljati ali katera misel me zmore do kraja zaobjeti — ne, v tako redkih trenutkih je v meni nedvomno manj človeške bede, misli postanejo ena sama neznansko tekoča in neustavljiva krepka snov, ki srečneža ves časa oplaja in bogati. To je nekakšen kruh. Brezkončno se zdi uživanje. Kdaj pa kdaj hočem košček iztrgati, poimenovati ga želim, rad bi ga povzdignil kot to delajo drugi, pa se koj osramočen zdrznem in sem spet sam svoj — tak kot sem bil prej.

Za redkimi brezami je toliko vijoličastega! Draste,* poseke in grape padajo k Idrijci, prijazni dolinski koti so se ovili v hlad. Utre, Pleša in Škrbina nad njo temnijo. Na sosedski stezi iz Zlomja k domačiji V Košu mora biti že temačno žalobno. Bratski napori gospodarjev na Škrbini med Idrijco in Hotenjščico so le še zgodba. Zvil bi se v dve gubi. Burno vroče bi živel svoje misli. Do bolečine.

V dolinah se gosti mrč. Ostrine se mažejo v mehko. Lagoden mir se je naselil v osovah. Prej natrgani oblaki, vsi daleč od sivega, so se od Reke do Žabž speli v mrko preprogo. Le na njenih robovih vrvi; tam se vžigajo iskrice misli, nenadne ptice, ki prhnejo vstran, preden se jih zavemo. Postajam nad plitkimi pokošenimi dolinami, vsilji bde v njih, leskovje; drevo za njimi se otepa zelenega. Pročkam dolino dve. Malo korakov je med njima. V lahkotnem čadu bo zakrnhala Sjavnica, starega Brlažnika tako ni več. Čvrstejše Šebrelje se začenjajo z drzno izpostavljeno cerkvico sv. Ivana. Na smeh mi gre, ko se spomnim vseh šebreljskih vasi in kovkov. Ta garejšnč kauk! si glasno rečem in val nove dobre volje me preplavi.

Razcefral se je šiv v oblakih in sonce se je usulo skozi jasnino. Begam z očmi. Lovim se skozi oranž. Do kod naj ga potegnem? V kakšnem illastem bodo popustile grape na oni strani Reke? Skiciram tudi iz ene suhih dolin, prav sredi pokošenega sem se usedel. Sredi hladno zelenih mi pogled uokvirjajo oranžni robovi na levi in desni. Dolina mi teče izpod nog, vijuga v lahнем nagibu, tu in tam poživljena z leskovim šopom ali brezo se je obrnila k Idrijci, še voč, reka je videti njeno naravno nadaljevanje, kot da je tudi to travnato dolino ustvaril nekdanji potok na svoji poti k morju. Razburljivo je tako razmišljati, saj Dabrove in Šebreljske strmine že vse spe v temi. Sekam s pasteli po skicirki, izničujem belo in črno. Ničesar takega ni. Nikjer. Krajine žive in umirajo s svetlobo.

Luč popušča. Nenaden sončni preblisk skozi nebesno rezo me najde pripravljenega. Razkošen sijaj bliščavosti v oranžu, ki v zrelem jesenskem popoldnevu začenja rjaveti, je močan osvežujoč požirek. Izpijem ga na dušek.

Prebratati moram še spodnji del planote. Obronki so obraščeni, nekaj manjših gozdičev je vmes. Zelnik je spraznjen, betežne svisl dvakrat pogledam — in Kojca, ki sem ji ves čas kazal hrbet, je vzniknila v neznanskih strminah. Kojca je urok. Široka in preprejena z bližnjim mrakom me povleče više na vzhodni rob Roden. Iznad Podrodenških se deloma v gabrovju deloma v mladem smrečju strmo dvigajo po vrhah ostro obsijana vzhodna pobočja. Kojca, se mi zdi, zaobsega obzorje. Kamor pogledam, je je polno nebo. Ko ji zrem v gladek obraz, tudi v nogah občutim njena brezpotja. Tu, nad Orehovsko grapo se ugnezdim. Krajina drsi v brezobličje, le po vrhah je sonce žarko obilnilo krošnje. Nekaj travnatih šopov se je zaiskrilo. V dremlju spita Orehek in Jesenica; čez Petronovo ravan sredi Križa in preko Vrh Križa bi se do teme prirnil v Zakriž na cerkljanski strani, če ne bi bilo grape vmes. Križ, Vrh Križa, Zakriž! se spet spomnim znanega zaporedja. Kako poučen red je v teh imenih, me prešine. Toroj smo nekoč prišli s Tolminkem!

Kojco sem ovil v mehak plav mrč, še ena skica je zažgoleda v pravi viži. Dan pojenjuje, le še mrakobna ura po dolini me čaka. Nove enkratne luči, ki jih nebo še vedno stresa iz sebe, so vse bolj bleščave. In vse redkeje so. Vsi daljni hrbti tem-nijo v plavem. Nad Idrijco ginevajo Masore in Krnice. V dnu, daleč zadaj, ostro reže v nebo Gradišče nad Kladnikom. Spredaj, vrh prepadnih strmin, potresenih z rdečim rujem, se svet bahavo zravnava v Spodnjih Ravnah, zelenih, zelenih, za streljaj daleč — seveda preko Orehovske grape. Za Ravnami se pravzaprav odmika dolina Idrijce, na ovinku pri nekdanji »Leseni nogi« jo izgubi pogled. Spopadem se še z vratolomno razbitim svetom pod Ravnami. Brez prepadov, visečih rumenih senožeti in pozabljenih svisl tako ni one plave daljne doline, ki me bo pod večer z avtobusom vred požrla. Hitim. Nekaj koščkov barv se mi izgubi v travi, res jih nimam časa iskati; iz doline veje hlad. Nemir v nebu se je že porazgubil. Tome so si podale roke, sence so stopile iz grap, razdalje so se povezale. Mrak. Lilast dah se je spustil čez gozdnate stene. Oranž je umrl tu pred menoj, nekaj korakov stran.

S spominom sva ostala sama. V dremajoči krajini so si barve dokončno prišle nasproti in kot z nožem se je vame zasekalo: Pob, tvojega popoldneva je konec. Pozdravi in zahvali se! Kaj še cinčaš!

Pot v dolino poznam že dolgo: mimo Vrtače in Drnovškarja. Pa naprej.

23. 10. 1982.

* Reka → vasica ob Idrijci.

NEKAJ POPRAVKOV V ČLANKU Toma Grgiča. Morda jih je res že preveč (PV 8/83, 427—433)

V članku »Morda jih je res že preveč« (PV št. 1983/8 se je prikradlo nekaj napak, ki kazijo smisel in pravilnost priloge »Gradivo za pregled slovenskih planinskih veznih in krožnih poti (transverzal)«. Na straneh 428—430 bi bilo tako treba popraviti:

Pri zaporedni številki 8 Koroška planinska mladinska transverzala je vir tudi PV 1976/259. Pri zaporedni številki 9 Štajersko-zagorska krožna pot in zaporedni številki 10 Pot čez Kozjak je pravi vir PV 1976/259 in ne PV 1981/191.

Oznaka E6 YU se v celoti nanaša na zaporedno številko 17, to je na Ciglarjevo pot od Drave do Jadrana, zaporedna številka 18 Kranjski vrhovi pa nima posebne oznake. Pri zaporedni številki 35 Transverzala planincev železničarjev Jugoslavije je število kontrolnih točk 14 + 53 in ne 4 + 53.

Pri zaporedni številki 40 Pot spominov NOB občine Hrastnik je izpadla oznaka:*

Pri zaporedni številki 42 Pot Vrhnika—Triglav naj bi se letnica otvoritve glasila: 1981!

Pri zaporedni številki 43 Po poteh borb in zmag Gorjanci—Bohor je izpadlo število kontrolnih točk: 20.

ZAPISKI Z ZASAVSKE PLANINSKE POTI

BLAŽ ČREPINŠEK

Ko sem prvomajski praznik preživiljal z veselo družbo na Kalu pod Mrzlico, so me navdušili za planinsko pot na Kum, v Kumrovec. Seveda sem se kot dolgoletni planinec takoj navdušil zanjo. Že isti dan sem poskrbel za knjižico, v kateri zbiraš žige, da ob zaključku dokažeš, da si izpolnil nalogo in da si obiskal vseh 14 postojank in po opravljeni poti sprejmeš posebno značko. Z željo, da si kmalu zraven slovenske transverzalne značke priprnem še zasavsko, sem rezerviral nekaj dni dopusta za to pot.

Končno je prišel mesec avgust in z njim je napočil čas, da izpolnim željo, da obiščem začrtane postojanke ter da si poleg značke pridobim še nekaj kondicije in se pošteno razvedrim. Iz zgornjih razlogov sva se torej z ženo, ki je že tudi lepo število let v planinskih vrstah, odločila in se napotila v poletnem jutru z motornim vlakom v Kumrovec, kjer sva obiskala rojstno hišo našega maršala Tita ter dobila prvi žig. Tako sva začela v lepi, snažni zagorski vasi, ki človeka zelo preseneti — Zasavsko planinsko pot ter našla posebno markacijo »Z«, ki označuje to smer in naju je spremljala vse do zaključka, to je do Kuma. Ob krasnem, sončnem vremenu sva se povzpela do Bistrice ob Sotli in na Gorski dom, 618 m, do kamor sva, kljub vsem oznakam časa, ki govorijo o uri hoda, potrebovala le 30 minut. Od tu se je ponujal lep razgled po gričkih in gričih bizeljske pokrajine, kakor tudi na Hrvaško Zagorje s Kumrovcem.

Po počitku sva nadaljevala pot, saj sva morala do večera priti do nove planinske postojanke Bohor. Med večurno hojo po slovenskih vaseh, po vinorodnih gričih in tudi po temnih gozdovih Bohorske planote sem spoznal, da so tudi ti kraji vredni obiska in da človeku tudi nižji gorski svet — če smem tako reči — daje nekaj svojevrstnega, nudi užitek, po katerega ni treba v skale, ne med kline in je zato lahko dostopen slehernemu. Sonce se je poslovilo, ko naju je markacija pripeljala k novemu, lepo urejenemu planinskemu domu na Bohorju. Prvič sem obiskal ta gorski svet, pa se mi je vtisnil v spomin tako, da je bilo končno le treba pomisliti, da naju čaka naslednji dan še dolga pot. Prihodnje jutro se kljub dobrim sklepom nisva mogla odločiti za odhod. Tako sva se s prijaznega Bohorja poslovila šele v dopoldanskih urah in šla proti Lisci, četrti postojanki Zasavske planinske poti. Čeprav držijo markirana pot ob vznožju najvišjega vrha bohorske planote, sva se kljub temu povzpela na Javornik, na najvišji vrh, kjer stoji lesena piramida. Nadalje gre pot mimo vasi Mrzla planina in Zabukovja in končno te pripelje v Podgorje k gostilni Pipan. Vsa pot, od Bohorja pa do te neuradne postojanke, občutno pada, zato se je treba tu pošteno podpreti za vzpon na Lisco, do katere potrebuješ po pisanih pravilih debele tri ure. Moraš pa tudi pošteno paziti na markacije, kajti mimogrede se zgodi, da dobre stare znake z oznako »Z« ni več opaziti, nato pa iščeš in iščeš in izgubljaš čas. Iz teh razlogov sva hodila nekoliko predolgo mimo Malega in Velikega Podgorja, Orehovca in sva šele proti večeru zagledala Lisco z vabljivim Tončkovim domom, kjer sva se dobro odpodila. Tu sva našla znance iz Celja in kramljanju ni hotelo biti konca. Opisovala sva lepote tega dela naše domovine pa tudi posebnosti ljudi, ki sva jih srečevala. Na splošno so prebivalci te dežele zelo, zelo gostoljubni, saj so nama marsikje, čeprav neznanima planincema, ponudili kruh in jabolčnik, kar je značilno za te kraje. Tik pod Lisco naju je lastnik skromne hišice, kjer živi sam — trenutno je imel na obisku hčerko ter zeta iz daljnega mesta, tako vljudno vabil, naj prenočiva pri njem, da je bilo vabilo kar težko odkloniti. Toda nameravala sva isti dan še naprej, čeprav sva potem — ne predvideno — prenočevala na Lisci. Po dobro prespani noči sva v zgodnjem poletnem jutru odrinila proti Lovrencu, kjer sva v ranih urah prejela peti žig Zasavske poti.

V skromnem zavetišču ni bilo na razpolago nič, kar bi se po prehojeni poti človeku prileglo. Tako je prišla v poštev lastna zaloga, razpoloženje pa je ostalo kljub tej nevšečnosti »na višini«. Nepopisno lep pogled je bil ob vzhajajočem soncu po bližnjih in daljnih vrhovih. Glasno sva obžalovala, da nismo v mesecu maju, ko so travniki pri Lovrencu in proti Velikemu Kozju posejani z modrim sviščem. Sklenila sva, da bova prihodnji maj obiskala te vrhove, ko bo svišč v polnem razcvetu.

Z Velikega Kozja je bil lep razgled na vse strani; od tu sva se spustila v dolino. Sonce je neusmiljeno pripekalo, ko sva jo ob Gračnici neutrudljivo rezala v Rimske Toplice, kjer se ni bilo moč upreti želji po kopanju in izdatnem okrepčilu. Tako osvežena in okrepčana sva šla še na Kopitnik, kjer je šesti žig te poti. Tudi vrh Kopitnika z izredno lepo obliko je posebnost planin in ga vsakomur, kdor ima smisel za hojo po gorah, toplo priporočam. Ker je bil navaden delovni dan, zavetišče ni bilo odprto in sva morala po žig k bližnjemu kmetu. Tu je žena v svoje veliko presenečenje spoznala hišo, kamor je kot mladinka, skojevka hodila med okupacijo na sestanke, na tako imenovano »zvezo«. Z lastnikom hiše sta se nato dolgo pogovarjala o dneh med vojno. On nama

je pokazal še hišo, kamor je žena večkrat prišla obiskat svojega očeta, ki je bil v teh krajih dobro znan partizan. Končno sva se le poslovila in šla proti Goram, k novemu planinskemu domu, ki ga upravlja PD Dol pri Hrastniku. Lepa planinska postojanka z idealno lego nudi planincem in delovnim ljudem prijeten oddih. S člani UO tega društva smo nadaljevali pot proti Dolu, ki pa je v živahnem razgovoru tako hitro minila, da sva se morala kar prekmalu posloviti in odriniti — z najboljšimi željami naših sopotnikov — na uro in pol oddaljeni Kal. Na Kalu sva se odpočila in naslednje jutro šla na Mrzlico. Ko sva se odpravljala proti partizanskemu vrhu po deseti žig, so naju preplašile megle, prve v teh dneh planinskih pohodov. Voznik, verjetno domačin, ki je vozil les za gozdno podjetje, nama je povedal, da te megle ne pomenijo dežja pri njih in izkazalo se je, da ima prav. V zgodnjih jutranjih urah sva prispela na Podmejsko sedlo, kmalu nato pa na Partizanski vrh. Brez posebnih težav sva ga premagala. Po kratkem odmoru v »Salamonovem« domu sva spet odšla na pot, na 1206 m visoko Čemšeniško planino. Tudi tu je razgled lep. Od tu sva zavila v vas Čemšenik, kjer je bil leta 1944 ranjen kot borec Šlandrove brigade moj dobri prijatelj in je pozneje ranam podlegel. Govorila sva z domačini, ki vedo mnogo povedati o NOV, o borcih in o divjanju okupatorja. S tem sva počastila spomin na dobrega znanca, ki je daroval mlado življenje za našo svobodo, in ob spominu odšla naprej. Kmalu sva spet našla kažipot »Z«, ki naju je po enourni hoji pripeljal na Izlake. V Medijskih toplicah sva se odločila za Zasavsko goro. Pridružil se nama je mlad gozdar in smo skupaj nadaljevali pot. Bil je študent na praksi in ob pripovedovanju je čas hitro tekel, da sploh nismo vedeli, kdaj so minile strmine. Pod vrhom smo se ločili, ko nama je veselo obljubil, da naju pride obiskat v Celje. V hribih srečuješ na vsakem koraku tudi vesele, zabavne ljudi.

Planinski dom na Zasavski gori, kjer sva dobila dvanajsti žig, je bil precej poln, zato sva šla raje občudovat pokrajino v zahajajočem soncu. Pred nama so se razgrinjale Savinjske in Kamniške Alpe z Ojstrico, Planjavo, Brano, Skuto, Storžičem; s prostim očesom si lahko videl Julijske Alpe s Triglavom. Razgled z Zasavske gore je res edinstven. Po večerji sva šla kmalu počivat, kajti pred nama je bil še en dan Zasavske poti. Še v temi sva šla skozi Rovišče in Timo na železniško postajo Sava. Od tu pa s prvim vlakom v Laze, nato pa na Janče, kjer je lepo urejen planinski dom; obiskala sva ga prvič. Dobila sva trinajsti žig, oskrbnik pa vodi register teh, ki opravljajo to pot, kar je prav, saj tako nihče ne more izkoriščati teh žigov. Tako sva prešla torej že na dolenski del Zasavske poti. Spet sva bila vesela lepote naše domovine, kajti odkril se nama je nov svet, ki je poln vsega lepega, le da znaš to lepo sprejemati in doživljati.

Pridružil se nama je mlad parček in tako smo družno nadaljevali pot mimo Štange, Povšnika na Kum — to je bila najina zaključna postojanka. Sklenili smo, da bomo v domu prenočili, midva pa sva se naslednji dan nameravala vrniti domov. Na nesrečo pa je bila sobota in tako ni bilo prenočišča več na razpolago. Udarila sva torej zadnji, 14. žig, si naročila za vesel zaključek steklenico piva — pa tudi tega ni bilo. Nič hudega. Moje utrujene žene sta se usmili dve planinki, prespali bi na klopi in nama želeli odstopiti posteljo. Zahvalila sva se za to prijaznost in odšla na železniško postajo Trbovlje, kjer sva ujela zadnji vlak.

Vinjeta Janez Vogelnik

KAMENČEK PLANINE V MOZAIKU ŽIVLJENJA*

MATEJ ŠURC

Ravno takrat, ko so Černetov stric stopili iz hiše, da se nadihajo toplega poletnega zraka, so zagledali naju, kako kolovrativa proti vasi.

»Sta bla ,gorvn',« naju je pozdravil.

»Ne, na Triglavu sva bila,« sem mu odgovoril.

»Sva pa ja bla gorvn, kako...«

»Ne razumeš, Marko,« sem ga poučil, ,gorvn' pomeni, da si šel na planino, na primer Uskovnico, če pa greš dlje, moraš natanko povedati, kje si bil, na kateri hrib si šel. Nasprotno je, če greš ,dolvn'. To pomeni: greš v Spodnjo dolino, na Bistrco ali na Bukovo, za dlje pa rečeš ,tjavn' in poveš, kam greš — na primer v Radolco.«

Marko je le skomignil z rameni, me dvomljivo pogledal in se čudil moji učenosti.

»Veš, to opaziš le med dolgoletnim bivanjem tu v Bohinju, ko že od mladih nog živiš med preprostimi kmečkimi ljudmi. Ne pa v zaprašenem mestu kot ti,« sem nadaljeval. Marko je požrl slino, zajel zrak in vprašal: »No, potem pa povej, katero kletvico ,tapravi' Bohinjci uporabljajo namesto vejice in katero namesto pike?«

»Hmm... ne vem, daj, povej ti, to me pa res zanima.«

»Ni govora, pa še lepo ni, da bi starejši brat učil mlajšega preklinjati,« je mirno odgovoril.

Tisto poletje sva odšla res »gorvn«, v Praprotnico — planino, ki jo od Uskovnice loči graben Ribnice in je od kasarne na Rudnem polju oddaljena le dober kilometer.

Zgodnje jutro v vasi ni bilo, kot so vsa druga jutra. Vsaj za dva težko otovorjena fantiča ne. V nahrbtnike sva zbasala nekaj cunj, ker je gor hladno, pa »kešt«. Na rame sva zadegala vsak po ene vile, grablje, koso in... hajd u rôt.

»Na svet'ga Jakoba se mora u rôt,« sem že drugič odgovarjal radovednim mimoidočim. Opazila sta naju tudi Franca in Mina, ki sta ravno peljali mleko v slrarco.

»Doma smo pospravli, zdej pa u planino, a ne!«

Odložili sta za hip svoje voziče s kanglami in se zasmejali.

»Pridna pa sta, pridna, ni kej rečt,« je pripomnila Franca.

Mina pa je bila bolj realna:

»Ne vem, ne vem; zdej k sta samá bo tavečji po gorâh lezu, pa še tamálga bo s sabo uléku.«

Šla sva kar naravnost čez Ši, je bližje. Šla sva, da bi se preizkusila v trdem, garaškem delu naših očetov in praočetov in da bi še zadnjič morda ujela svobodo in tisto polno, gosto življenje, kot je gosto mleko gori na planini pri Sajmančku.

S Strane se je čulo brušenje kose. Za krajem je mlad mož kosil s kosilnico. Da mu ne bi nafta preveč smrdela, si je neprestano pihal cigaretni dim pod nos. Kosilnica ga je tresla, skoraj premelavala sem ter tja, da mu je spodrsavalo na mokri travi. Mastni noži so sekali travo in jo vrtinčili; motor je bruhal hrup daleč po dolini kot odgovor umirajočemu brusilcu v Strani: »Kaj pa moreš, ti uboga, zarjavela, počasna kosa!«

Ko sva bila že precej nad Ptoncem in se bližala Krasci, se hrumenje motorjev v dolini skoraj ni več sisalo. A komaj sva ušla eni glasni nadlogi, je že prišla nad naju druga še glasnejša; škripanje in cviljenje, podobno vsaj tisočkratnemu zvoku zavor železniških vagonov.

»Kva pa je to za ena peklenska rajtenga?«

Izza ovinka sta se pokazala dva Skutarja, držeč vsak svojega konja, ki sta s težavo vlekla polne, s hlodi natovorjene sani. Da prihajata z rôtâ, pa sta na Šeh spotoma vzela še te štokë, ko imata že konja zraven, sta rokla. Pesek, ki se je drobil pod težo sani, je torej povzročal tole »moderno glasbo«, sva si mislila.

»Svetnikov jima ravno ni treba odganjati,« sem pripomnil, ko sta onadva že izginila za ovinkom.

»Kako to misliš,« je vprašal Marko.

Ne veš tistega o starem Kosarju s Češnjice. Kot drugi je tudi on pozimi hodil na Senožeta po seno. Zadegal si je sani na rame in ko so z naporno hojo postajale vse težje in težje, je sam pri sebi govoril: »Sveta Marija pomagej, o svet Martin pomagej,

* Del sestavka je zapisanega v pokrajinskem pogovornem jeziku. Zapis problematičnih besed, kjer so zaradi t. i. »moderne vokalne redukcije« nastali težki soglasniški sklopi (na primer -rvn-, -nm-, -kp...), je fonetičen. V govoru omenjene soglasniške sklope razvezujemo s polglasnikom: npr. gorvn; takšen fonetični zapis je obvezen le za strokovno (znanstveno) rabo. V vseh drugih zvrsteh besedil (npr. v umetniški, publicistični itd.), ki uporabljajo pogovorni jezik, pa iz praktičnih razlogov pri fonetičnem zapisu polglasnik izpuščamo, saj zanj nimamo ustreznega znakeja na običajnih pisalnih strojih. (Op. fonetik Cvetka Šeruga.)

svet Miklavž pomagej, o vsi svetniki pomágojte!» Vseeno je prilezel do tistih svislj, si naložil seno in se odpeljal v dolino. A teža, led in morda precej zvožena pot so mu dali precejšen pospešek. Stari se je ustrašil, da bi se prekucnil z vsem tovorom vred in je začel vpiti: sveta Marija preč, Miklavž preč, vsi svetniki preeeč...! Pobožni Česnjani si je očitno mislil: V breg so svetniki lahko pomagali, nazaj dol pa že samo gre preveč.

Čez Krasco sem raje molčal. Hodil sem tesno za Markom in gledal samo v tla. Prečkala sva jaso, kjer se je ustavil čas. Niti sapice ni bilo čutiti, le sonce je žgalo na razbeljene kamne in mislim, da se je na vsakem od njih sončil kakšen strupenar. Marko me je razumel in je pospešil korak. Prišla sva čez, v senco in Marko se je nenadoma ustavil. »Lejga poredneža, šššššš, a boš šel s poti.«

Stopil sem tik za njega, da sem pred seboj videl njegov nahrbtnik.

»Je mo... modr...?«

»Ga že ni več, tega Evstahija Brziča,« me je tolažil Marko.

Čez nekaj časa je zašumelo v grmovju in že sem stopil bliže, Marko pa:

»Zdej se boš pa še navadnega zajčka bal.«

»Ooo, zajček-Duško Dolgouško. Tu nekje pa, kaže, snemajo risanke.« sem postajal dobre volje.

»Veš, Marko, tisto, o nekem Bukovcu, ki se je spravil na takšnega? Jasno, zajec mu je ušel, ko ga je že skoraj ujel. Popihal mu je v luknjo. Bukovec pa, ne bodi len, jadrno za njim. Počakal ga je pred vhomom in si snel klobuk. Ko pride iz skrivališča pa, lop po njem s klobukom, si je mislil. Poredni dolgouhec je prav, ko je slišal, skočil pred Cokvarja, da se je le-ta prestrašil in se zvrnil v sneg. Videl je samo po strmini kotaleči se klobuk in skakljajočega zajčka, ki je tekel ob njem.

»O, ti hudir, zdej mi boš pa še s klobukom ušou.«

Je bil pa naenkrat ob pečenko in še ob klobuk.

V daljavi so se pokazale gore, čiste in umite v prebujenem jutru, poletje je pozlatilo nizko travo po gorskih jasih, le rušje je ostalo temnozeleno, košato. Na Šeh sva, na planini, ki je drugačna od drugih, lepša je in bolj tiha. Voda na Šeh je sladka kot med. Počivava v senci mogočnega jesena ob Mruževem stanu. Položim glavo na njegovo deblo in sanjam, sanjam. Pozabim, da sem bitje, sem le misel, prepusim se vetru in plavam nad planino... Lepa je in vstaja v novi, drugačni luči. Prišli bodo Užmanovi in obzidali stan, prišli bodo Skantarčkovci in popravili streho, prišli bodo Mruževi... Jeromovi bodo podprli hlev, na Mruževem skednju se bo začul glas harmonike, vrskanje in smeh... Kot včasih.

Planina umira, umira tiho. Med čas ujeta čaka njihovega prihoda. Človek, ti pa ne moreš priti. Prešibak si, da bi se odločil za ta korak. Delo naših dedov preraščajo koprive, stanovi in hlevi izginjajo, trohniijo. Včasih so na Šeh kopali krompir, a danes je planina brez besed, modrina neba brez dna; le dolina hoče ljudi; tu gori ni življenja, ni kruha, ki daje ljudem moč.

Planina čaka. Bo prišel človek, ki bi ji ponudil roko brez obžalovanja? Počivala sva v senci mogočnega jesena, na planini, ki je drugačna od drugih, lepša je in bolj žalostna.

Odšla sva naprej, proti Praprotnici, si govorila o gorah, o ljudeh.

»Bi ti živel na planini, Marko?«

»Seveda, saj bom, če ne prej, pa na stara leta. Ampak ne misli, Matej, da je kmetsko življenje lahkó. Poglej samó Angelo s Praprotnice, dela od jutra do noči.«

»Vem. Toda táko delo da moči, če si previden in odporen, sicer te ugonobi.«

»U planin je blo učash fletno,« vedno pravi naša mama.

»Že s trinajstimi leti je majárila na Kraju. Kolikokrat je spala pod milim nebom ali med strelo in točo iskala krave po Lepi Komni in še čez Bogatinsko sedlo. So pa bili tudi veseli dogodki. Mama se teh najraje spominja.

»Vsak teden so šle majarice s planine Na kraju do Podvrha, kjer so jim s konji pripeljali 'kešt': kruh, žgance, prekajeno meso, malo čaja, sladkorja in soli, pa kakšno sadje za priboljšek. Spotoma so na Premzah (približno na pol poti od Savice do kočice na Komni) pustili kanglice s čajem. Nazaj gredo se jim bo še kako prilegel. Prišli so do Podvrha, kjer se odcepi pot k slapu Savice in natovorili nahrbtnike s hrano. Komaj so čakali, da se na Premzah okrepčajo s čajem, a kanglice so našli prazne. Čaj so jim bili popili podjevski pastirji.

»Le počakajte vi, presneti podjevski cokvarji, vam bomo že vrnili.«

In so jim res. Spet so šle po 'kešt' v dolino in prav tako so na Premzah pustile kanglice. A ne s čajem; širše — telečjo železočno kislino, ki ima natanko tak učinek kot ricinovo olje — so dale notri. Majarice so nestrpno hitele navkreber. Malo so se bale, kaj pa če pastirji ne bodo prišli. A strah je bil odveč. Najprej jim je v nos udaril neznosen vonj in že so zagledale sadove svojega in njihovega 'dela'. Vsenakrog so ponečedili, tudi na sredi poti; še listje po grmovju je bilo svetlorjavo... Od takrat naprej so imele majarice na Kraju mir pred Podjevci.«

Med dravjem se je zasvetila streha Tónejčevega hleva.

Sva pa hitro prišla v Praprotnico.«

Sajmančkov Martin je že vezal prve butare sena.

»Je suh?«

»Še preveč, ga bo treba le nmau nafajhtat,« se je pošalil prileten, a še trden kmet iz Srednje vasi.

Iz kočice, pod našim rôtom, je stopil Porentov Janez. Včasih je veliko lazil po hribih, pri sedemdesetih pa se je umaknil sem gor in mirno s svojo ženo uživa jesen svojega življenja.

»Tebe pa v dolin ne marajo, ko si kar vedno tu.«

»Prmejduš, fanta, bo kar držal, bosta kozarček?«

»Ne, hvala, morava takoj začeti« je namesto mene odgovoril Marko.

»Hvala bogu, en glaž sem pa le prišparou,« je zaklical za nama.

Marko je na ročaj nasadil kôsi:

»Danes mora pol trave u rôtu pastil!«

Začela sva. Markov zamah je podrž še enkrat več trave kot moj. Kosil je lahkotno, brez vzdihov in neverjetno hitro. Saj je on navajen. Komaj je dokončal prvi razred, je odšel z Mruževim stricem v planino, da se je privadil kmečkemu delu. Minevalo so ure, kosila sva zatopljena vsak v svoje misli. Ustavila sva se le toliko, da je Marko nabrusil obe kosi. Meni ni zaupal. Kot levičar sem z desno roko zelo neroden in on se je bal, da si ne odrežem še kakšnega prsta.

Z mrakom je prišla utrujenost, začel me je boleti hrbet, a padla je rosa in nama olajšala delo. Marko ni popustil, delala sva do trde teme. Zarila sva se v seno na Mruževem hlevu in v hipu zaspala.

Idila kmečkega življenja je splahnola... In se povrnila z rosnim jutrom drugega dne. Čebele so brenčale po zelenih tratah, polnih nežnih rož, ki so dvigale cvetove in jih grele ob prvih žarkih jutranje zarje. Med iglavci so se iz sna prebudile ptice in zapele svoj mili spev, ki je donel vse tja do spečih dolin, iz katerih se je vila megla k vrhovom gor. Nad stanovi, sredi vonja planinskih trav, se dviga Viševnik, obdijan z jutranjim soncem. Kako krepilno dene človeku sveže jutro v planini, kako osveži telo (in dušo) hladna rosa in pogled na gorske grebene in na čisto nebo nad njimi.

Delala sva ves dan. Zjutraj sva kosila, opoldne sva obrnila tisto od včera. Dobro se je sušilo, zato sva popoldan naredila kupe. Do večera sva kosila in pokosila ves rôt. Utrujena sva se privlekla do hleva, se usedla na plot in gledala v dolino. V daljavi so se čuli glasovi bakrenih zvoncev krav, ki jih je Angela gonila v hlev. Molčé sva strmela v zvezdnato globino temnega neba. Tihi večernik, ki piha z gorá bo zazibal planino v sanje in bil nočni boj z vlažnim južnim vetrom. Bo zmagal in zgnal črne oblake nazaj, čez Spodnje goré, na Primorsko?

»Če bi vsi ljudje na svetu toliko delali, kot sva danes midva, ne bi bilo na svetu ne lakote in ne vojská.«

»Že, že,« se je zasmel Marko, »a so na svetu še druge stvari, ki povzročajo vojno in lakoto.«

Opazil sem, da nekaj piše na košček papirja. Pogledal sem mu čez rame in v medli svetlobi razbral verze:

Ljubim te z grenkobo in strastjo,
svet bohinjski, mozaik lepote!
vanj ujete divje so samote,
ki duhá vedrljo in oko.

Srednja vas, Fužina, Brod kraj Save,
Ukanc, Sveti Janez, temni biser vmes...
V tej podobi košček je nebes,
zvok, beseda — orglice pojoče.

Takrat je izza hleva prišel Sajmančkov Martin s polno kanglo mleka.

»Vaju ni nič strah?«

»Strah je od znotraj vôtu, okol kraja ga pa ni,« sem pristavil na to. (S tem so me, kot malega, vedno tolažili, če me je bilo česa strah. V resnici pa sem se še bolj bal, ker sem si strah predstavljal kot bitje. Če je torej strah votel, po drugi strani pa še malo neviden, mora biti še strašnejši.)

Ko je Angela zaprla še zadnjega trmastega telička, je vstopila v stan in prižgala petrolejko. Stopili smo še mi v prijetno, toplo kuhinjo in Angela je pristavila lonec za žgance.

»Bom jest skuhal,« se je oglašil Marko.

Posedli smo okoli mize in ko je voda zavrela, je odstavil lonec in stresel vanj nekaj zajetnih pesti koruzne moke. Tedaj pa je na vrata potrkalo. Vstopil je Kocjančev boter.

»O podzavrlijen, kva pa'j tebe gorvn prnesvo?«

»Sirarju Froncu sm prnesu mau kešta, pa za krave sm poglédou.«

Boter je prisedel k mizi in stekel je pogovor o delu, o vremenu in o ljudeh.

»Dons smo se pr Tamažovcu tkuj smejal,« je začel boter, že po naravi nagnjen k humorju, »k'je tja pršou Jošč z Jereke in puvédou, da'j njegova hiša že fertik. Takret je pa an Jerekar zaupiu Jošču, da se bo pr hiš kar pr Flikarju rekvo po domače, k'jo je takó uk'p flikou. Ankrèt je nečé dobiu ano dilo, pòtle sij' ane cégle spet sposodu... pa sje tók naredu sjojo bajto.«

»Lanl ga je še naš ata (bolj za šalo, kot zares) vprašal, če kaj dela hišo, on pa nazaj: »Kluke mam že,« sem vpadel še jaz.

Košmrljevemu so nekoč prihiteli ljudje povedat, da mu Jošč na gmajni seka najboljše brince. Franci pa kar najhitreje do njega in ko je tja prišel, je že ložalo sedem vitkih smrek.

»Ti prekl... zakva s'to naredu?«

Jošč pa mirno:

»Zato, k'sm vedu, da se bom s tabo ta najvóže zgóvaru.«

Boter je dejal spet:

»Jest sm mu ankrèt duvólu, de an tram uzame od našga podrtga stogá pod cesto; k sm pršou pa tja, pa stogá ni bvo nčér več.«

»Uzádno sm ga jest na Goreljku vidu,« je dodal Martin, »in sm ga za vreme pobárou.

Jošč je pa reku, da bo l'po, k je še u radijo dapodvóu, de bo presežno sončno.«

Zasmejali smo se, da se je gotovo slišalo vse tja dol do Fronca.

Kako bi bilo dolgočasno, če bi ljudje govorili samo o svojem delu, o vremenu in ne o ljudeh.

Žganci so se skuhal in Marko je z lonca odliil vodo.

»Odlij čim več, da ne boš le podmet skuhal,« sem ga opomnil.

»Vem, kakšni morajo biti ta pravi žganci.«

Angela je nalila mleko, Marko pa je postavil na mizo zvrhano skledo nezabeljenih žgancev. Tiste, prave, zapečene in dišeče. Nikoli, ne prej ne pozneje, nisem jedel tako dobrih žgancev.

(Dalje)

Razlaga pomena nekaterih bohinjskih lokalizmov:

Bukóvo — Spodnja dolina, Radóica — Radovljica, kěšt — hrana, rót — planina, rovt, rájtenga — način, uredítev, račun, májarice — plansarice, n'mav nafájhtat — malo navlažiti, štóki — hlodi, tkuj — tako, dila — deska, pòtle — potlej, potem, cégli — opeka (zidak), tók — tako, sôja — svoja, najvóže zgóvaru — najlaže pomenil, stóg — kozolec, nčér — nikjer, pobárou — povprašal.

POBRANKI IZPOD RETE, III. DEL

JANEZ LONČAR

Lep decembrski večer je bil, ko sem vozil proti domu. Zadaž desno sem zaznal novo svetlobo. Izza Kokrskega sedla je vzhajal mesec. Ustavil sem in občudoval igro narave. Okrog Grintovca in Kočne se je sukal debel oblak in zakrival oba vrhova. Veter je trgal, cefral in nategoval ta oblak, in slika se je neprenehoma spreminjala. Zdaj je bil oblak tak, kot velikanski gobec pošasti, ki je pogoltnila luno, potem zopet kot medved, ki je s šapo tolkel po svetli krogli, sledila je postava velikana, ki je z rokama objel žogo, pa zopet krokodil, v čigar žrelu je mesec končal tako all pa sipa, ki je z lovkami omrežila našo nočno spremljevalko. Vse to dogajanje pa je spremljalo še prelivanje barv v vseh mogočih odtenkih.

Končno je narava spustila oblačni pokrov še na Kalško goro in navzdol tako, da je bilo okno na sedlu vse manjše in manjše...

Stari DC6 se je le stežka odlepil s tal zagrebškega letališča. Škatla je počasi pridobivala višino. Kmalu je desno spodaj v čadu ležal Maribor, levo v vsem sončnem siju pa Kamniške in Savinjske Alpe. Naprej proti zahodu pa Karavanke in Julijci. Vse domače gore so kot na dlani. Leteli smo vzdolž Podjune in Roža, nad Celovcem in se šele nad Beljakom usmerili proti severozahodu. Doline v Karavankah so se odpirale

kot strani v slikanici, mirne gladine jezer so bila kot čista očesa, uprta v nebo. Bilo je nepozabno doživetje. Menda smo že morali leteti nekje nad solnograško deželico, ko sem še vedno lahko videl konico vrha Triglava, ki je skupaj s sosedi izginjal v meglici.

* * *

Menda je bilo prvega decembra, ko sva z Jurjem po Žrelu grizla kolena. Obema se je zaradi mraza zanohtalo. Tam zgoraj, ko se pot prekobali na južno pobočje, pa je žgalo sonce kot poletl. Brezvetrje in toplota sta naju uspavala in le stežka sva se končno odločila za nadaljevanje vzpona. Do vrha Storžiča pa sva bila izpostavljena z leve hladu in mrazu, ki je vel iz globine Jesenja, z desne pa blagodejni toploti. Povpreček pa je bil menda kar v redu.

* * *

Pod vasico Krn bi bil tisti oktobrski dan skoraj zavozil s ceste. In to na precej neprikladnem mestu. Opazoval sem namreč okoliške vrhove in mimogrede je bil fičko z desnim kolesom v jarku. Posadka, takrat žena in mlajši nadobudnež, pa še motorist, ki je iz vasi prišel pogledat, zakaj se tako dolgo motovillimo ob cesti, so pomagali vzdigniti zadek jeklenega konja, tako da je spet stal na vseh štirih.

S planine Kuhinje se lepo vidi Gomiščkovo zavetišče tik pod vrhom. Imel sem vtis, da bomo v kaki urici ali pa le malo več že tam. Pot pa se je vlekla na vse pretege. Vreme je bilo izredno lepo, vroče pa kot nikoli sredi poletja. Seveda so bila vsa oblačila odveč, pa smo hodili kar v spodnjicah in majicah. Na vsem lepem pa je moja boljša polovica pričela iz nahrbtnika vleči svoje »tekstilije« čes, poglej, navzdol prihajajo vendar ljudje in jih ne bi rada taka srečala. Pomirila, pa se je, ko je opazila, da je skupina planink in planincev, ki je prihajala nasproti, prav tako »napravljena« kot mi. S sedla nad Drežnico sem »potegnil« naprej in na vrhu ugotovil, da je vsa pijača pri njiju. Pri zavetišču sem ju pričakal in tudi tisto polovico fruktalovega soka. Še enkrat smo šli skupaj na vrh. Razgled je bil božanski. Menda se je videlo vse, kar se z vrha Krna more videti.

* * *

Ob kakem lepem in sončnem jutru sem hodil od okna do okna in pogledoval na vreme in kucle okrog Tržiča. Družinice ne morem pustiti same doma, četudi me skrita sila vleče v gore. Tako sem premišljeval in se odločal za popoldanski družinski sprehod. Velikokrat se je v moje premišljevanje in tavanje po stanovanju vključila Toni. »Tak pojdi no že kam, saj se ti na daleč vidi, da želiš ven in navzgor. Popoldan pa ti bomo prišli naproti.«

Dvakrat mi najbrž nikoli ni bilo treba reči.

* * *

Napis »Pozor, miniramo!« naju na poti v Malo Pišnico ni zaustavil. Slišati ni bilo nič, svežih sledov na poti nisva opazila, pa tudi napis je bil precej spran. Torej, kakšne posebne nevarnosti ne bo. Kasneje sva zvedela, da je napis res že precej star in da z njim odvrčajo sprehajalce od nevzdrževane poti.

Tam sredi udorov in peščenih meli, kjer je steza speljana po mostičkih, takrat v veliki meri trhljih in napol podrtih, naju je pozdravila koza. Ne divja, temveč prava bela domača koza. Okrog vratu je imela ovratnico in s seboj je vlekla dvometrski povodec. Jedla je sladkor in kruh, ujeti pa se ni pustila. Spremljala naju je do roba gozda, ob povratku pa skoraj do napisa. Najbrž na lastnika ni bila preveč navezana.

* * *

Na prijetnem in lepem društvenem izletu na Kriške pode in čez Razor in Mlinarico na Vršič smo pod večer prispeli do Pogačnikovega doma. Koča je bila že brez nas domala polna. Zaradi godu ene od naših, morebiti celo namišljenega, se nikakor nismo mogli ugnati. Pred spanjem smo še zunaj prepevali, kako ubrano, pa ne morem soditi. Oskrbnik Poljanec nas je rotil, naj nismo, češ da ima polno hišo Tržičanov, ki imajo pred seboj zahtevno turo in potrebujejo mir. Tržičanov pa nas je bilo vsaj dve tretjine zunaj...

* * *

Z vrha Male Mojstrovke je bil ob čudovito lepem vremenu sestop otežkočen. Od lepega razgleda se človek težko loči in odloči za vrnitev v sivo vsakdanjost dolinskega življenja. Sedel sem na kamnu poleg priletnega moža. Spregovorila sva nekaj

stavkov, pa sem menil, da bi bilo vljudno, če bi se mu predstavil. Jaz sem Lončar iz Tržiča, sem mu dejal. On pa meni: Jaz sem pa steklar iz Kranja.»

S Kala pod Tolminskim Migovcem pa do Razor planine ni več tako daleč. Če pa je človek na poti od Komne in Krnskega jezera, pa že tam okrog Dobrenjščice nekoliko težje prestavlja noge. Vse bolj je treba gledati pred čevlje kot na začetku poti. Naenkrat je Toni, ki je hodila pred menoj, zastal korak. »Slišiš?« Slišim! Zdi se mi, da za robom neke piska gams. Hitro pa sva ugotovila, da na dosegu roke v rušju sika lep temen gad, ki sva ga zmotila pri njegovi sončni kopeli.

Do sredine po Slovenski, naprej pa na desno skozi temno grapo in potem navzgor proti Zimmer-Jahnovemu izstopu. Slavo je vpel vrv v klin pod izstopom, splezal desno navzgor in prečil na levo pod tisti izstopni balvan. Gledal sem ga, kako se je prekobilil čez zadnjo oviro in bil trdno prepričan, da bo klin, pod katerim sem stal, morebiten padec zadržal. Ko pa sem na klic od zgoraj, naj mu sledim, hotel odpeti vponko, mi je le-ta s klinom vred — ostala v roki.

»Blažev žegan!«

Tudi z vrtoglavico sem se že sročal. Tisto poletje smo se hoteli na poti na Vršič spustiti po Kriški steni. Jur in Metod sta bila že precej daleč spodaj. Klicala sta me in spraševala, če sem »pripopan«. Jaz sem pa na robu preganjal vrtoglavico in nabiral korajžo pa voljo. Gledal sem v dno Krnice na snežišče in se krčevito oprijemal skale. Na hitrico sem se pa odločil in šlo je. Od takrat dalje pa je zoprni občutek zlagoma prešel.

Če pa stojim tako kje na robu globine ali pa če koga gledam, kako stoji nad njo, pa še vedno čutim, da mi gre kri v noge. Najbrž organizem samodejno potiska težišče telesa navzdol in jemlje kri iz »podstrešja«. To bi bila lahko tudi najverjetnejša razlaga vrtoglavice.

Iz Medvodij je gozdna cesta speljana precej visoko pod Stegovnik. Do tam naju je pripeljala Toni, potem pa se je vrnila domov in kasneje odšla na Jezersko. Tam naju je počakala pri Andreju, oskrbniku s Kofc, ki je bil takrat doma na dopustu. S sinom sva se najprej povzpela na Stegovnik in ugotavljala, da tisto razdrobljeno kamenje in skale rdečkasto rjave barve smrdi po žveplu. Ta vrh najbrž ob nevihtah pobere večino strel tam okoli in je zato tudi tako razdrapan.

Z robu med Stegovnikom in Rušem sva prekmalu zavila desno navzdol in namesto, da bi prišla na jezersko cesto tik pod serpentinami, sva jo dosegla dobre tri kilometre nižje pri Kanonirju.

Spotoma sva opazila dve ovci z jagneti. Poskušala sva ju ujeti, pa ni šlo. Nekaj desetih metrov sva jih še videla, potem pa so izginile za robom grape. Nekaj dni za tem je padel sneg in malo je verjetno, da so se pomaknile v dolino in zimo preživele.

Ovce se v naravi čudno obnašajo, posebno še ob vremenskih preobratih. Udomačenost jim je uničila prvobitni instinkt za nevarnosti. Divje koze se pred snegom umikajo navzdol, ovce pa ostanejo kar tam, kjer jih sneg zaloti. Ob nevihtah se gams umakne iz izpostavljenih mest, ovce pa rinejo na vrh.

Na grebenu, zahodno od vrha Visoke Vrtače, smo pred leti naleteli na okostja drobnice. Dve leti pred tem sem v časopisu prebral novico o tropu šestdesetih ovac, ki jih je ugonobila strela.

Pobudo za kaminsko smer v Mali Mojstrovki je dal sine. Tistikrat je imel za seboj že nekajletni alpinistični staž in tudi že »prtiki« — Šodr. Meni se pa tudi ni dalo ob lepem vremenu posedati doma.

V prvem raztežaju ob zagozdeni skali, pod katero je prehod, sem se pahal navzgor v dobri veri, da ima sine dobro varovalno stojišče. Zagledal sem ga pa, kako z eno nogo stoji na odmaknjeni skali, z robom drugega čevlja pa na nekaj centimetrski polički in nabira vrv. Rekel seveda nisem nič. Mlad človek si je pač bolj v svesti svojih sposobnosti in manj misli na tisti »če«.

Zgoraj, tam kjer je poleg nog in rok potrebno uporabljati še kolena in hrbet in se kot zagozda vleči navzgor, mi je bil strašansko napoti nahrbtnik. Četudi mi je visel spredaj na trebuhu! Ta del smeri sem moral ponoviti, potem ko je prvi v navezi nahrbtnik potegnil posebej.

* * *

Kugy je v triglavskem pogorju iskal cvet »Scabiose Trente«, jaz pa že nekaj let nazaj iščem srce pod Mojstrovko. Vem, da je, videl sem ga, držal sem ga v rokah, videla ga je tudi Toni, vendar ga ne najdem.

Vračala sva se z Male Mojstrovke in da bi se izognila zanj neprijetni meli pod Vratci, sva se spustila desno po grušču in skozi ruše na pot, ki gre pod Špiček. V brezpotju sem naletel na kamen, bil je prelomljen in na ploskvi preloma je bila jasno vidna oblika srca, v premeru 12 do 15 centimetrov. Bila okamnena školjka v kamnu, prelomljena po sredini. S seboj nisem imel ne nahrbtnika in ne vrvice pa sem kamen položil za skalo sklenil, da se kdaj drugič vrnem ponj. Ta in kdaj drugič se je doslej ponovil vsaj desetkrat. Prečesal sem tisto področje že tolikokrat, da se mi vselej nekaj mest zdi znanih in mislim. Tukaj bo. Pa ga ni in ni!

Ruševje se razrašča, sneg pade vsako leto in morda je plaz kamen premaknil drugam. Kdo ve kam?

* * *

Skozi Prisojnikovo okno sem kanil spraviti vso svojo družinico. Po gruščnati poti od Poštarske koče smo se spuščali do vstopa. Od daleč ni bilo videti kaj posebnega, od blizu pa se je zadeva kazala bolj in bolj z resne plati. Žena se je odločila, da v tej odpravi ne bo sodelovala, mlajšega pa je zvijalo v trebuhu, pa sva s takrat štirinajstletnim Janezom lepo navezana vstopila sama. Kasneje, gori na grebenu, sva spoznala, da je kar v redu, da sva šla sama. Če bi šli štirje, tisti dan prav gotovo ne bi mogli pred nočjo doseči robu nad oknom.

Pred nama so se vzpenjali neki Italijani in Nemci. Opazovala sva jih, kako vsak v prečki na levo nahrtnik vleče za seboj. Čudno se nama je zdelo, zakaj. Od spodaj ni bilo videti nobene posebnosti. Ko sva še midva pritelovadila do tam, je pa tudi naju tisti prehod prisilil na kolena in na trebuh in tako sva tudi midva vlekla nahrtnika za seboj. Tam nekje se odpre tudi pogled navzdol vse do snežišča blizu Koče na gozdu. Tu se je sin prvokrat srečal s tako globino.

* * *

Tiste mesece ko smo partizaničili na področju Krvavca, nas je velikokrat pot pripeljala mimo Davovca. Domačija je bila požgana. Zažgali so jo menda Nemci in črnkasto zidovje z ožganim dimnikom je obtožujoče štrlelo v nebo. Govorili smo: »Vse to in še drugo bomo po vojni pozidali na novo, popravili poti in lese, posekali grmovje na zaraslih travnikih in njivah. Spet bo ta domačija in vse druge oživiljene.«

Po tistem času tam nikdar več nisem hodil. Vem pa, da Davovca ni. S prejšnje žičnice na Krvavec si še videl porasle ruševine. In tudi to domovanje je zgubljeno. Za vedno?

* * *

Namenjena na Bavški Grintovec sva se z Matejem vzpenjala po strmi stezi in Soča je bila vedno globlje pod nama. Na robu, ko pogleda naprej ne zastirata ne strmina in ne drevje, se nama je odprl pogled na prijeten zaselek. Začuda je bil takoj prvi vtis, kljub lepi sliki, nekako nelagoden. Hišice med drevjem so ždele tiho, skoraj žalostno. Vse preveč mirno je bilo, kljub popoldnevu in žgočemu soncu. Nobenega glasu! Ne kokošjega, ne pasjega, nobenega otroškega vriska. Prav ničesar ni bilo čuti.

Prišla sva bliže. Okenca vseh hišic so bila zagnjena, vrata zapahnjena, vhoda v hlevce zabiti z deskami. Domovi so nemo tožili nad usodo; bili so zapuščeni. Še vrabcev ni bilo. Edino, kar se je premikalo, je bila voda, ki je iz cevi tekla v korito tik nad vasico — Lemovlje.

* * *

Če se vso noč mučiš s prekladanjem lastnih kosti po ležišču, zloženem iz trdih skodel, si kar vesel in srečen, ko se zdani in je konec muk. Pa čeprav si še bolj zaspan in utrujen kot zvečer.

To sva doživljala z Matejem v prepišni podstrehi lovske kočice ob stezi na Bavški Grintavec. Pred desetletji je bil tu menda planšarski stan, sedaj pa ves ta gorski masiv sameva. Še divjih koz je malo, ljudi pa še manj. Res je vrh od rok, po razgledu pa se lahko meri z vsemi drugimi v naši ožji domovini, za katere velja prepričanje, da so pomembnejši.

DNEVNIK TREH MLADIH PLANINCEV

IZ NAŠIH DNEVNIKOV

Kum — 25. 9. 1982

V zgodnjih jutranjih urah smo se zbrali na Podplatu. Kar enaintrideset nas je bilo. Odpeljali smo se do Celja. Tam smo se presedli in nadaljevali pot do Trbovelj. Hitro smo zapustili asfaltno cesto in se povzpeli v gozd. Hodili smo po travnikih vse dotlej, dokler se nismo oddahnili. Opazovali smo rosne kapljice, ki so se lesketale v jutranjem soncu.

Nadaljujemo pot, vzdihujemo, ker poti ni in ni konca. Še vedno se vzpenjamo po gozdu in po prelepih gorskih pašnikih. Nabiramo lešnike. Vroče nam je, utrujeni smo vsi, najbolj pa tovarišica Danica. Zagledamo stolp. Z lahkoto prehodimo zadnje korake. Kupimo si čaj, se odpočijemo, igramo se različne igre in točemo lešnike. Zbudimo tovarišico Danico, ki je medtem sladko zaspala na toplem jesenskem soncu. Pripravimo se za odhod. Vračamo se proti Hrastniku, nekateri s solznimi očmi, saj so jih popikale ose. Vlak nas pripelje na Podplat. Poslovimo se in polni lepih doživetij odidemo vsak na svoj dom.

Menina planina — 6. 11. 1982

Lahko bi rekli »pozna jesen«, vendar je vreme tako čudovito kot v najlepšem poletnem jutru. V temi se kličemo na postaji, smo namreč zelo zgodnji. Stopicamo z leve na desno, saj smo še zaspani in zebe nas. Pride tovarišica Darinka. Posveti z baterijo in nas prešteje. Iz daljave slišimo korake in glasove. Mi jih bodrimo, naj pohitijo. Zopet štetje in ukaz, naj se čimbolj stisnemo, sicer nas avtobus ne bo vzel.

Avtobus pripelje. Tovarišica vljudno prosi šoferja. Šofer, dobra duša, nas vzame. Stisnemo se do Vranskega. Skušamo biti pridni in tihi, le iz nekaterih ust se tu in tam zasliši dovtip.

Na Vranskem kolona po dva, asfaltna cesta, počasna hoja, klepet in nabiranje dobre volje. Pričnemo se vzpenjati. Sonce že pokuka izza gora in nas izzivalno pogreje v hrbet. V želodcih nam kruli. »Malo še vzdržimo!« nas bodrijo tovarišica in spremeljevalci. Ustavimo se sredi gozda in posedemo na požagana debla.

Bašemo se s kruhki in se nalivamo s čajem. Ukrotimo lačne želodce, oprtamo nahrbtnike in rinemo naprej. Pridemo na planjavo; piha mrzel, strupen veter. Vrh se vzdiguje tik pred nami in se nam kaže v vsej svoji strmini. Zebe nas v ušesa, roke, mraz se nam zajeđa celo v kolena — utrujenosti ne čutimo več. Vzpenjamo se. Le tu in tam še kdo zastoka. Sončni žarki se poigravajo z ivjem, ki neslišno pada na nas. Opazujemo lepoto, premagujemo utrujenost. Zagledamo kočo. Stečemo k njej. Vrata so zaklenjena, koča Biba je zaprta. Žalostno preplezamo ograjo in nadaljujemo pot. Hodimo po ravnini. Pot se vleče. Ovinkov je veliko le tistega ni, za katerim bi se nam prikazala koča.

Končno prispemo na cilj. Soba v koči je še mrzla, vendar v peči že gorl. Topel čaj nas ogreje, kruhki krepijo. Sledi obvezni del: pisanje kartic, žigisanje dnevnikov in kupovanje spominkov. Denarnice se praznijo. Olimpija napove tekmo Hajduku. V ostrem mrazu odigramo tekmo, navijalci ostanejo na topli peči. Še kratek počitek in pospravimo stvari. Je čudovit razgled, sledi krst. Tretja skoraj preveč zaboli, saj vsakega kar privzdigne. Mojca si hitro pohladi zadnjo plat v snegu in skrivaj utrne solze. Ne oprostí tovarišu, meni da je bilo prehudo. Še pogled na Kamniške in spuščamo se. Hitro, varno in veselo. Pojemo. Že smo nad Gornjim gradom. Mnogo prehitro. Poležemo v travo in pojemo še zadnje dobrote. Na avtobusu iz Gornjega grada do Mozirja je zelo prijetno. Malej spravi ob baretko najlepšo damo v avtobusu in si jo sam pomeri. Vsi mu navdušeno ploskamo. Oba močno zardita, tudi dama se zasmee. Iz Mozirja do doma potujemo sami. Strpani smo kot ribe v škatlí, izmučeni dnevu primerno.

Dočakamo končno postajo. Poslovimo se z glasnimi vzkliki in pohitimo vsak na svojo stran.

Zasavska gora — 28. 11. 1982

Prazniki, prazniki... Mi bi pa nekam šli! Predlog na sestanku, dana možnost, dogovor sklenjen. Torej — gremo! Tudi člani PD Rog. Slatina grede s svojimi družinami. Tako se bomo vsaj spoznali. Vlak pripelje. Zapodimo se v vagon, iz katerega nam pomaha znana roka. Opazujemo starejše planince in otroke s svojimi starši, spoznavamo se med seboj. Vožnja nam zelo hitro mine.

Tokrat nam vreme ni naklonjeno. Ko pešačimo iz Save v meglenem jutru, rahlo prši. Megla se spušča vedno nižje. Zebe nas. Pot je blatna. Vleče se, vleče. Saj ni strmo, le ravnine ni konca ne kraja.

Ustavimo se pri kozolcu, zavijemo se v suho krmo in malicamo. Takoj nam je toplo. Zaman se oziramo v nebo — vreme se ne izboljšuje. Nadaljujemo pot po gozdovih, kolovozu, tu in tam še malo počijemo, seveda stojе. Zagledamo kočо. Krasna, vablјiva, stoji na hribu. Sprejme nas topla soba.

Kljub megli, mrazu in vetru si ogledamo okolico. Vidimo bolj malo. Stepemo se z otroki in to skoraj zares. Mirovati nočemo in tudi ne moremo. Mateju, ki nikoli ne nosi svojega nahrbtnika, stlačimo danes vanj težak kamen. Ko se vračamo, ga opazujemo, kako ga zanaša. Počasi se zbere in ugotovi, da nosi le pretežko. Odveže ga. Smeha, šal več kot dovolj. Matej je užaljen. Skoraj nam je žal, a kar je, je. Danes pa res nismo imeli sreče niti z vremenom, pa tudi s prevozom ne. Zamudili smo vlak. Kljub vsemu smo srečno prispeli domov.

Šmohor — 26. 2. 1983

Čeprav je zima, smo se pionirji planinci odpravili na 778 m visoko goro Šmohor. Od železniške postaje v Laškem nadaljujemo pot po ravnini in kmalu pridemo do pobočja. Pot se vije med gozdovi in končno prispemo do samotne kmetije. Popijemo malo čaja in pomalicamo. Nadaljujemo pot. Še nekaj ovinkov po gozdu in ob robu gozda. Opazujemo velike ledene sveče, ki so kot pravi kapniki. Tu in tam opazimo resje, ki kuka iz snega. Pridemo na vrh. Zopet opravimo svoj obvezni program. Za kratek čas zapustimo topel prostor in gremo na sneg. Ko se pošteno premrazimo, se vrnemo v kočо. Gledamo TV program, saj je na vrsti smučanje. Še malo in poslovimo se.

Nazaj grede nabereмо šopek resja in prvi teloh. Opazujemo, kako je pričelo kapljati od ledenih sveč. Toplo nam je, drsamo se po južnem snegu in že smo v dolini.

Naš zimski izlet smo posvetili 90-letnici SPD. Veselimo se večera, saj bomo gledali TV prenos iz Ljubljane. Srečni, zadovoljni in pordelih ličк pridemo domov.

Lisca — 16. 4. 1983

Kar dvaintrideset se nas zbere na postaji. S tovarišico Darinko smo se dogovorili, da gremo na Lisco. Vlak nas odpelje proti Celju in od tam naprej do Brega, kjer izstopimo. Nekaj časa hodimo po cesti. Nato zavijemo na strmo pot med gozdove in travnike. Zagledamo kozolec. Stečemo tja, posedemo in iz nahrbtnikov potegnemo naše malice. Z novimi močmi nadaljujemo pot proti vrhu.

Po dveh urah pridemo do krasne kočе z obsežnim igriščem. Namalicamo se, napišemo kartice in se gremo igrat. Prvič so bili tokrat z nami učenci prvega razreda. Starejši učenci poskrbimo, da so mladi tovariši planinsko krččeni. Ogledamo si okolico in se vračamo.

Tokrat smo imeli s sabо mamico Katarino. Tudi ona je navdušena nad našimi izleti in je obljubila, da se nam bo še pridružila. Seveda pa si vsi želimo, da bi nas na takih izletih spremljali tudi starši in bi tako vsaj nekaj dni v letu preživeli skupaj, res tesno skupaj.

Golica — 21. 5. 1983

Lep pomladanski dan. Odpravimo se na Golico. Do Planine pod Golico nas pripelje avtobus, naprej gremo pa peš. Nekaj časa hodimo po cesti in opazujemo polјane narcis in lep čist potok.

Zagrizemo se v pot, ki se strmo vzpenja. Sopihamo kot stare lokomotive in čez nekaj časa pridemo do tovarne žičnice. Hodimo še kakih petnajst minut, ko se pot nekoliko zravna in tam se začne raj za oči. Povsod borovi grmički, svišč, avrikelj in še druge rože.

Pri kočі se okrepčamo, pustimo nahrbtnike in se odpravimo na vrh. Tam zelo piha, meni pade planinska izkaznica v nekdanji zbiralnik vode. Andrej se opogumi in skoči vanj in reši izkaznico. Vse se srečno konča. Polni lepih vtisov se vračamo v dolino. Vse do doma uganjamo na avtobusu razne norčije, saj smo s tem izletom zaključili letošnje planinsko pionirsko sezono.

Iz dnevnikov: Marjance Smole, Andreja Lipovška in Primoža Jakopa

Pripis:

Da pa so bile naše poti varne in brezskrbne, se iskreno zahvaljujemo članom PD Rog. Slatina: Franciju Komeričkiju, Andreju in Ediju Gošnjaku in Franciju Lovrenčaku ter se priporočamo še za nadaljnje sodelovanje!

Na vseh izletih nas je spremljala tudi Jožica Gajšek, ki bo kmalu postala nova tovarišica.

Baza pod Alpamajem

Foto P. Oman

PSIHOLOGIJA 8000 m

2. DEL

PETER MARKIČ

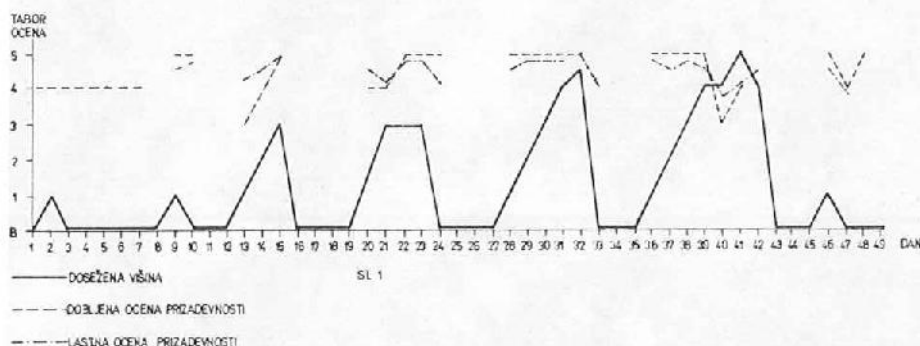
Udeležba psihologa na odpravi je nujna, da spozna psihološko problematiko v takih razmerah. Za psihologijo pomeni torej delo v posebno težavnih razmerah, kjer je možnost uporabe psiholoških tehnik in metod zelo omejena. V glavnem se lahko omejimo le na različne opazovalne tehnike dogajanja v skupini, in obnašanje posameznika. Pri opazovanju v teh razmerah moramo, poleg vseh pomanjkljivosti opazovalnih metod upoštevati še tole:

— Nihče se ne ukvarja na odpravi samo z opazovanjem. Dobra stran tega je, da se s svojim delom enakovredno vključi v življenje na odpravi in so zato njegova opažanja bolj realna. Slaba stran pa je ta, da delo na drugih področjih zahteva čas in energijo, kar gre na račun opazovanja.

— Na opazovalca deluje hipoksija, podvržen je utrujenosti, kar vse vpliva na objektivnost opazovanja.

Pokus, da bi te pomanjkljivosti odpravili, je pisanje usmerjenih dnevnikov. S tem se poveča število opazovalcev, saj pišejo dnevnik vsi člani odprave, ki so pripravljeni sodelovati. Tak način dela ima več prednosti, saj lahko v naprej določimo, katere informacije naj posameznik daje, pisanje je hitrejše in zahteva manj napora, kar je na odpravi še posebej pomembno. Dnevnik naj bi bil tudi nekakšen ventil, s katerim bi člani odprave sprostili svojo jezo zaradi slabega dela drugih članov odprave. Nizke ocene v dnevniku naj bi nadomestile manjše prepire med člani. V tako zahtevnih pogojih dela je vsako kopičenje stresoidne energije lahko usodno. »Odreagiranje« je nujno potrebno. Dnevnik naj bi predstavljal socialno najbolj sprejemljiv način sproščanja. Metodo usmerjenega dnevnika so uporabili že v okviru sociološke študije na angleško-danski odpravi na Grenland in na kranjski odpravi v Ande. V našem primeru smo uporabili nekoliko spremenjeno navodilo. Namesto dosežka so tokrat ocenjevali *prizadevnost* vseh članov odprave. V prejšnjih raziskavah se je namreč pokazalo, da so pod *dosežki* vsi ocenjevali le doseženo *višino*. To pa je objektivni podatek, ki ga lahko dobimo na drug način. Zanimalo nas je, kaj bodo tokrat izbrali za oceno prizadevnosti članov odprave. Vse druge pogoje (hrana, bivalne razmere, nevarnost, odnose v skupini,

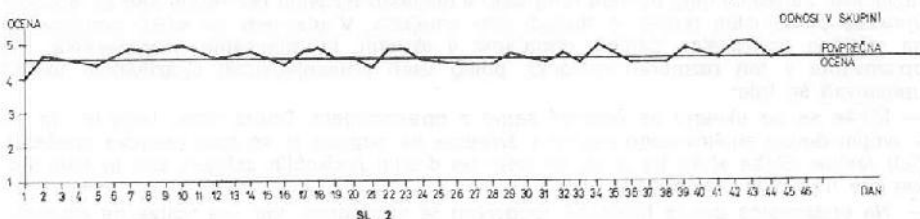
možnost priti na vrh), so ocenjevali na petstopenjski skali enako kot na prejšnjih odpravah (PV 3/83).

Na sliki 1 smo vrisali višino, ki jo je posameznik dosegel za vsak dan, oceno prizadevnosti, ki jo je dobil od drugih in oceno lastne prizadevnosti. Vidimo, da so vsi dobivali ocene le za dneve, ko so bili na hribu. Dnevo počitka niso ocenjevali, torej so tedaj alpinisti res le počivali. Ocene so zelo visoke, saj so povprečja v glavnem nad 4,5. Člani odprave so torej zelo visoko cenili prizadevnost večine drugih. V tako zahtevnih pogojih dela so visoke ocene povsem razumljive. Ocene dosežkov so visoke ne glede na višino, na kateri so alpinisti plezali. Prizadevnost je bila torej velika tudi na manjših višinah. To lahko razložimo z aklimatizacijo in s težo tovorov. Na začetku dprave, ko alpinisti še niso aklimatizirani, si morajo prav tako prizadevati in garati že na majhnih višinah kot kasneje na 8000 m. Ko pa se prilagodijo na višino, nosijo na manjših višinah težje tovore, to pa spet zahteva večjo prizadevnost in več truda.

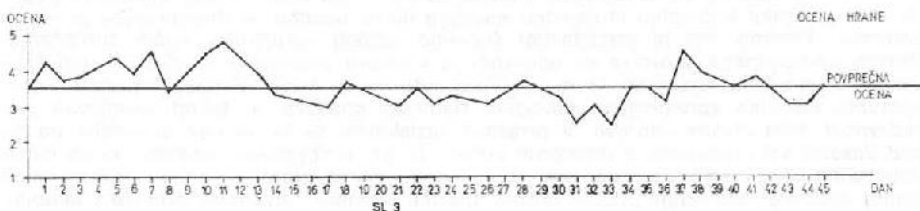
Ocene alpinistov, ki se na odpravi niso najbolje znašli, so pomembno nižje od ocen drugih članov odprave. Kriterij *uspešnosti* je število preplezanih etap in subjektivne ocene uspešnosti, ki so jih dali člani na koncu odprave. Lastne ocene so večinoma nekoliko višje kot dobljene ocene prizadevnosti. Lastno prizadevnost so torej alpinisti ocenjevali višje, kot so njihovo prizadevnost cenili drugi člani odprave. Res pa je tudi, da pri tako majhnem številu ocenjevalcev (od 26 članov odprave jih je dnevnik izpolnjevalo le 9), že ena sama nižja ocena precej zniža povprečje.

Odnosi v skupini so bili vseskozi odlični. To kaže že najvišja povprečna ocena, ki je kar 4,6. Zanimivo je tudi to, da so ocene proti koncu odprave še vedno visoke. Utrujenost in naveličanost torej nista vplivala na odnose med alpinisti. Gibanje barometra vzdušja v skupini je lepo razvidno na sliki 2.

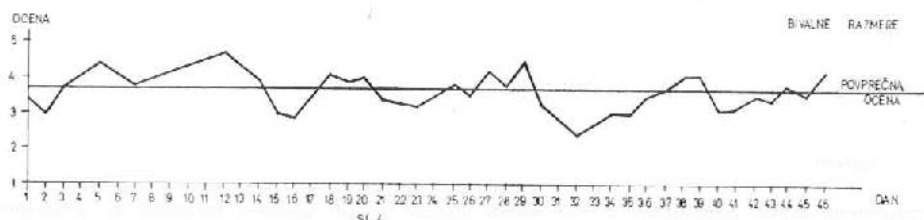

Na odpravi v Ande je povprečna ocena odnosov v skupini za 0,7 nižja.

Odpravo so večino časa redno oskrbovali z zelenjavo in mesom iz doline, imela je profesionalnega kuharja s tremi pomočniki, zato lahko rečemo, da je ocena hrane *nizka*. Hrana pač ni bila taka, kot bi jo glede na opisane razmere lahko pričakovali. Res pa je tudi, da so bili člani odprave večinoma na hribu, tam pa še tako kvalitetna hrana počasi postane enolična. (Slika 3.)

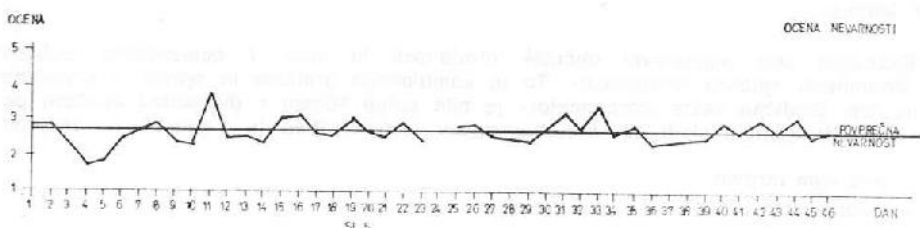
Kranjska odprava je imela glede hrano enako oceno. Dve alpinistki, članici te odprave, sta torej odlično opravili svojo ne ravno glavno in edino vlogo na odpravi.

Bivalne razmere (Slika 4) so ocenjene zelo visoko. V resnici so bile, milo rečeno, slabe. To velja za večino višinskih taborov, saj so se dveh, kjer so stali le šotori, alpinisti najraje izogibali in raje združili dve dnevni etapi v eno, kot pa da bi vso noč poslušali grmenje plazov, ki so se vsipali čez šotore, in dremali v mokrih spalnih vrečah. Po drugi strani pa to pomeni, da so bili člani odprave že navajeni in pripravljeni na tako zahtevne bivalne razmere. Bivanje v bazi je bilo precej bolj prijetno in to gotovo zvišuje oceno bivalnih razmer.

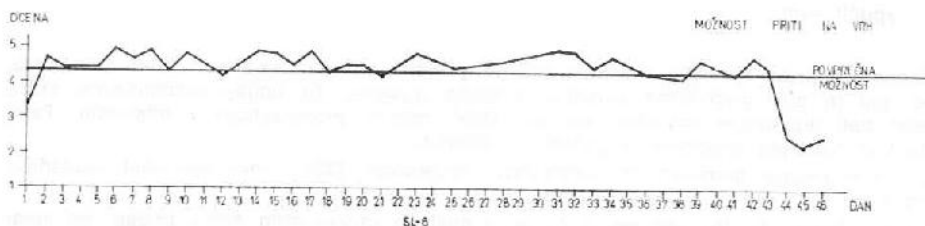
Na kranjski odpravi so bile bivalno razmere ocenjene nekoliko slabšo. Presenetljivo nizko je ocenjena nevarnost (povprečno le 2,7). Odprava je bila zelo izpostavljena objektivnim nevarnostim, če ni snežilo, je pa plazilo, če je bilo le mogoče pa oboje.

Prav take razmere so bile gotovo odločilen vzrok, da odprava ni dosegla vrha. Nekaj članov je celo doživelo prave plazove in to je 11. 4. zelo dvignilo oceno nevarnosti. Vse skupaj pa kaže, da se človek privadi vsemu, tudi stanovitni nevarnosti. (Slika 5.)

Na kranjski odpravi v Ande je bila povprečna ocena nevarnosti le 1,9.

Večina članov odprave je prav do konca verjela v vrh. To kažejo visoke ocene možnosti, da bi dosegli vrh. Povprečje je kar 4,21. Zanimivo je, da so ocene visoke od vsega začetka. Nižje ocene so le en dan, ko je bil vremenski pekel najhujši, in seveda na koncu odprave, ko možnosti priti na vrh res ni bilo. (Slika 6.)

Dnevnik so se spet izkazali kot odličen kazalec stanja v skupini. Na relativno preprost način dobimo kup podatkov. Največji problem pri tem je sodelovanje članov. Pisanje dnevnika je gotovo precejšnja dodatna ovira, poleg že tako napornega dela na odpravi.

Za znanost pa je treba tudi nekaj žrtvovati.

Na odpravi smo uporabili še nekaj drugih vprašalnikov, ki smo jih ponovili še enkrat po odpravi, zato bomo o njih spregovorili v nadaljevanju, ko bomo govorili o podpravarstvem delu psihologa.

UTRUJENOST

1. Problem

Utrujenost lahko opazujemo z več strani. Pojavi se pri vsakem fizičnem ali umskem delu. Stopnja utrujenosti je odvisna od vrste stvari: od težavnosti dela, pripravljenosti posameznika za delo, delovnih pogojev dela. Glavna posledica utrujenosti je — manjša človekova učinkovitost. S stališča medicine je to pojav, ko se v organizmu zaradi dela nakopiči toliko mlečne kisline in drugih škodljivih snovi, da to ovira normalno delovanje.

Subjektivno je to občutek izčrpanosti, nelagodja in brezvoljnosti. Utrujenost merimo po posledicah, te pa so v glavnem:

- zmanjšanje delovnega učinka,
- spremembo v delovanju organizma,
- subjektivno doživljanje utrujenosti.

Vse to skupaj se kaže kot zmanjšanje zmožnosti za opravljanje kakršnegakoli dela. V naši raziskavi smo se omejili na *subjektivno doživljanje utrujenosti*.

2. Metoda

Ugotavljali smo subjektivni občutek utrujenosti in sicer z ocenjevalno lestvico »termometer splošne utrujenosti«. To je kombinacija grafične in opisne ocenjevalne lestvice. Grafična skala »termometer« je bila dolga 90 mm z dvajsetimi enotami po 4 mm. Ob grafični skali sta bili dve opisni lestvici. Prva je zajemala tri stopnje:

- zelo sem utrujen
- srednje sem utrujen
- malo sem utrujen

Druga je zajemala pet stopenj:

- tako sem izčrpan, da komaj delam
- močno sem utrujen, potreboval bi počitek
- utrujen sem, vendar bom delo lahko nadaljeval
- čutim lahko utrujenost
- spočit sem.

Članom odprave smo dali navodilo, naj na grafični skali zaznamujejo, koliko se v času, ko jim je bila predložena lestvica, počutijo utrujeni. Za boljše razumevanje skale smo dali alpinistom navodilo, naj si celotni razpon predstavljajo v odstotkih. Tako so tudi nadaljnji predloženi rezultati v odstotkih.

Za ocenjevanje dominantnih simptomov utrujenosti (DSU) smo uporabili naslednjo obliko:

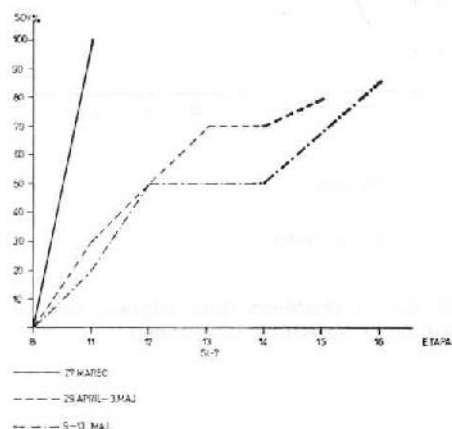
Na vprašanje, kakšno utrujenost čutite v mišicah posameznih delov telesa, so člani odgovarjali glede na utrujenost v prstih rok, rokah, nogah, hrbtu in v glavi. Odgovore so označevali na petstopenjski skali in sicer: nobeno, rahlo, srednje, močno, zelo močno. Pri obdelavi smo te stopnje označili s številkami od ena do pet in sicer tako, da ena pomeni *nobeno*, pet pa zelo *močno*.

Člani odprave so odgovarjali na ta vprašanja v višinskih taborih. Posnetki segajo vse do šestega višinskega tabora (8100 m).

3. Rezultati

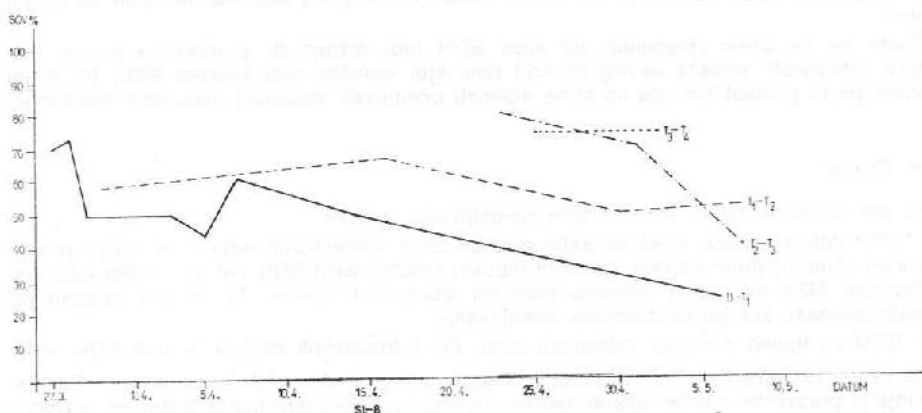
Med delom na gori smo dobili 112 ocen subjektivnega občutka utrujenosti (SOU), od tega jih je 20 istočasno s snemanjem EKG in 88 ocen DSU. Ocene je dalo 18 od 24 članov odprave. Pri nekaterih smo dobili zelo malo ocen. Zaradi izredne časovne razpršenosti smo analizirali le ocene štirih alpinistov, ki so dali največ ocen SOU. Trije od njih so sodelovali tudi pri snemanju EKG s prenosnimi snemalnimi aparati.

I. Subjektivni občutek utrujenosti

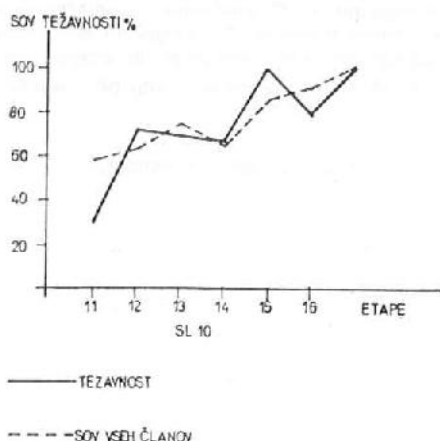
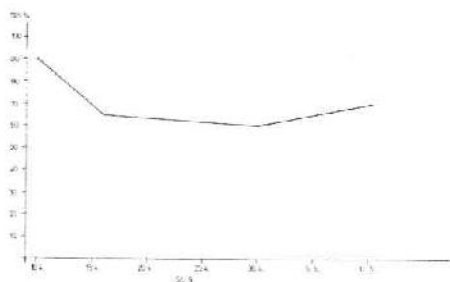

Iz rezultatov vidimo, da je pri zaporednih obiskih višinskih taborov ocena SOU pri vsakem naslednjem obisku nižja kot pri prejšnjem. Pri prvem obisku tabora 1 je SOU 100%, pri drugem 30%, pri tretjem pa le še 20%. To je verjetno posledica aklimatizacije. Ta zaključek povsem opravičuje uporabo tega instrumenta. S pogostejšim ocenjevanjem SOU bi lahko ugotavljali stopnjo aklimatizacije. Pri tem pa je treba upoštevati tudi zunanje okoliščine (teža tovora, vreme, težavnost etape), ki pa v našem primeru niso bili registrirani. Natančnejši zaključki bi bili možni ob približno enaki fizični obremenitvi.

Poprečne SOU po etapah za vse člane odprave

Tudi skupinski rezultati pri večini etap kažejo upadanje SOU pri poznejših vzponih.

Pri nekaterih posameznikih pa je po upadanju SOU v srednjem delu odprave opazen ponoven dvig proti koncu odprave. To je prav gotovo posledica izčrpanosti.

II. Primerjava SOU s težavnostjo etap

Ocena težavnosti etap je poprečne ocen. Dali so jih štirje alpinisti, ki so preplezali vse etape do tabora 6. Te ocene smo primerjali s SOU za iste etape. Težavnost etap je bila ocenjena z ocenami od ena do pet:

baza — T1 1,5
T1—T2 3,6
T2—T3 3,5
T3—T4 3,4
T4—T5 4,9
T5—T6 4,0
nad T6 5,0

Hipoteza: SOU je večji na etapah z večjo težavnostjo (glej sliko 10).

Iz skupinskih ocen vidimo, da se krivulji SOU in težavnosti ujemata na štirih od šestih etap.

Glede na to lahko sklepamo, da kaže SOU tudi težavnosti preplezane etape. Krivulja težavnosti narašča skoraj povsod tam, kjer narašča tudi krivulja SOU. Po drugi strani pa to pomeni tudi, da so štirje alpinisti ocenjevali težavnost etap zelo objektivno.

IV. Sklepi

Po teh rezultatih lahko s precejšnjo zanesljivostjo trdimo:

1. SOU dobro pokaže, kako so aklimatizirani člani alpinističnih odprav. V večini primerov so člani pri prvih obiskih višinskih taborov izražali večji SOU kot na sredini odprave. Povečan SOU na koncu odprave kaže na izčrpanost članov. To je bolj opazno pri individualnem, kot pri skupinskem ocenjevanju.

2. SOU se ujema z oceno težavnosti etap. Pri zahtevnejših etapah je tudi SOU večji.

Že samo to opravičuje uporabo tega instrumenta na alpinističnih odpravah. Ocenjevanje je preprosto, z enim samim merjenjem dobimo veliko informacij. Dobljene rezultate bi bilo potrebno preskusiti še na kakšni odpravi, saj je njihova največja pomanjkljivost skromno število merenj. Informacije, dobljene s tem instrumentom, bi lahko rabile vodji odprave pri ugotavljanju aklimatiziranosti članov in težavnosti etap.

VLOGA IN POMEN PLANINARJENJA PRI ZDRAVLJENJU ALKOHOLIKOV, II. DEL

DR. SC., DR. MED. JANEZ RUGELJ

2.

Vloga in pomen planinarjenja pri zdravljenju alkoholizma nasploh, zlasti pa pri prebujanju otopelega doživljajskega sveta in graditvi partnerskih odnosov (14, 16, 17).

Pomen telesne kulture (hoje, teka, planinarjenja ipd.) pri zdravljenju alkoholikov lahko dojamemo, če upoštevamo položaj in počutje alkoholika v času, ko se odloča za zdravljenje:

a) Zaradi dolgoletnega kvarnega učinka alkohola na vse organe človeškega telesa ob hkratni nezdravi prehrani in skrajnem zanemarjanju telesne nege ima alkoholik (v tisti fazi svoje odvisnosti, ko je »prisiljen« pritti k nam zaradi morebitnega zdravljenja), različne telesne okvare. Omejimo se le na najpogostejše in splošno znane (7, 14, 16):

- oslabelost mišičevja
- alkoholni polinevritis, zlasti na nogah
- lažja ali težja degeneracija srčne mišice
- okvara jeter — od začetne zamaščenosti do neozdravljive ciroze.

Pri vseh alkoholikih ugotavljamo zelo znižano telesno zmogljivost.

b) Ko začne alkoholik abstinitirati, ga mučijo abstinenčne težave, občutja manjvrednosti, izrinjenosti in zasovraženosti. Prej je prosti čas preživiljal praviloma v alkoholni omami, sedaj pa se trezen znajde doma. Ker še ne ve, kaj bi počel s časom, ki ga je na vsem lepem na pretek, ga muči strahovit dolgčas. Skratka, alkoholik je v začetku zdravljenja izpostavljen različnim stresom, ki mu pred abstinitiranjem niso prišli do živga zaradi blažilnega učinka alkohola, medtem ko sedaj povzročajo obupno tesnobo in nemir. Zaradi velike nevarnosti, zamenja eno odvisnost z drugo, ne sme navedene stiske blažiti s pomirili (razen izjemoma samo za nekaj dni), temveč mu moramo pomagati na drugačen način.

c) Komunikacije med partnerjema so zelo revne, saj se sploh ne znata in ne moreta pogovoriti mirno, iskreno in »do konca«.

č) Če zdravljene — pa tudi partner — takoj ne dospe v izrazito regresivno fazo zdravljenja, (ko se je »vdal« v izvajanje programa), je še vedno v prikritem ali odkritem odporu in se je prisiljen spretno izmikati. Naše izkušnje kažejo, da se odpor najprej in najbolj izrazito razkrije, če je v program zdravljenja vključeno odmerjeno in dovolj intenzivno telesno naprežanje, kot sta tek in planinarjenje, kajti lagodni in leni ljudje, se bodo za vsako ceno izmaknili naporom, ki jih terja, denimo, enourni tek ali vzpon na goro.

d) Temeljni pomen planinarjenja za našega človeka

O mnogostranskem pomenu planinarjenja so pisali številni ideologi planinstva. Nekatere smo povzeli v priročniku za zdravljenca (14). Njihovim stališčem prilagamo še temeljno spoznanje: redno planinarjenje je za slovenskega tovarniškega in umskega delavca skoraj edina pot, da se preseže odtujitev od narave in od svojega človeškega bivanja.

e) Program planinarjenja v Šoli za zdravo življenje in skladne medsebojne odnose

— Vsaka terapevtska skupina gre enkrat mesečno na skupinski pohod v gore. Vodja pohoda je eden od zdravljenec ali pa terapevt. Občasno terapevt vodi v gore naenkrat več skupin in klubov. Po končani turi mora vsak napisati spis o doživljanju pohoda in navesti pripombe in predloge.

— Vsak zdravljene mora s partnerjem v prvem letu zdravljenja prehoditi Loško planinsko pot ali ustrezno drugo planinsko transverzalo, v naslednjih štirih letih pa mora prehoditi Slovensko planinsko transverzalo, pozneje pa Razširjeno planinsko pot.

— Člani morajo preučiti učbenik o planinstvu (18) in napraviti izpit.

f) Pomen in vloga planinarjenja pri rehabilitaciji alkoholikov

Naša delovna hipoteza, ki se nanaša na planinarjenje, se glasi: *povprečen človek, ki se več let načrtno in pod vodstvom izkušenega planinca — pedagoga uvaža v planinstvo, bo ostal planincem za zmerom zvest in čustveno odvisen od planinskih doživetij.* S to hipotezo je opredeljen poglobljen namen mesečnih skupinskih pohodov v gore, ostali cilji pa so naslednji:

- Posredovati osnovno znanje o planinstvu.
- Spodbuditi jih, da tudi sami redno planinarijo in da ne ostajajo na pohodu vedno na repu skupine.
- Omogočiti vsem, da se spoznavajo tudi v naravnem okolju, ne pa samo na skupinskih sestankih, in da postanejo prijatelji, ki bodo imeli tudi zasebne stike, in bodo tako začeli presegati primarno socialno izolacijo.
- Navaditi jih, da bodo trajno skrbeli za optimalno telesno zmogljivost, kajti telesno močan človek lažje kljubuje raznim stresom.
- »Kdor ljubi domovino, jo spozna, kdor jo spozna, ljubi domovino.« (20) Slovenska planinska transverzala in razširjena slovenska planinska pot, ki so jo zdravljenci v dolgoročnem programu rehabilitacije dolžni prehoditi, spodbujajo planinca, da se pogloblja v zemljepis in zgodovino, botaniko, geologijo itd. vse tudi z narodnostnega zornega kota. Tako pogloblja tudi patriotska čustva.
- Načrtno planinarjenje zdravi, vzgaja, združuje družino in prebujajo otopelo doživljanje. Alkoholikova družina je bolna, saj so se vsi družinski člani ob alkoholiku čustveno zveržili in se odtujili. Noben drug način tako učinkovito ne zbližuje družinskih članov kot izlet v gore. Že priprave za celodnevni izlet v naravo zahtevajo od vseh družinskih članov različne obveznosti. Med hojo pa tisočeri vtisi spodbujajo raznotera čustva, ki jih človek želi posredovati bližnjemu, čeprav tujcu. Tako se med družinskimi člani pletejo nove vezi. Številni zdravljenci in njihovi partnerji poročajo, da so se med zdravljenjem res začeli zbliževati šele v gorah. Zaradi tega zdravljencem svetujemo, da na naše pohode vzamejo tudi svoje otroke.

g) Druge izkušnje in spoznanja

— Odpori do planinarjenja pri tistih, ki ne planinarijo, ne telovadijo in se resno ne ukvarjajo z nobenim športom (skratka pri tistih, ki so leni in malomarni glede telesne kulture), se izražajo na podobne načine, kot se izražajo odpori »aktivnih« alkoholikov do abstinence in zdravljenja.

— Pri zdravljencih, ki nemudoma začnejo planirati, ves proces zdravljenja neprimerno hitreje steče kot sicer.

— Stopnja dosežene vsestranske rehabilitacije pri zdravljencih, ki so končali intenzivni del zdravljenja in postali navdušeni planinci, je neprimerno višja kot pri tistih, ki ne planinarijo.

— Zdravljenci ob začetku zdravljenja lažje sprejmejo razmeroma zahteven program zdravljenja (opustitev kajenja, telovadbo, planinarjenje, izobraževanje, pisanje domačih nalog in obnov itd.) kot pa poznejše stopnjevanje in razširjanje programa, ko se pojavljajo komaj premagljivi odpori.

— Nismo še videli zdravljence, ki bi se v okviru našega programa rehabilitacije izmikal planinarjenju, a bi na drugih delovnih toriščih dobro deloval. Tisti, ki nočejo planinariti, očitno zaostajajo pri graditvi partnerskih odnosov, pri delu, izobraževanju, socializiranem vedenju itd.

— Uspešna planinska tura bolj zbliža člane terapevtske skupine kot nekaj uspešnih skupinskih sestankov. Mnogi med njimi se dobivajo na »zasebnih« planinskih turah, pa tudi sicer. Takšno spletnje prijateljskih odnosov je izredno pomembno, kajti družine alkoholikov žive v socialni izolaciji, v prvih obdobjih zdravljenja pa jih ne razume nihče drug razen zdravljenih alkoholikov in terapevov.

— Planinarjenje je v naših pogojih življenja najprimernejši način za obujanje usahljelih komunikacij med partnerjema. To je eno od temeljnih spoznanj zdravljenja alkoholikov po naši metodi. Zato ga bom podrobneje opisal. Zdravljenci in njihovi partnerji, ki se tudi po 8 do 10 in več mesecih zdravljenja v skupini niso uspeli zbližati, povedo, vsi po vrsti, da se jim je »odprlo« na prvem dvodnevnem ali tridnevnem pohodu po gorskih poteh. Vendar le tedaj, če sta bila partnerja na takih pohodih sama, brez otrok. Gre za to, da se partnerja, ki se že dolgo ali pa celo nikoli nista v domačih razmerah lepo sporazumevala ne moreta začeti kar takoj odprto pogovarjati. Doma je preveč motečih dejavnikov: radio, televizija, telefon, otroci, gospodinjstvi opravki, v »zraku« so stari spomini in stare zamere itd. Doma se človek, če ne želi odprto komunicirati, tudi zlahka izmakne odprtemu pogovoru: tako da gre brat časopis, brkljat v kuhinjo

ali klet ali pa gre ven na sprehod oziroma po »nujnih« opravkih. Doma tudi ni zmeraj pravih spodbud za pogovor. Na večdnevni planinski turi pa je veliko priložnosti za izmenjavo vtisov in doživljanj, ki človeka preplavljajo pri stiku s prelepo samotno gorsko naravo. *Med brezskrbnim potepanjem po gorskih poteh in počivališčih se tudi zavrti človek tako sprosti, da zmore svojemu partnerju spet izraziti naklonjenost, nežnost, ljubezen...*

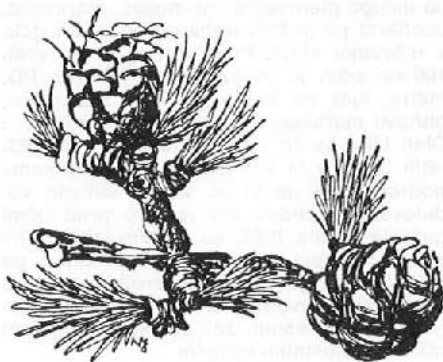
V vseh mojih desetih skupinah in klubih ter na številnih seminarjih sem povprašal blizu tisoč ljudi, če kakšen pozna kakšno drugo priložnost, ki bi partnerja spodbudila k odprtemu komuniciranju s takšno močjo kot planinska narava. Nihče mi ni znal navesti niti enega načina. Slehernemu bralcu bom hvaležen za vsako sugestijo v navedeni smeri. Zaradi navedenega spoznanja in razlogov, ki sem jih v tem poročilu obširno prikazal, trdim, da ima planinarjenje pri naši metodi zdravljenja, vzgoje in prevzgoje alkoholikov in njihovih partnerjev temeljni pomen. Ne poznamo nobenega drugega načina, ki bi pri bivšem alkoholiku v prvih mesecih zdravljenja (abstinenčna kriza, praznoba, tesnoba, občutek izrinjenosti in zaznamovanosti, socialna izolacija, čustvena in spolna nepotesenost itd.) s takšno silo prebujal otopeli doživljajski svet kot »odnosno (s partnerjem) doživljanje« gorske narave. *Brez prebujanja otopelega doživljanja pa ne moremo govoriti o pravem zdravljenju alkoholizma.* Gre za to, da do tega prebujanja mora priti čimpreje, sicer bo alkoholik izgubil dirko s časom. Kaj mu pomaga zapozneno prebujanje otopelega doživljajskega sveta, ko pa se je žena že vsega naveličala, ker se njen mož predolgo ni znal odzivati. Brez moževega »prebujanja« tudi žena ne more pozdraviti svojega bolnega doživljajskega sveta.

Ko pozneje pride do ureditve partnerskih odnosov (3), partnerja lahko bogatita svoj doživljajski svet še na različne druge načine: leposlovne knjige, glasba, vzgoja otrok, izobraževanje, uspehi pri poklicnem delu, razne meditativne tehnike itd.

Zgornje navedbe je potrdila tudi obširna raziskava, ki smo jo napravili v naših skupinah in klubih. (4)

Dalje

Opomba: Vire, ki jih navaja avtor, bomo objavili v naslednji številki (op. urednika).

Vinjeta: Janez Vogelnik

društvene novice

ANDREJ KARNIČAR — 60 LET IN 25 LET NA ČESKI KOČI

Skorajda že ne moremo prav reči ali je Češka koča sinonim za Andreja ali narobe. Kako zelo je to res, nam potrjuje že 25-letna njegova zvestoba koči in še več, v njo je vgradil precej let svojega življenja. Že poleti 1949 ga prvič srečamo v vlogi oskrbnika, pa potem še naslednje leto, od leta 1960 pa je za stalno zapisan prijetni, zdaj že 83 let stari koči, ki nosi ime po svojih graditeljih — Čehih.

Biti oskrbnik je v tistih časih pomenilo biti na uslugo planincem, biti nosač, markacist, dostikrat pa je bilo treba opraviti tudi delo v reševalni ekipi. Prav gotovo ni na vseh 100 km poti, ki jo vzdržuje Jezersko PD, metra, kjer ne bi on popravil žične vrvi, obnovil markacije, pritrdil smerne table... Član GRS je že od leta 1960 in v teh 23. letih domala ni bilo akcije na »njegovem« področju, da ne bi on v njej aktivno sodeloval. Še vedno mu je živo pred očmi garanje iz leta 1962, ko je sam izpod vrha Kočne prinesel zastrupljenega planinca; pa boj za življenje hudo ponesrečene planinke Ančke v severni steni Kočne in še mnogo takih, uspešnih, žal pa med njimi tudi takih z žalostnim koncem.

Leta 1984 je v koči zavel nov veter. S prihodom žene Anice je bila oskrba planincev še boljša. Kljub petim otrokom, ki so vsi po vrsti pravzaprav zrasi med skalami okrog koče, je nadvse vzorno skrbela za kočo in ji dala pečat, ki ga nosi še danes.

Obisk je iz leta v leto bolj presegal možnosti in Andrej je začel aktivno, bolj kot če bi šlo za njegovo lastno hišo, skupaj z odborniki, iskati možnosti za postavitve tovrstne žičnice. Leto 1969 je tako pomenilo prelomnico v oskrbovanju koče — prvič hrana in pijača ni prispela v kočo na nosaških ramenih. Obenem je ta uspeh pomenil šele začetek nove, še večje obremenitve — še isto leto so se začela adaptacijska dela. Andrej je delal od zore do mraka z delavci, žena z otroki pa je držala pokonci kočo. Oba sta v tistih letih naporega dela pustila v koči precej zdravja. Anica je hudo zbolela in leta 1974 se ni več vrnila v gore — ostala pa je še naprej duša koče, skrbela za nabavo, pranje... In letos, kot pred mnogo leti, sta spet oba skupaj v koči, z delom čez glavo, a z dobro voljo, ki se je planinci še najbolj razvesele. Preslabo pa bi poznali oba, če bi ju povezovali le s Češko kočo. Andrej predstavlja tudi v domačem PD osrednjo osebnost

Andrej Karničar

in je vse od ustanovitve društva leta 1948 tudi član UO.

Le malokdo pa je znal tako združiti dve svoji veliki ljubezni kot Andrej: od spomladi do jeseni ga zanima planinstvo, pozimi — smučarija. Oba z ženo sta bila odlična tekmovalca v smučarskih tekih, kasneje pa je prevladalo alpsko smučanje. Že od leta 1952 sta smučarska sodnika, Andrej od leta 1961 smučarski učitelj in predsednik SK Jezersko vse od ustanovitve takoj po končani II. svetovni vojni. Tudi tu mu je žena vztrajno stala ob strani in kar 28 let vzorno opravljala tajniška dela. Veliko generacij je vpeljal v skrivnost smučanja in vzgojil precej dobrih tekmovalcev. Med drugimi je bil tudi med glavnimi organizatorji in delavci pri postavitvi smučarske koče, ki jo je, žal, uničil zob časa; organiziral je štiri smučarske loterije, več planinskih plesov... Posebno poglavje v njegovem življenju prav gotovo pomeni zelo plodno ustvarjanje na kulturnem področju, saj je kot režiser na domačem odru uprizoril kar 10 dramskih del.

Naj naštejemo še nekaj pomembnih priznanj, ki jih je prejel Andrej, še posebej za delo na planinskem področju: Vse tri častne znake PZS, Bloudkovo plaketo (1979), Plaketo mesta Kranja, z ženo pa sta prejela Ručigajevo priznanje. Ljubezen, prepletena s planinstvom in smučanjem, ju družijo že 32 let in zvesto,

brez izjeme, jima sledijo otroci, zapisani alpinizmu in smučanju.

Za Andreja res lahko rečemo, da je vzor pravega hribovca, reševalca, zagnanega drutvenega delavca. Ob njegovem življenjskem in prav tako oskrbnem jubileju mu, kot tudi ženi Anici, želimo mnogo mnogo zdravja in da bi se še veliko let srečevali v njegovi prijazni Češki koči. Srečno!

Jezerski planinci

ŠE ENA PLANINSKA RAZSTAVA OB 90-LETNICI SPD

Poleg slavnostne počastitve 90-letnice v februarju v Ljubljani, so bile prireditve tudi v Kamniku (Kamniška podružnica SPD), v Mozirju in Gornjem gradu (Savinjska podružnica SPD), ki sta bili prav tako ustanovljeni leta 1893. Poleg proslav s kulturnim programom pa so pomembne tudi planinske razstave z zgodovinskimi posnetki in dokumenti, ki so jih priredila planinska društva v Kranju, Škofji Loki in 25. 8. tudi v Gornjem gradu. Inicijatorji zbiranja gradiva na Gorenjskem so bili predvsem muzeji (kranjski, mojstranski s podporo posameznikov, kot so Jaka Čop, Uroš Župančič, Ivan Jenko, Avgust Delavec idr.), medtem ko je gradivo za gorogransko razstavo zbral neutrudni kronist-domačin Janez Mavrič, mizar v podjetju »Smreka« v Gornjem gradu.

Razstava v Gornjem gradu je bila v predverju kino dvorane od 25.—29. avgusta t. l., ko so odprli planinski dom na Pristavi na Menini planini. Razstavljenih je bilo nad 100 fotografij iz zgodovine Savinjske podružnice SPD, ki jo je dolga leta vodil Fran Kocbek, nadučitelj v Mozirju in Gornjem gradu. Nekaj fotografij ni bilo objavljenih še nikjer in tako predstavljajo veliko redkost v zgodovini slovenskega planinstva (prve planinske kočice na Korošici, Molički planini, Okrešlju, v Logarski dolini in drugod, s številnimi udeleženci, katerih identiteto bo treba še ugotoviti). Zanimivi so tudi mladostni posnetki Kocbeka, Frischaufa, Piskernika, Tillerja, Mikuša, Božiča, Korbona in drugih pobudnikov planinstva in narodno-zavednega čitalništva v tem delu naše domovine.

Na lepo opremljeni razstavi je bilo razstavljeno tudi nekaj stare planinske opreme, ki je še posebej pritegnila starejše obiskovalce.

Pri tem velja poudariti prizadevnost kronista Janeza Mavriča, ki je s svojimi skromnimi sredstvi pripravil tako pregledno podobo takratnih planinskih prizadevanj. Sicer pa ima v zalogi še mnogo zanimivega (a še ne dovolj dokumentiranega) gradiva z drugih področij (etnografija), ki ga nadvse vestno zbira in ohranja za poznejše rodove. Pravi, da imajo tudi drugi

krajani (Terezija Tratnik) bogato gradivo in podatke, ki bi jih bilo vredno objaviti. Lepa vzpodbuda za naše zgodovinarje in tudi za delavce v planinskih društvih.

Jože Gasparič

RAZGLEDNI STOLP NA ŠPIČASTEM VRHU

Mladi iz Zadloga pri Idriji, med njimi je tudi nekaj članov planinskega društva Idrija, so že večkrat organizirali razne akcije. Tokrat so se domenili, da bodo zgradili razgledni stolp na Špičastem vrhu nad Zadlogom. Starejši Zadložani vedo povedati, da so že zdavnaj hodili na ta vrh občudovat lep razgled po domovini. Mladi so temu prisluhili. Ker pa je sedaj ta vrh povsem zaraščen, razgleda seveda ni. Zato so se odločili za gradnjo stolpa. S planinskim društvom Idrija so se domenili, da bodo stolp zgradili sami in sami krili vse stroške.

Delo ni bilo lahko. Špičasti vrh je zelo strm. Do tam, do koder je lahko vozil traktor, so pomagali tudi starejši, naprej pa so material nosili na ramenih ali pa ga vlačili z vrvjo.

Razgledni stolp so zgradili in ga slovesno odprli. Planinci iz Idrije so organizirali skoraj štiriurni pohod, da so lahko prisostvovali tej prirčni slovesnosti. Zbralo se je tudi veliko ljudi iz okolice. Vodja mladinske skupine je orisal mladinsko dejavnost, predvsem pa potek gradnje stolpa. Predsednik PD Idrija je pohvalil mlade iz Zadloga in govoril o pomenu tega stolpa za planinsko društvo Idrija, saj je z njega lep razgled na Julijce, Kamniške planine in tja do Tržaškega zaliva.

Špičasti vrh, 1127 m je najvišji v verigi med Javornikom in Goljaki.

Mladi so priredili zanimiv kulturni program, ko so zapeli tudi nekaj planinskih pesmi. Na bližnji domačiji v Zadlogu pa so se potem tudi zavrteli.

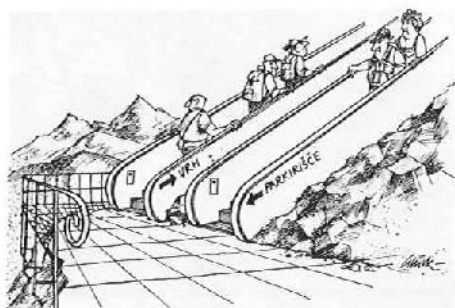
Dostop do stolpa na Špičasti vrh je od Rupnikove domačije v Zadlogu. Sicer domačini vsakomur radi pokažejo pot do stolpa.

Janez Jeram

VTIS S POTI NA NANOS

Lepe, sončne nedelje sem se povzpел na Nanos. Sprva po gozdu, potem mimo sv. Hieronima. Mimogrede srečujem ljudi, ki se vračajo v dolino. Po strmi poti hite mladeniči. Le kam se jim tako mudi, se sprašujem, ko hkrati vem, da je sonce šelo komaj štiri ure »zunaj«.

S starejšim planincem sva se pred kočo zapletla v pogovor.

Kako razumemo planinarjenje danes? Je to tek na vrhove in vrtoglavo vračanje v dolino, ko nam je mnogo do tega, da ujamemo avtobus ali vlak, ki nas bo kar najhitreje popeljal domov?

Časi in ljudje se spreminjajo. Vendar pa nikakor ne v korist »letečih« rekorderjev planin, saj planinska pot vendarle ni in nikoli ne bo — tekaška steza.

Rudi Keršnik
(PD Logatec)

HUM NAD LAŠKIM 583 m

Res ni visok ta naš stražar nad mestom, toda vedno je zanimiv in privlačen tako za domačine kot za druge obiskovalce. Ko se vzpenjamo nanj, nas pot najprej popelje mimo grajskih razvalin. Grad Tabor je iz 12. stoletja in je bil sprva last laške gosposčine, kasneje pa je menjal več lastnikov. Od leta 1532 dalje pa je rabil tržanom za zavetišče pred Turki (odtod tudi ime Tabor). Od gradu dalje se pot najprej položno vije skozi borov gozd, ko pa borovci minejo, se v ključih strmo dviga med grmovjem in redkimi drevesi in v zadnjem delu že med prav malo poraslim skalovjem. Hoje iz mesta na vrh je za slabo uro.

Hum je mikaven v vseh letnih časih, zlasti še spomladi. Na njegovih južnih pobočjih vzcveti prvi teloh, potem pa je vse leto na njem mnogo raznobarnega cvetja. Njegovo srednjegorsko alpsko značilnost mu dajejo tudi zaščitene cvetice. Strme stene zalšajo avrikelj, svišč in dišeči volčin (imenovan tudi humski rožmarin). Na severnih pobočjih je najti širokolistno lobodiko, pred leti pa sem na travniku pod Humom videl tudi cvet kranjske lilije. Prejšnja leta je marsikatera roža odromala z obiskovalci. Za njihov obstoj bo zdaj skrbel nov rod gorskih stražarjev in seveda narava, ki jih je zasejala na težko dostopna pobočja.

Stanovalci novega naselja, ki je v zadnjih letih zraslo pod vnožjem Huma, smo 2. maja lani organizirali skupni vzpon na vrh (9 družin), postavili skrinjico z vpisno

knjigo in žigom. Zdaj je zanimivo slediti vpisom obiskovalcev našega vrha, saj je zelo obiskan. Od maja do konca leta 1982 je bilo zabeleženih 756 obiskov tega vrha. Letos pa do 2. maja, ko smo skupno proslavili obletnico, je bilo že 1530 vpisanih ljubiteljev hribov. Milanu Toplišku, najbolj vztrajnemu, smo za njegovih že 150 letošnjih vzponov podelili posebno »diplomo humskega rožmarina«.

Naj torej ne bo nikomur žal enournega truda za vzpon na naš Hum. Na ta vzpon posebej opozarjamo obiskovalce zdraviliškega mesta Laško.

Alojz Kranjc

Na ustanovnem občnem zboru so pripravili načrt dela. V programu je več izletov na bližnje in daljne vrhove. Vnesli so tudi izobraževanje članov (planinski vodnik, za varstvo narave in podobno).

PD Železničar je sklep o ustanovitvi sekcije z veseljem sprejel, saj bo sekcija pri planinskem delu matičnega društva veliko pomagala.

Predstavniki matičnega društva so planinski sekciji zaželeli veliko uspeha in seveda veliko skupnega sodelovanja.

Tone Šešelj

NOVA PLANINSKA SEKCIJA

PD »Železničar« Celje, je dobilo novo zelo močno planinsko sekcijo pri Ljubljanski banki, Splošni banki Celje; imenovala se bo Planinska sekcija pri LB SB Celje.

Ustanovitev sekcije so podprli člani sindikata LB SB Celje in pa seveda ljubitelji planin pri isti ustanovi.

Za predsednika planinske sekcije so izbrali Jakoba Berdnika.

TABOR — JEZERSKO 1983

Mladi vrhniški planinci so letos (med 30. 7. in 9. 8.) že 19. po vrsti imeli svoj planinski tabor in sicer na Anclejevih pašnikih na Jezerskem, udeležilo pa se ga je 40—45 planincev.

Uradni začetek je bil sicer 1. avgusta, toda že 2. 8. so po hudi nevihti že obiskali gorski svet pod vrhom Babe, ko so se nekateri povzpeli tudi na Goli vrh.

Fotografija jo s partizanskega mitinga v Trenti avgusta 1944, ko se je partizanska skupina vrnila s Triglava. Na Triglav so odšli 2. avgusta 1944, naslednjega dne pa je, skupaj s trentarskimi mladenkami (na fotografiji), priredila miting za prebivalce Trento. Fotografijo nam je odstopil za objavo dr. Lev Svetek-Zorin. Na fotografiji pa so (z leve proti desni, stoje): prvi obraz ni znan, sledi Franc Frajs, šolski upravitelj v Jaršah (umrl); Lojk, roj. Domevšček Tilka, upokojena, škofije; dr. Lev Svetek-Zorin, Ljubljana; Kravanja, roj. Cuder Pavla, druž. upokojenka, Soča; Vočič Janko, Črnuče (umrl); Bradašnja, por. Likar Vida, gospodinja, Nova Gorica; Likar Dušan-Ganjo, živi v Avstriji; Kavs Mira, gospodinja (umrla 1945); Ponikvar Leo-Lavček, živi v Ljubljani; Turk Danilo-Joco, gledališki igralec, Trst; Kravanja, por. Vadnjal Mimica, sedaj je v Opatiji; Erjavec Joško iz Novega mesta (umrl); Sebenik Jože, živi v Lazah pri Planini; Bradašnja, roj. Domevšček Justina, Soča.

Sede (od leve proti desni): Berginc Aljoša, ravnatelj osemletke v Podbrdu; Komel Andrej iz Bilj (padel v Vitovljah 1944); Mlakar Pavla, roj. Komac, v Ljubljani; (v sredini, v naročju) je Flajs Dušan, ing., živi v Domžalah.

Motiv s tabora Jezersko 1983: Navezovanje, vrвна ograja in spust v Dülferjevem sedežu

Foto MO PD Vrhnika

Tudi v sredo je bilo slabo vreme in sneg je pobelil Virnikov Grintavec, zato je tura na njegov vrh odpadla. Tako so tega dne obiskali le zgodovinsko znano Jenkovo

kasarno in razstavo oljnih slik kiparja-sa-mouka Zadnikarja.

V četrtek so šli do slapa pod Čedco, petek jih je pa že našel na vrhu Virnikovega Grintovca. Sobota je minila na smučanju na Ledinah in pa na planinski turi na Ledine, skozi Žrelo do Češke koče. Nedelja jim je minila »nedeljsko«, se pravi v raznih igrah, športnem srečanju z domačini; v ponedeljek pa so se »zavozlali«, ko so se učili uporabljati razne vozle, obiskali pa so tudi Jezerski vrh.

Torek je bil lep, saj so se povzpeli na Kočno, po večerji pa so pripravili »zaključni večer«.

Tabor je uspel — in razšli so se z željo, da na jubilejnim 20. planinskem taboru, ki bo v Vratih, ne bi bilo »vremenske napovedi z meglo in dežjem...«

MO PD Vrhnika

iz planinske literature

NEKAJ MISLI OB IZIDU DNEVNIKA VIKIJIA GROŠLJA Z ODPRAVE NA MANASLU — HIMALAJA '83

Je že tako, po vsakem uspešnem — ali pa tudi neuspešnem dejanju naših alpinistov v svetovnih gorstvih, seveda najbolj odmevno v Himalaji, planinska javnost (in sploh velik del slovenske javnosti), pričakuje čimveč in čim popolnejše informacije. Za medije javnega obveščanja, od RTV do časopisnih hiš in tudi knjižnih založb, je to priložnost, ki jo navadno hitro in dokaj ažurno izkoristijo, nemalokrat s sodelovanjem alpinistov samih s same gore ali takoj po vrnitvi. In navadno je tako, da potem, ko se te strasti izčrpajo, pridejo do izraza neposredno in najbolj avtentično, alpinisti sami, bodisi z izdajanjem dnevnikov v časopisju, bodisi s predavanji, s filmi in prav nazadnje, kot višek in za epilog vsemu z izdajo knjige. Za popolnejšo informacijo, pogledimo le nekaj let nazaj, tja do našega, jugoslovanskega Everesta I. 1979, ko smo bili med odpravo samo dobesečno zasuti z najrazličnejšimi vestmi, pa smo vendarle mnogi pozneje željno pričakovali besedo in sliko od alpinistov, udeležencev odprave. Naj omenimo samo prepričljiv Himalajski dnevnik Ivča Kotnika in zajetno odlično knjižno edicijo Toneta Škarje — Everest. Vsekakor s podobnim namenom je mariborski dnevnik Večer izdal Himalajo '83, dnevnik ljubljanskega alpinista Vikijia Grošlja, ki je sodeloval v splitski odpravi

na Manaslu, 8156 m visok himalajski vrh. Dnevnik je izviren zapis o vsem, kar se je na odpravi dogajalo in je posvetilo preminulemu drugemu Slovincu in članu odprave, Kranjčanu Nejcu Zaplotniku in drugi žrtvi Manasluja Splitčanu Anteju Bučanu. Dnevnik, ki je moral tak, kot je, priti med bralce in ga je bilo treba nujno izdati zaradi odprave same, zaradi našega alpinizma in zavoljo naše gorniške tradicije, h kateri je svoj delež dodal tudi Zaplotnik, kot ugotavljajo v uvodu, po pogovoru z Vikijem Grošljem, uredniki Večera.

Dnevnik je torej tekstovno-slikovni zapis, reportaža, kronologija odprave na Manaslu in nosi podnaslov (Plaz je pretrgal pot, in zajema dogajanja od 8. marca do 18. maja, ko je bila odprava na poti. Med ta datuma je zajeto vse, kar so avtor in člani odprave doživljali na poti do gore, na gori in ob sestopu. Ko so na gori postavili štiri višinske tabore, ko so bili takorekoč pred zadnjim naskokom na vrh, ki bi ga, kakor je mogoče razbrati iz besedila, nedvomno dosegli, če... Da, če ne bi 24. aprila, med vzponom proti taboru II, ledeni plaz usodno zasul Zaplotnika in Bučana. Preostali člani odprave so se zaradi tega tragičnega dogodka odpovedali nadaljnjemu vzponu in bodo naslednje leto skušali organizirati, tudi zaradi spomina na preminula prijatelja, manjšo odpravo, ki bo po že znani poti poskusila priti na ta vrh.

In dnevnik je torej še spomin na žrtvi gore, posebej na Nejca Zaplotnika, ki se

ga s posameznimi samostojnimi teksti spominjajo njegovi prijatelji z gora. Tone Škarja, Aleš Kunaver, Andrej Štremfelj, Tomaž Jamnik in še nekateri drugi in nekaj članov odprave; pišejo o njem, o doživljajih z njim, o njegovi alpinistični in vsakdanji poti, o njegovi močni in čustveni gorniški in družinski osebnosti. V spomin nanj so v dnevniku priloženi še mnogi citati iz njegove, nam vsem dobro znane knjige žepne izdaje »Pot«.

V dnevniku se nam predstavi s svojo alpinistično potjo avtor Viki Grošelj, preberemo še zapis o uspešnem splitskem alpinistu, članu odprave na Manaslu in enem od štirih naših na Everestu, Stipetu Božiču; kronist Franci Savenc pa piše o dosežkih našega alpinizma. Ne smemo pa tudi prezreti — barvne in črno bele — fotografije, ki na svoj način in dokaj zgovorno dopolnjujejo besedilo dnevnika od naslovnice dalje, ki kaže plezalca v strmi skalnati steni Manasluja, ob strani, zraven pa je še nočni posnetek, ko pred skalo, v kateri sta vklesani imeni preminulih alpinistov, z močnim sijem spomina, gorita sveči.

Himalaja '83, dnevnik Vikija Grošlja z odprave na Manaslu je ob vsem ostalem, informativnem, globok čustven izraz pisca in sodelavcev, je branje, ki se ga morda lotiš celo z bojznijo, ki pa te pritegne in te vleče v besedilo od začetka do konca, ko ga odložiš — tudi prizadet. In ko le pritrdiš uvodu v Dnevniku, da je bila izdaja potrebna, saj ni tako pomembna lepota in estetika pa dobro zastavljeni

stavki, odstavki, misli, teme, tudi kakovost fotografskih posnetkov ni glavna, ampak je glavno besedilo samo v svojem osnovnem sporočilnem namenu. Beseda s svojo izpovedno močjo in s prepričljivostjo.

Milan Vošank

TELESNA KULTURA 2/83

V tej reviji je na strani 43 do 46 izšla študija Borisa Sile, asistenta in magistra kinezioloških ved z naslovom: Kaj menijo Slovenci o posegih v gorski svet. Študija je pravzaprav analiza ankete, v kateri je sodelovalo 1989 anketirancev in spada v okvir raziskave slovenskega javnega mnenja, ki je bila opravljena leta 1980. Ta raziskava je bila opravljena zato, je rečeno v sklepnem poglavju, »da bi ugotovili stališča odraslih Slovencev do tega, ali pustiti planine nedotaknjene v njihovi naravni lepoti ali graditi žilnice, ceste in podobno«.

Anketa je ugotovila, je rečeno v študiji, da so se Slovenci glede tega vprašanja razdelili v dva enakovredna tabora. Kljub temu pa tendenca kaže, da se mnenja nagibajo bolj v ohranitev nedotaknjene gorske narave, kar je najbrž povezano s kruto logiko, da imamo Slovenci pač le toliko gorske narave, kolikor je imamo in niti pedi več in da je treba z njo ravnati tako, da ohrani tiste bistvenosti, ki so za tako naravo značilne. Posegi vanjo bi morali biti v prihodnje neprimerno bolj pretehtani, kot pa so bili doslej.

M. K.

alpinistične novice

KRONIKA POMEMBNEJŠIH VZPONOV DO 22. 8. 1983

Andi

12.—15. 6., J stena Salcantaya (6271 m), Japonska smer: V +, 90°, III—IV, 40°, 1. P Tine Bucik-Slavko Frantar, Vanja Matijev-Lado Vidmar.

13.—15. 6., Z stena Huayna Potosi (6094 m), Jugoslovanska smer: 50°—60°, 1300 m, PrV Blaž Jereb-Mirko Pogačar.

14. 6., SZ stebel Illampuja (6392 m), Slovenska smer: 50°—60°, IV, 1100 m, PrV Janko Humar-Slavko Svetičič-Zarko Trušnovec.

7., SZ stena Huayna Potosi (6094 m), Primorska smer: 80°/60°, IV +, 1350 m, PrV Milan Černilogar-Janko Humar-Slavko Svetičič-Zarko Trušnovec.

Pamir

30. 7.—2. 8., S stena Pik Komunizma (7495 m), Borodkinov stebel: 5 a, 2000 m in še 1200 m do vrha, 2. JP Tomo Česen-Matjaž Dolenc-Tomaž Jamnik-Luka Karni-

čar-Matej Kranjc-Peter Markič-Marko Česen.

2.—3. 8., Pik Komunizma: prvi ekstremni smuk tik izpod vrha: Luka Karničar in Matej Kranjc in Tomaž Jamnik z Dušanbeja (6900 m).

1.—4. 8., S stena Pik Komunizma (7495 m), smer Bezubkina: VI—, 70°—90°/IV—, II, 3100 m, 48 ur, 3. P (1. JP) Srečo Rehberger-Andrej Štremfelj-Iztok Tomazin.

Yosemite

23.—25. 6., El Capitan, Zodiak: A₃, 700 m, 1. JP Lidija Painkiher-James Sanos.

Two lumen

7., Snow shed Walls, Se manic depression: 5.12 a, 1. JP Lidija Painkiher s soplezalcem.

Kavkaz

14.—15. 7., S stena Ullu-Tau, Smer Abalkova: 5 b, 1. JP Ljubo Hansel-Jože Tučič, Srečo Rihter-Ivo Veberič.

Francija

21. 8., Petit Dru, Bonattijev stebel: VI—, A₁, 800 m, 4 ure, 1. JSP Franček Knez.

21.—22. 8., Grandes Jorasses, Walkerjev steber: VI—, A₁, 1200 m, 1. JSP Mukrim Šišić.

7.—8. 7., SZ stena Dôme de Neige des Ecrins, Jugoslovanska smer: VI—, 900 m, 19 ur, PrV Zvone Drobnič-Pavle Kozjek.

Švica

19. 8., S stena Eigerja, V—/IV, 2 uri, PrV Franček Knez.

Dolomiti

15. 7., Piz de Ciavazes, Smer Schober-Kleisl: VII, 180 m, 1. JPP Andrej Kokalj-Tadej Slabe in 19. 7., 2. JPP Pavle Kozjek (-Zvone Drobnič).

Piz de Ciavazes, Via Irma: VII, 260 m, 1. JPP Andrej Kokalj-Tadej Slabe, 19. 7., 2. JPP Pavle Kozjek (-Zvone Drobnič) in 25. 7., 3. JPP Ines Božič-Janez Skok (-Sanja Vranac).

16. 7., Piz de Ciavazes, Smer Zeni: VIII, VII, 1. PP Andrej Kokalj-Tadej Slabe.

21. 7., Piz de Ciavazes, Abramov raz: VII, 300 m, 1. JPP Peter Čizmek-Rok Kovač.

23. 7., Velika Cina, Comici-Dumai: VII/V—VI, 550 m, 6 ur, 1. JPP Janez Jeglič-Silvo Karo.

23. 7., J stena Tofane, Rumena zajed: V/IV, A₀, 500 m, 10 ur, PrV Franček Knez-Andrej Primožič.

25. 7., Zahodna Cina, Francoska smer: A₂₋₃, V, 500 m, 7 ur, 2. JP Janez Jeglič-Silvo Karo.

J stena Tofane, Smer Constantini-Apollo: VII +/VI—VII, 450 m, 2. JPP Rok Kovač (-Erika Gregorka).

26. 7., S stena Civette, Mayer: VI, A₀, 800 m, 7 ur, 1. P Franček Knez-Andrej Primožič.

28. 7., S stena Civette, Črna tančica: V/IV, 750 m, 6 ur, PrV Franček Knez-Andrej Primožič.

30. 7., J stena Marmolade, Abrakadabra: VII—, 800 m, 9 ur, 1. JP Franček Knez-Andrej Primožič.

7., Cima Scotoni, Smer Lacedeli-Ghedina-Lorenzi: VIII/VII +, VII, 470 m, 1. JPP Rok Kovač (-Igor Herzog).

7., S stena Civette, Philip-Flamm: VII/VI +, VI, 850 m, 10 ur, 1. JPP Igor Herzog-Rok Kovač, 7., 2. JPP Peter Čizmek-Janez Skok in 29.—30. 7., 1. ŽP Ines Božič-Sanja Vranac.

7., S stena Civette, Aste-Sussati: VI +/VI, 800 m, 5 ur, 1. JPP Peter Čizmek-Janez Skok.

1. 8., J stena Marmolade, Moira: VI/V, 800 m, 7 ur, PrV Franček Knez-Ladislav Odstrčil.

31. 7., S stena Civette, Andrich-Fae: VI +, 800 m, 5 ur, 2. JPP Bogdan Biščak-Igor Škamperle.

14. 8., J stena Marmolade, Gognijeva smer: VII/VI +, VI, 800 m, 1. JPP Bogdan Biščak-Igor Škamperle.

15. 8., J stena Marmolade, Don Kihot: VI +, 800 m, 1. JPP Bogdan Biščak-Igor Škamperle.

8., Santa Croce, Zajeda Mayerl: VI +, 500 m, 6 ur, 1. JP Ines Božič-Sanja Vranac. *Kamniške in Savinjske Alpe*

16. 7., S stena Dolgega Hrbta, Lastovka: A₂, V/IV, 550 m, PrV Franček Knez-Smiljan Smodiš.

Julijske Alpe

10. 7., S stena Triglava, Peternelova smer: VI +/VI, V, 358 m, 2. PP Branko Ognančević (-Tin Ilakovac) in 14. 8., 3. PP Pavle Kozjek (-Stojan Kežar) skupaj s 4. PP Čopovega stebra.

7., S stena Šit, Smer norčkov: A₃, VI/V, A₁, 350 m, 12 ur, PrV Janez Jeglič-Silvo Karo.

7., S stena Jalovca, Rumeni odlom: VI/IV, 200 m, 3 ure, PrV Janez Jeglič-Silvo Karo.

16. 7., S stena Triglava — Mica, Smer John-Silvo: VI +, A₂/V, A₁, 300 m, 12 ur, PrV Janez Jeglič-Silvo Karo.

S stena Frdamanih polj, Čebelica: VI, A₁, 700 m, 3. P Matevž Lenarčič-Boris Simončič.

17. 7., S stena Planje, Labirint: VI—, A₀/IV—V, 500 m, 6 ur PrV Bogdan Biščak-Igor Škamperle.

23. 7., S stena Travnika, Sveča: VI, A₁/V, 850 m, 2. P Janez Benkovič-Metod Škarja. S stena Nad Šitom glava, Spominska smer Srečku Rihterju: VI—, V +, 300 m, 3 ure, PrV Robi Rot-Slavko Svetičič.

28. 7., S stena Šit, Debela Berta: V +, A₃, 550 m, 10 ur, 1. P Igor Mezgec-Igor Škamperle.

29. 7., S stena Triglava, Raz mojstranjskih veveric v Sfingi: VI, A₁, 270 m, 3 SP Mirko Pogačar.

31. 7., S stena Špika, Cizljeva smer: VI, A₁, 350 m, 3. SP Stane Mokotar.

6. 8., V stena Zadnjega Prisojnika, Kalcitni kristal: VI +/V—VI, zgoraj III—IV, 25 R, 8 ur, PrV Stane Belak-Franček Knez.

10. 8., V stena Stenarja, Direktna smer: VII +/VII—, VI, 600 m, 1. PP Bogdan Biščak-Igor Škamperle.

14. 8., 2. PP Janez Jeglič-Silvo Karo.

20. 8., S stena Jalovca, Dularjeva zajed: VI, VI—, 350 m, 1. PP Rok Kovač (-Stojan Kežar).

S stena Stenarja, Ancljev steber: VI +/V—VI, 450 m, 1. PP Iztok Tomazin (-Erna Pančur).

21. 8., S stena Triglava, Kunaver-Drašler v Sfingi: VII +/VII—, VI, 270 m, 1. PP Iztok Tomazin (-Erna Pančur).

Legenda:

PrV — prvenstveni vzpon

1. P — prva ponovitev

1. JP — prva jugoslovanska ponovitev

1. JSP — prva jugoslovanska solo ponov.

1. PP — prva prosta ponovitev

1. JPP — prva jugoslovan. prosta ponov.

1. ŽP — prva ženska ponovitev

1. SP — prva solo ponovitev

KRONOLOGIJA ODPRAVE NA MANASLU 1983

Od 8. do 21. marca 1983 potovanje prek Amsterdam, Aten, Karačija in New Delhija v Katmandu, čakanje na opremo in urejanje formalnosti v glavnem mestu Nepala in izvidnica proti Manasluju.

Od 21. do 29. marca — pohod do baznega tabora, 4000 m.

Od 2. do 22. aprila postavljanje baznih taborov (I — 2. 4., 4400 m; II — 6. 4., 5300 m; III — 19. 4., 5700 m; IV — 22. 4., 6550 m).

Od 23. do 25. aprila — dosežena višina 7030 m (23. 4.—24. 4. — nesreča — 24. 4., (pokop N. Zaplotnik 25. 4.).

Od 27. aprila do 20. maja evakuacija in vrnitev v domovino.

(Podrobnosti o odpravi Manaslu '83 najdete v brošuri — dnevniku člana odprave Vikija Grošlja — »Himalaja '83«, ki jo je izdalo Uredništvo Večera — Maribor.)

70 LET PROSTEGA PLEZANJA

(Nekaj podatkov za osvežitev spomina)

1911 — Paul Preuss je sam preplezal vzhodno steno Campanille Basso v Dolomitih. Preussa štejejo za prvega športnega plezalca, znan je bil tudi kot zagrižen nasprotnik uporabe klinov.

1918 — Alpinist iz Dresdene, Emanuel Strubich, je sam preplezal zahodni raz Wilder Kopfa (peščenjaki ob Elbi). Pravijo, da je to bila verjetno prva plezarija (prosta) VII. stopnje.

1946 — Mathias Rebitsch iz Innsbrucka (sicer pa po materi naše gore list) je prosto preplezal zajedno v stebri Fleischbanka (Wilder Kaiser). Smer se danes imenuje po njem in še vedno velja za prototip klasične VI. stopnje.

1968 — Reinhold Messner je v srednjem stebri Heiligkreuzkofla (Dolomiti) prvič preplezal smer VII. stopnje.

1970 — Ameriški alpinist Jim Bridwell je preplezal smer »nove dimenzije« v Yosemiteh, po ameriški lestvici 5.11; kar v

Evropi štejemo za VIII. težavnostno stopnjo. Bridwell in njegovi tovariši so dali osnove modernemu športnemu plezanju: intenzivni trening in nova tehnika (zatiči, magnezija in posebne plezalne copate). 1976 — Alpinist iz Nürnberga Kurt Albert, je s svojimi prijatelji v švicarskih gorah z rdečo točko markiral vse smeri, ki so jih prosto preplezali. Odtod nov izraz — »rot-punkt«.

1977 — Reinhard Karl in Helmut Kiene sta prosto preplezala slovito smer »Pumprisse« v pogorju Wilder Kaiser in jo ocenila s VII. stopnjo.

1978 — Najboljši saški alpinist Bernd Arnold (letos so mu v vzhodnem Berlinu podelili naslov »mojster športa«) je v stolpu Wehl ob Elbi preplezal »direktno superlativo«; ocena XI c (vzhodnonemška lestvica), kar po tabeli UIAA ustreza VIII. težavnostni stopnji; takrat je izjavil, da je to skrajna meja v stenskem plezanju v saški Švici (tako pravijo stolpom ob Elbi). Vendar je štiri leta pozneje v istih stolpih preplezal prvo smer X a (ali po UIAA VIII+ do IX—) težavnostne stopnje.

1982 — Wolfgang Güllich iz Pfälza je prosto ponovil najtežje smeri v Kaliforniji, od tega kar štiri z najvišjo oceno 5.13, kar ustreza IX do IX+ stopnji v Evropi (UIAA).

(Iz Alpin Magazina prevedel
Janez Bizjak)

ALJASKA 1982

Na Denali (včasih smo ga imenovali Mount McKinley), na najvišjo goro Severne Amerike, je lani poskušalo priti nič manj kot 696 gornikov. Od teh jih je na sam vrh prilezlo 310. Kljub temu masovnemu obleganju ni bilo lani nobene nesreče.

Pomembnejši vzponi na Denaliju (iz leta 1982): prva zimska ponovitev Cassinovega raza (greben), solo vzpon čez južno steno, druga ponovitev severozahodnega stebra in prvenstveni vzpon čez JV steno južnega stebra.

(Iz Alpin Magazina prevedel
Janez Bizjak)

razgled po svetu

DRUGI KRAJI, DRUGI OBIČAJI

Leta 1981 sem s tremi brati in še tremi prijatelji — vsi so izkušeni planinci — vodil dve planinski odpravi v Triglavsko pogorje.

Pri drugi, v septembru, smo doživeli v Triglavskem domu na Kredarici prijetno dogodivščino. Najprej pa nekaj pojasnil. Slovenija je bila okrog 800 let del avstro-ogrske monarhije. Tej pa, kot trdijo tisti,

ki bi hoteli to nekoliko ironizirati, niso ti »monarhi« nikoli vladali, ampak so jo upravljali birokrati. In to v vsakem pogledu, do kraja. Tudi Slovenci so prevzeli to dediščino in kdor je imel kdaj opraviti z jugoslovanskimi oblastmi, ve, kaj so iz tega naredili. Skratka, določila so stroga, življenje pa uravnavajo nešteti predpisi. Slovenci so na to sicer ponosni, le živeti v praksi tako ni mogoče. Sicer so pa predpisi zato tu, da jih obidemo, pri čemer

pa niso samo državljani, ampak tudi uradniki pravi mojstri.

Tako je na primer tudi v vsaki planinski koči »pisarnica«, se pravi majhen urad. V njej uraduje navadno starejši gospod s strogim pogledom in uradno čepico in zelo rad sliši, če ga nagovorite z »gospod direktor«. Njegov pogled je takoj blažji in prijazno vpraša: »Molim?« (Prosim?) »Aha, prespali bi radi — dobro, dobro, haben Sie Pass?« (»dobro, dobro, imate potni list«). Pokažemo svoje polne liste. »Avstrijci, dobro, dobro.« Ko odpre debelo knjigo, da bi vpisal vanjo naša imena, mu pomolim pod nos svojo izkaznico avstrijskega planinskega društva — »zaradi popusta«. Previdno nas pogleda in vpraša: »Potrdilo za vsakega posebej?« Vem, za kaj gre. Po predpisih bi moral za vsakega izdati posebno potrdilo in vsakega tudi posebej vpisati v knjigo. To pa pomeni veliko dela, ki bi si ga želel prihraniti. »Ne, ne,« pravim. »Za vse skupaj.« »Vsi člani,« vpraša olajšano. »Da, da, izkaznice v nahrbtniku,« izjavim odločno. To zadostuje. »Ewald Kattinger in pet ostalih,« napiše na potrdilo in konec. Zadovoljen še prešteje dinarje in jih spravi v svojo veliko železno blagajno.

Kmalu za tem sedimo zadovoljni v jedilnici; jemo in pijemo. Zaradi slednjega začuti Frank nujno potrebo po »tistem mestecu«. Sam sem že ob prihodu opazil prava vrata, zato mu zakličem: »Zunaj na hodniku!« Frank plane ven, vidi napis »Pisarnica« in misleč, da gre za tisto »tiho mesto«, vdre vanjo. Toda v trenutku je spet na hodniku; »direktor« pa ves zgrožen kriči za njim: »Druga stran, druga stran!«

(E. Kattinger — po ÖAV 83/8,
priredba Z. Z.)

BIVAK

Bivakirati pomeni — prenočiti na prostem. Razlikujemo med pričakovanim in nepričakovanim bivakiranjem (bivakiranjem v sili).

Pri pričakovanem bivaku imamo vso potrebno opremo, kot je lahek planinski šotor, spalno vrečo, podlago armafleks, kuhalnik in tako dalje, že s seboj in če je vreme ugodno, prostor za bivakiranje pa primeren, je lahko pravi užitek preživeti noč ali več na prostem.

Povsem drugače pa je seveda pri nepričakovanem bivaku ali bivaku v sili. V tem primeru imamo navadno s seboj le običajno opremo in moramo preživeti noč na prostem pač v boljših ali slabših pogojih.

Kdaj bivakiramo v sili?

Predvsem, če se je vreme nenadoma poslabšalo, če se je kdo poškodoval; če je kdo tako izčrpan, da ne more več naprej; včasih pa tudi zato, ker smo se vsteli pri planiranju in poteku ture.

Bivak poleti:

Poleti je že dovolj, če se spravimo v bivak vrečo, ki bi morala biti v planinskem nahrbtniku čez vse leto. Kar zadeva prostor za bivakiranje (tudi navadni planinci so lahko kdaj prisiljeni bivakirati), so za bivakiranje zelo primerna drevesa z daleč navzven štrlečimi vejami, pod katerimi je mogoče najti dobro zavetišče. V skalah bivak vrečo navadno obesimo, tako da nastane neke vrste šotor ali poiščemo kakšno votlino pa tudi kamnito ogrado kot zaščito pred vetrom je mogoče zlahka in hitro narediti. Na ledenikih so za bivakiranje primerne ustrezne razpoke (posebna previdnost je potrebna na ledeniških mostovih), v strmih ledu si s cepinom izsekamo primerno polico, vrečo za bivakiranje pa obesimo na ledni sveder. Če obstaja nevarnost, da zdrsnemo v globino, se je seveda potrebno še dodatno zavarovati.

Bivak pozimi:

Zimski bivak je mrzel in neprijeten. Do neke mere se lahko zavarujemo pred vetrom in mrazom in preprečimo ohladitev, če izkopljemo v sneg primerno luknjo, snežno jamo, izdelamo zavetje, iglu itd.

Pri pripravi zimskega bivaka moramo upoštevati zlasti:

- pravočasni začetek priprav;
- izbiro prostora, ki mora biti varen pred plazovi tudi tedaj, če padavine in snežni nanosi trajajo dalj časa;
- sondiranje, če je snežna odeja dovolj močna in varna;
- snežno jamo kopljemo vedno od spodaj navzgor;
- vhod v snežno luknjo mora biti vedno na zaveštrni strani in je vedno hkrati najnižja točka luknje;
- zgladimo stene in strop luknje in s tem preprečimo kapljanje in zlivanje vode, ko kopni sneg;
- naredimo okope proti mrazu;
- poskrbimo za zadostno zračenje;
- označimo bivak s palicami in drugimi oznakami;
- bivak mora biti dovolj velik. Na osebo računamo okrog 60 cm širine tako, da lahko sedimo ali ležimo;
- prižgemo sveče in jih postavimo čim bolj nizko, tako da lahko kontroliramo kisik!

Obnašanje v bivaku:

- vsakdo naj pomaga po svojih močeh. Nedelavnost stopnjuje občutek mraza in malodušja;
- suha oblačila naj med delom ostanejo v nahrbtniku;
- pri vselitvi v bivak oblečemo suha oblačila na kožo, vlažna pa čez nje;

— trudimo se, da ostane skupina dobre volje. Vzpodbujanje je potrebno tudi v slabih okoliščinah;

— zrahljamo čevlje in vezi;

— slabotnejše člane skupine namestimo v sredino in se tesno stisnemo;

— če je možno, pripravimo vročo pijačo. Pozor! Pri kuhanju s samim špiritom se razvijajo škodljivi plini!

Oprema:

Preudaren planinec in alpinist bo svojo opremo vedno prilagodil turi in razmeram na njej. Poleti spada v nahrbtnik, poleg drugega, še vreča za bivakiranje, astrofolija in rezervna obleka. Pozimi potrebujemo še lopatko za sneg.

Ko se odpravljamo na turo, ne smemo misliti samo na sebe. Srečen sem, če

lahko s svojo vrečo za bivakiranje in lopatko za sneg kdaj pomagam drugemu planincu in z veseljem nosim s seboj ta kilogram opreme več.

Prisedba Z. Z.

KARWENDEL JE ZAŠČITENO PODROČJE

Bavarski del pogorja Karwendel z delom predgorja (skupaj 19 000 ha) so oblasti oklicale za zaščiteno področje. Prepovedan je hrup, prepovedali pa so tudi šotorjenje. Za uničevanje, onesnaževanje ali spreminjanje naravnega okolja pa so za kršitelja predpisali drastične kazni — do 50 000 DM! (Po slovensko bi temu rekli do 200 starih milijonov!)

Prisedba J. Bizjak

na kratko...

PLANINSKA POT ENERGOINVEST

Pot je uredilo PD Energoinvest (to je SOZD, ki združuje 37 DO in 234 TOZD in ima čez 42 000 zaposlenih) in poteka prek Jahorine do planinskega doma Energoinvest na Stupnju, dalje do Trebeviča in do rekreacijskega centra Ilovica. Pot ima le štiri kontrolne točke. PD Energoinvest je izdalo tudi Dnevnik te poti.

PLANINSTVO IN TISK

V MDO Savinjska vodijo pregled objavljenih prispevkov o planinstvu v različnih glasilih.

Planinske članke redno objavljata glasili VEGRAD, Titovo Velenje in FERRALIT DANES ter tednik Občinske konference SZDL Titovo Velenje, NOVI ČAS, NOVI TEDNIK, glasilo obč. konferenc celjske regije, mesečnik SAVINJSKE NOVICE, glasilo obč. konference SZDL Mozirje, mesečnik SAVINJSKI OBČAN, glasilo obč. konference SZDL Zalec.

Vse to kaže, da je planinstvo postalo pomemben sestavni del vsakdanjika našega občana in delavca.

Franc Ježovnik

obširen članek o izletu na Porezen in do bolnišnice Franja, posebej pa opozarjajo na možnosti skupnih izletov in tur v septembru. Naj dodamo, da se je na Nanosu zbralo kar 122 udeležencev. Rekreativna tura — vredna posnemanja.

IZ 5/8 ŠTEVILKE NAŠE PLANINE

Glasilo Planinske zveze Hrvatske v tej številki med drugim objavlja tudi zelo zanimive članke, na katere želimo naše bralce posebej opozoriti: Darko Berljak objavlja sestavek Trideset let Everesta, sem sodi tudi članek Radivoja Kovačevića — Solisti na strehi sveta. Tudi sestavek Šimeta Balona Po sredini srednjega Velebita utegne zanimati tiste, ki načrtujejo turo v to prelepo pogorje, saj je sestavek opremljen z nekaj fotografijami in skico smuških terenov po zamisli Ivana Krajača. Posebej opozarjamo na sestavek, v katerem je podrobno opisana planinska pot »Po starih mestih Ivanjčice« (napisal Robert Smolec). Tu najdemo še alpinistično kroniko BiH za obdobje 7—12/1982 in poročilo o stanju na Kapelski planinski poti.

GLAS KOLEKTIVA 8/83

Glasilo delavcev SGP Slovenija-ceste, Tehnika, Obnova — spada med tiste številne časopise OZD, ki ne pozabljajo na planinstvo. Tako v tej številki lahko preberemo

SIGNALI 14/15—83

Glasilo delavcev TOZD in DS SSS Podjetja za PTT promet, Ljubljana tokrat objavlja poročilo o 16. zboru planincev PTT Slovenije na Šmohorju. Bilo je to srečanje

OB IZDAJI PLANINSKEGA KOLEDARJA PZS 1984

Iz koledarjeve vsebine:

Kamniške in Savinjske Alpe:

Veliki podi s Štruco in Skuto
Skuta in Kranjske Rinke
Kalški greben
Žmavčarji iz zahodne stene Brane
Vežica
Krvavec in Veliki Zvoh
Kompotela in Jermanov turn

Julijske Alpe:

Mišelj vrh
Vrh Vernarja
Škrlatica in Rakova šplca
Mala Ponca in Šplk
Jesen pod Široko pečjo

FEBRUAR – FEBRUARY

				1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11	
12	13	14	15	16	17	18	
19	20	21	22	23	24	25	
26	27	28	29				

Z njim izpolnjuje PZS obljubo, da bo tudi za naprej izdajala planinski koledar, s katerim bo skušala zapolniti vrzel v planinski propagandni dejavnosti. Ob jubileju — 90-letnici ustanovitve SPD, je v koledarju za leto 1983 prikazala zgodovino našega organiziranega planinstva; v tem pa želi prikazati nekatere zahtevnejše, a manj znane gore naših Julijcev ter Kamniških in Savinjskih Alp. Zahtevnejše zaradi brezpotij in težje orientacije; manj znane pa zato, ker jih planinci redkeje obiskujejo, čeprav so zanimivejše kot marsikateri že preveč obljudeni vrhovi. Mik neznanega bo gotovo mnoge planince navdušil za obisk in te vrhove enakovredno vključil v njihove izlete.

Da bi bila izbira večja, smo uvrstili nekaj gorá iz Kamniških in Savinjskih Alp, druge pa iz Julijskih Alp. Hkrati smo dodali tudi opis njihovih značilnosti ter nekaterih dogodkov iz alpinistične zgodovine. Podatki so iz vodniške literature PZS, ki je v prodaji pri Planinski založbi Slovenije. Ta načrt bomo v naslednjih letih dopolnili še s prikazom favne in flore, planinskimi jezери in dolinami, naravnimi spomeniki, novimi planinskimi postojankami ter drugimi zanimivostmi naših lepih gorá.

Upamo, da bo koledar dosegel svoj namen: ohranjati podobo naših gorá in širšo javnost seznanjati z lepoto naše domovine.

Format: 35 × 50 cm (12 listov, predlist in karton z opisi).

Izvedba: 4-barvni ofsetni tisk s prostorom za reklamo.

Cena: 200 din (v predprodaji od 5—100 = — 15 %, nad 100 = — 25 % — ugodno za društveno prodajo).

Dotisk reklam:

1-barvno za 100 izv. = + 21,20 din, nadaljnji = 1,50 din za izvod.

2-barvno za 100 izv. = + 32,35 din, nadaljnji = 3,00 din za izvod.

Rok naročil: 25. 10. 1983.